

JELENKOR

IRODALMI ÉS MŰVÉSZETI FOLYÓIRAT

CSORBA GYÓZŐ versei 481
SÁNDOR IVÁN: Arabeszk (*regény, IX.*) 483
KALÁSZ MÁRTON versei 495

*

SÁRBOGÁRDI JOLÁN: *A test anyyala* (*regény*) 497
BALASSA PÉTER: Minden rendbe van (*Levél és Kommentár*) 522
GELLÉR B. ISTVÁN: A Növekvő város 526
KARÁTSZON ENDRE: Ó-novella (*avagy te látod, de én mondom*) 536
DOBAI PÉTER verse 546
RÁCZ PÉTER: Hamvas Szicíliában 547

*

KOVÁCS ISTVÁN versei 553
RUGÁSI GYULA: A figura teste és lelke (*Ferdinandy Mihály: Kun László siratása*) 555
THINSZ GÉZA verse 564
P. MÜLLER PÉTER: Pécsi színházi esték (*Václav Havel: A leirat; Friedrich Schiller: Don Carlos*) 565

*

FOGARASSY MIKLÓS: Ünnepe előtt? Ünnepe után? (*Kalász Márton: Az utolsó érintés*) 569
FEJTŐ FERENC: Ferenc József (*avagy egy lehetséges elképzelés a Monarchiáról*) 572
HATÁR GYÓZÓ: Ihlet és judícium (*Károlyi Amy: Bezárt ház*) 575

1990

JÚNIUS

KÉPEK

GELLÉR B. ISTVÁN: A Növekvő város 526-535

E számunk a

támogatásával készült.

A Jelenkor Kiadó készülő könyvei:

- Földényi F. László: A túlsó parton (*esszék, tanulmányok*)
megjelenés: 1990. október
Lengyel Balázs: Visszatérés (*esszék*)
megjelenés: 1990. október
Pálinkás György: Hermina (*regény*)
megjelenés: 1990. október
Mircea Dinescu: A halál újságot olvas (*versek*)
megjelenés: 1991. tavasza

JELENKOR

XXXIII. ÉVFOLYAM

6. SZÁM

Főszerkesztő
CSORDÁS GÁBOR

*

Főszerkesztő-helyettes
CSUHAI ISTVÁN

*

A szerkesztőség munkatársai

CSORBA GYŐZŐ
főmunkatárs

BALASSA PÉTER, BERTÓK LÁSZLÓ, HALLAMA ERZSÉBET,
KALÁSZ MÁRTON, PARTI NAGY LAJOS, PÁKOLITZ ISTVÁN,
TAKÁTS JÓZSEF

*

Szerkesztőség: 7621 Pécs, Széchenyi tér 17. Telefon: 72/10-673

Kéziratot nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Kiadja a Jelenkor Irodalmi és Művészeti Kiadó, Pécs, Széchenyi tér 17.

Telefon: 72/10-673

Felelős kiadó: Csordás Gábor

Terjeszti a Magyar Posta és a Jelenkor Irodalmi és Művészeti Kiadó

Előfizethető bármely hírlapkézbesítő postahivatalnál, a Posta hírlapüzleteiben
és a Hírlapelőfizetési és Lapellátási Irodánál (HELIR) – 1900 Budapest, Lehel u. 10/A –
közvetlenül vagy postautalványon, valamint átutalással

a Postabank Rt. 219-98636, 021-02799 pénzforgalmi jelzőszámra,
illetve közvetlenül vagy postautalványon a Kiadónál.

Előfizetési díj egy évre belföldre: 264,- Ft, külföldre: 464,- Ft. Megjelenik havonként.

A szedés a Jelenkor Irodalmi és Művészeti Kiadóban készült.

Nyomta a Somogy Megyei Nyomdaipari Vállalat.

Index: 25-906, ISSN 0447-6425

KRÓNICA

AZ ÜNNEPI KÖNYVHÉT pécsi megnyitójára június 4-én 18 órakor kerül sor a Művészetek Házában. Az est vendégei Bertók László, Csiki László, Göncz Árpád és Parti Nagy Lajos lesznek. A beszélgetést P. Müller Péter vezeti. – Június 5-én a Várkonyi Nándor Könyvtárban a *Beszélgetés a műfordításról* című est keretében Gállos Orsolya Miloš Mikeln Sztálin-életrajzáról, Kovács István pedig Tadeusz Konwicki *Kis apokalipszis* című regényéről beszél. Az est házigazdája Csordás Gábor lesz.

*

TÜSKÉS TIBOR ÉS BARÁTAI címmel május 30-án irodalmi estet rendezett a Baranya Megyei Könyvtár, melynek vendégei Fodor András, Harkány László és Vekerdi László voltak. Közreműködött Szkladányi Péter fuvolaművész, a beszélgetést Papp István vezette. A Pannónia Könyvek sorozatának legújabb darabja Tüskés Tibor *Tájak, emberek* című esszéjét.

*

A PÁTRIA KIADÓ könyvbemutatóját rendezik meg a Művészetek Házában június 7-én 18 órakor: Csernavölgyi Antal *Székelyek, góbék, mócok* című könyvéről a szerzővel Mihalik Zsolt beszélget, a bemutatót Sebők Klára és Barkó György, a Pécsi Nemzeti Színház színművészei működnének közre.

KIÁLLÍTÁSOK. A Pécsi Galériában júniusban hét Frankfurt am Main-i képzőművész munkáit tekinthetik meg az érdeklődők. A kiállítás viszonzásaként 1991-ben a német városban pécsi képzőművészek műveit mutatják be. – A Pécsi Kisgalériában június 8-ától látható A. T. Lewandowski, lengyel származású, Franciaországban élő grafikusművész és a Polimago párizsi grafikuscsoport közös kiállítása. – A székesfehérvári István Király Múzeumban június 23-án nyílik a római üvegművészéget bemutató tárlat, amely augusztus 23-ig lesz látható.

*

ORPHEUS címmel új irodalmi folyóirat jelent meg Miskolcon Jenei László szerkesztésében és az Új Kilátó Irodalompartoló Egyesület kiadásában. Az első számban többek közt Kukorelly Endre, Marno János, Parti Nagy Lajos, Tandori Dezső írásait olvashatjuk, az európai kultúra fejlődésével kapcsolatos körkérdésre Balassa Péter és Mészöly Miklós válaszolt.

*

ÁRGUS címmel kéthavi kulturális, társadalmi folyóirat jelent meg Székesfehérváron Péntek Imre és Bakonyi István szerkesztésében.

A Jelenkor Kiadó megjelent könyvei:

Balassa Péter: *Hiába: valóság (Civilpróza)*
268 oldal, ára 86 Ft

Hegyi Lóránd: *Utak az avantgárdból (tanulmányok)*
232 oldal, 16 színes reprodukció, ára 112 Ft

Mészöly Miklós: *A pille magánya (esszék)*
228 oldal, ára 86 Ft

Parti Nagy Lajos: *Szódalovaglás (mintamondatok nulla)*
188 oldal, ára 48 Ft

Tadeusz Konwicki: *Kis apokalipszis (regény)*
228 oldal, ára 100 Ft

A könyvek postai utalványon előfizethetők a kiadó címén (7621 Pécs, Széchenyi tér 17). Kérjük, az utalványon tüntesse fel pontos címét, irányítószámát, a hátoldalon pedig a megrendelt könyv(ek) címét!

Nem nőttem bele

*Lötyög rajtam – még nem nőttem bele –
kis életem
Pedig leszek lassacskán nélküle:
pucérra vetkezem*

*Ábrándozom: mi is lett volna ha
mint kellene
most úgy feszülne rajtam a ruha
sehol ránc vagy rece*

*Ezer hajlat érintkezési pont
várt hasztalan
s ez így marad már: vonzódás iszony
véggképpen oda van*

*Jaj hogy kívántam megpróbálni sok
vad és szelíd
kísértést mely köröttem háborog
apad majd föltelik*

*Hol sikerült hol nem – Jobbára nem:
ráncok recék
szabdálnak át most is keservesen
és porrá ég a szép*

*Akárhogy történt nem siránkozom
apró mosoly
képződik félrebillent szájamon
(nagyon-nagyon komoly)*

Van nála

Így jó – Ez csöndben elmarad mintegy lábujjhegyen
hogy ne zavarja lassan bezáródó fülem

az ámtgat még keveset de érzem rajta hogy
egyre nehezebb lesz számára a dolog

amaz talán maradna hanem szégyellni látszik
hogy rendes emberek közt botránkoztatva játszik

Nem kell már sok idő s ha számbavétel végett
körülfürkészem a régen népes vidéket

hát senki vagy csak egy-egy ki hajdan ünnepelt
lézeng s figyel mikor szökhetne ő is el

Így jó! – Mert kit nem úzött el tőlem a fürtelem
s átmentett tisztán minden szennyeken

ő egy cseppet se változott és nem is fog soha
van nála immár támaszom van elbújnom hova

s kik meg beléköszáltak híva-hívatlan napjaimba
ne legyenek s ha voltak mégis csak szinte mintha

Hisz mindenképp javára lesz

Bertók László Kő a tollpihén című kötetének ihletésére

Idő se kell erő se kell
tudtán kívül történik ez
belső mozgása szertelen
hevétől gazdagodni kezd

addig hogy már értelme sem
s ha van csöppet sem érdekes
fény hull elébe hirtelen
s tájat tárgyat színesre fest

bármint esik nyugodt legyen
ha már mindegy hogy mit keres
s hogy mit talál érdektelen
hisz mindenképp javára lesz

s erő időt jócskán nővel
ha nem remélt hasznot szerez.

Arabeszk

IX.

Persze, nem úgy kellett mosolyogni, mint egy tréfán, hanem mint a rejtett öszszehangolódáson, amellyel a diáklányok hozzák egymás tudomására, hogy ők bizony „úgy”, és „lám a másik szintén” (s ebben akár el is veszíti a jelentőségét, hogy miben, titkos csókonérésben, bugyinedvességben, akár hazugságban, mert nem az a fontos, amiben, hanem az, hogy egyáltalán *valamiben* közösen vannak benne). Ittuk anyával a kávét, néztem őt, akárha a nővérem lett volna, s tudtam, ő érzi, hogy én így nézem. Nem is pillantott vissza, hanem mintha sohasem láttuk volna egymást annak előtte (vagy például rajzolónak ült volna modellet, aki arra kérte, hogy a profilját mutassa), olyan lett a tekintete, mint aki azt kívánja mondani, „tessék, ilyen vagyok”, fedezzem végre fel, és ne vegyem tudomásul azt, ami negyedszázadig kialakult közöttünk. Hiszen bármi történt ezideig, az nem azért történt, mert mi döntöttünk közösen róla (ő nem szült meg engem, én nem szoptam a melléből tejet), mindeddig valami adódott csak a számunkra.

Az állat kissé megemelte. Ettől kisimult a bőr a nyakán, mintha valóban visszafiatalodott volna a nővérré alakulás metamorfózisában. Az utolsó alkalom a számára az újrakezdés illúziójára? Szerettem volna, ha nem kerít a hatalmába ez az érzés, hiszen a közeledés így máris távolodást jelentett – kritikát? –, de ez járt az eszemben. Megjelent előttem a profilja mellett az én profilom is. Kívülről láttam magunkat, amint hátradőlünk a berzser fotelekben, kezünkben a kávéscsészével, a kortyolás után a felsőajkat egyformán végigsimító nyelvünk mintha a szánról szívna föl az édességet; az egyformán eltartott kisujjak, az ő csipkegallérjának ekrüje, az én batiszt gallérom nem nagyon különböző színe, mintha máris a császárkabátos, pofaszakállas, virágos mellényes, egyik combjukat szűk pantallójukban a másikon átvetve üldögélő (persze nem manikűrözött kezükben havannaszivart tartó, pocakos bankárok, hanem karcsú, magas homlokú, széles vállú, kékre borotvált arcú) fiatalemberek társaságában volnánk; valóban, mint két nővérke, akik az ábrándos tekintet mögött azért perverz gondolatokat rejtegetnek; és ebben a magam előtt látott jelenetben – miközben megszólalt az Offenbach-muzsika, és öltöztetni kezdtem magunkat a nagyhercegnők, a generálisok között amolyan pikáns szobalánynak, ledér házitündérnek –, máris dolgoztam, annyiféle szálát húzott meg közöttünk az, amit együtt alakítottunk ki. Szólt a muzsika – inkább trombiták és dobok, semmint orgona vagy hegedű –, mintha máris színre léptek volna a játékosok azokban a ruhákban, amelyeknek a tervei a szomszéd szoba kisasztalát, szőnyegét, még a beágyazatlan reklámiét is elborították; és persze nem a szerepüket énekelték, hanem a kettőnk sza-

vait, meg azokat a szövegeket, amelyeket Pista diktált le nekem („operettfigurák játsszák el az ember tragédiáját”, „Glücklich ist, wer vergist...”, „...boldog, ki feledni tudja, mit megváltoztatni már nem lehet”); kezemben a csészével – amelyben még volt kávé, a mozdulattól majdnem a ruhámra löttyent –, felugrottam, csókot cuppantottam az arca közepére, mintha valóban egy operettben két barátnő lennénk. Felém fordult, hang nélkül nevetett, nem csókolt vissza, de a pillantásában az volt, hogy valamit megvalósítottunk, valami helyreállt közöttünk; mi? ezt pontosan nem tudtuk, az volt a fontos, hogy nyerni tudtunk, amikor már esély sem volt másra, mint a vesztesre.

S ez együtt, a cuppantás, a mosoly cinkosság lett, megkötött szövetség. Ő ott maradt hátradőlve a fotelben, én visszasiettem a szobámba, mint aki ottfelejtett valahol valamit, nem is valamit, valakiket inkább, félig öltözötten, (például férfiakat mellényben, hölgyeket blúzban, szoknya nélkül, egy komornát kizárólag teasárga szalaggal a hajában, alatta két zárójelszerű félkörrel, benne kis karikákkal, egymásra merőleges vonalakkal, amelyek szemet, száját, orrot jeleztek az arcot helyettesítő zárójelszerű két félkör között; lejjebb a vízszintesen fölrajzolt ívek a vállak, egy kávébarna libéria, aztán egy pofaszakállas fej, valami puttóforma, sok álarc, pálcikán tarthatóak, pánttal összefoghatóak, keskeny, kerek, függőlegesen vágott szemrésekkel, ovális, kör alakú, ívelt szájnylással; lakkcipők, csizmák, túsarkú női cipők egymásra halmozva, mellények, szoknyák, fejek, lábak, masnik, pantallók, mint egy tömegsírban; ám mindez életre kelthető, mozgásba hozható, csak meg kellett találni azt, ami az omlatag anyagok, a banalitás kliséi helyett mást jelent), ezért küszködtem napok óta, a most megtalált fáradt színekért, amelyek a kacagásba némi riadalmat visznek: a hölgyek mellénykéi málnaszínt kaptak rózsaszín helyett, a férfiak olajzöldeket kaptak a kemény feketékhez, az unisex vonalvezetésű fazonokban összekeveredtek az inasok és komornák, a hímek fenekét egy-két fodor díszítette, a hölgyek szeméremdombján megfeszült az atlasz anyag.

Egész éjszaka dolgoztam. Pista másnap elismerően bólogatott, mint aki nem nézte ki belőlem, hogy nélküle is felfedezek valamit. Azt ajánlotta, hogy az apródlányoknak testre simuló galambszürkét adjak a keblüket kihangsúlyozó bordó mellénykéhez, vigyek bele az egész kollekcióba egy keveset az osztrák barokkból és a velencei kultúrkörből, így az eklektika még gazdagabb lesz; azt szuggerálja majd, hogy azért romlott az egész, mert összekeverednek a formák, mielőtt végleg elrohadna minden, a szépség a közeli vég álruhája, a stilizált dekadencia valcer-ritmusban kering az összeomlás felé. A dicséret olyan hihetetlen volt, hogy meghatódtam, kitágult előttem a színpad, sokkal több jelent meg rajta, mint amit addig elképzeltem.

Én teremtettem őket, ezzel az izgalommal hajoltam előre később, az első főpróbán, a szokásos helyen, a harmadik sorban, a rendező mellett. A karnagy még ingujjban volt, a könyöke fölött széles gumipánt, a nadrágját hozentróger tartotta. Jöttek a hercegek, a nagyasszonyok, a komornák, az orfeumportások, a tiszték, a főpincérek; a háttérfüggöny elé behúzták a vászonra festett szivárványos színhelyeket, ugye mennyivel hálásabb így, súgta a rendező. Az én terveim voltak a jelmezek, kicsit változtak csak meg az árnyalatok, a bordó helyett rózsaszín, a fekete helyén sötétkék; sok teasárga, arany és ezüst, főképpen csip-

kék és bojtok. Csak egy kis munka és máris megvan az a hangulat, amit kértem, kedves Vera, végtére is Offenbach ugye nem volt depressziós. Ezt mondta. Nem is nekem, valahogy mindenkinek, aki ott ült. Mint aki nyilatkozik. Mintha tanítványai lettünk volna, a nézők is, akik még ott sem voltak. Diktálta tovább az utasításokat az asszisztensnek: azok kérem elhízott színészek, ezek kérem gírhés színészek, az elszűkítéseknél és a bővítéseknél vegyék figyelembe ezt, a Máriának akkora segge van, hogy valami guszta kis kendőt adjon rá, és Vera kérem, az Editnél mélyítsük a dekoltázst, kapjon valamit a pénzéért a nagyérdemű; fölkiabált a színpadra: hallani akarlak benneteket, ugye, a fúvósok hangosabbak lesznek a bemutatón, a finálé az finálé, negyvenöt előadást kell hoznunk en suite.

Ültem a varrodában az odahajigált ruhák között, olyan volt a kupac, mint egy halom kudarc. A rendező benézett, nem kérdezett semmit, elvárta, hogy valamennyien értsük őt, én majd irányítom az átszabásokat, a varrólányok és a főszabász keze gyorsan jár, mindenki teszi a dolgát. Bejött a nagyherceg, színe-sebb mellényt kért, a szubrett valami túltt még, a kórusba fodrok kellettek. Átmentem a büfébe, ittam egy cseresznyét, taxiba ültem, személlyel jöttem haza, mert a gyors csak késő délután indult.

Mászkáltam a lakás környékén. Nem volt kedvem hazamenni. Azon gondolkodtam, tudnék-e pénzt keresni más munkával. Kezdett bennem a harag Pista ellen fordulni. Neki tudnia kellett volna, hogy ez lesz a vége, mégis belehergelt a tervekbe. Igaz, hogy nekem is tudnom kellett volna. És már tudtam is, hogy tudtam. Mintha több énem lett volna. Az egyik tervezett, a másik tudta, hogy hiábavaló a tervezés, a harmadik dolgozott és próbált megfeledezni arról, amit tudott, és még egy, aki nem tudott megfeledezni róla, ám azért folytatta a munkát. Én voltam mindegyik, szépen, közösen fölmozdítottuk magamat.

Apa szobájának ajtaja nyitva volt. Látható lett egy ék alakú, legfeljebb húsz fokos fénysáv – az ajtó résnyire nyílt ki –, amely áthatolt az előszobába, gondoltam, az asztali lámpa fénye; látható volt a sávot keresztbe metsző árnyék, de csak egy másodpercig, az asztali lámpa és az ajtó között valaki elhaladhatott; nedvesség is látható volt, a ruhafogas alatt a szőnyegen, a fölakasztott kabátból csurgott alá cseppekben, nem az én kabátomból. Apa tehát ma a szokásosnál később ért haza (tudtam, hogy a szerda az otthoni kutatónapja, s hogy ez eszembe jutott, legszívesebben felnevettem volna, nem valami kicsattanó kacagással, hanem azzal a bassza meg, hát ne álljon meg az ember esze felmordulással, mert az is eszembe jutott, hogy az erdészházban is a szerda volt – ha másféleképpen is – a hét középpontja; ami itt visszahúzóódás az íróasztalhoz, az ott erdőbejárás ideje). Beléptem a dolgozószobába. Megcsapott a gyermekkorom óta ismert nyugalom, könyvszaga volt és tintaszaga – ahogy kislánykoromban egyszer elneveztem magamban –, máris ketten voltunk a jól ismert búra alatt. Láttam rajta, várja, hogy mondjam el, mi történt a színházban. Jól ismertük az ilyen csendet: érezte a másik, hogy (ha sehol máshol, ám) közöttünk minden megbeszélhető anélkül, hogy külön felszólítás érkezne rá.

Így hát invitálva lettem, mivelhogy utazásból érkeztem beszámolni valókkal; ám a várakozás csendjét most mégis az ő szavai fogják megtörni, ezt éreztem abból, ahogy lecsúszott az arcáról az érdeklődés, és mintha végigtörülte volna a

vonásait a tenyerével, bizonytalanság váltotta föl a figyelmét. Szerda van, mégis be kellett mennie a személyzeti osztályra: emlékszem? hetvenkettőben hívták oda utoljára, az én március 15-i igazoltatásom után. Megkérdezték tőle, hogy hol volt ő ötvenhatban, mit csinált évekkel előbb és később, s mikor azt felelte, hogy bocsánat, ez benne van az életrajzában, de különben is köztudott, hogy tanszéken dolgozott, akkor a személyzetis azt mondta, persze, és adategyeztetésről van csupán szó; aztán minden sejtelmesség nélkül hozzátette, hogy érdeklődtek náluk, s ennek alapján mintha valahol összekeverték volna őt valakivel, aki viszont börtönben ült „politikai okokból, illetve ellenforradalmi tevékenységért”. Hát ezt aztán összekeverték. De neki nem volt kedve a meglepettet játszani; beszámolt a személyzetisnek arról, hogy mi lehet itt a háttérben, kivel tévesztik őt össze, remélte, hogy így megtudhatja, mi az, hogy „valahol, valakik” – miközben tudta persze, hogy melyik minisztérium melyik osztálya a „valahol” és kik a feladatuk szerint a „valakik” –, de nézd, mondta, más az, hogy az ember megszokta az ilyesmit, és más az, amikor egy tisztviselő, aki pisztolyt tart az íróasztalában, kérdéseket tesz föl úgy, hogy nincs indoklási kötelezettsége, hiszen neki az a természetes, hogy te titkolsz valamit, amit ő leleplez, a jövőd, az állásod, a szabadságod, még az életed is attól függ, hogyan dönt a sorsodról.

Megint széttolták egy kicsit a szobafalakat, gondoltam, miközben meghallgattam őt, kezdünk úgy összekeveredni, ahogy illő is, mert régen egybecsúszott itt minden (jóval előbb, mint bármelyikünk tudott volna róla). De azért jobban örültem volna, ha nem így kezdődik a megvilágítás fölkapcsolása, nem a személyzeti osztályon csengenek fel a telefonok, és a tárcsázás sem olyan irodákban történik, ahol azoknak az egykori elvtársaknak az utódai ülnek – vagy akár ők maguk? –, akikhez a puskás embernek kapcsolatai vannak. Tőle indult ki minden, ebben biztos voltam. Hosszú lánc végét rángatják az egyik oldalon, és követhetetlen, hol hallatszik a csörömpölés. Az is lehet, hogy ő csak érdeklődött. Talán megtalálta azokat, akik ötvennégy februárjában engem a bölcsődei autóbusz megállójában vártak, és a gyermekotthonba vittek. Talán megtalálta azokat, akik ugyanaznap apámat körbefogták, és elindultak vele az Újpesti rakpart 5. számú ház előtt várakozó fekete autóhoz.

Mintha ott sem lettem volna. Mi foglalkoztathatta? Nehezemre esett, mégis próbáltam kitalálni, bár volt bennem némi sértettség, amiért magamra hagyott. Mégiscsak engem illetnének inkább a megnyugtató szavak. Mintha a kettőnk közötti meghitt szereposztás borult volna föl; eddig mindig tudta, mikor szorulok a segítségére. Most elveszített a pillantása.

Ő nem akar tőlem semmi olyant kérdezni, ami nem tartozik rá, bár talán köztünk sem az én részemről, sem az ő részéről nem lehet olyan, ami ne tartozna rám is és órá is; szóval, ahogy én gondolom, de hát azért szeretné tudni, hogy ő (ez az apám volt) valóban nem lépett-e túl valamilyen határon?, valóban nem követett-e el, akár akaratán kívül, valamilyen büntetendő cselekményt?

Azt feleltem, ha arra gondol, hogy apám talán nem volt őszinte hozzám – amikor azt mondta, nem tudja, miért vitték el ötvennégyben, és semmi olyant nem tett, amiért jogosan tartóztatták le újra ötvenhat végén –, akkor erre mást nem mondhatok, mint amit már elmondtam: úgy éreztem, hogy őszinte velem. Ki akartam javítani, hogy „biztos vagyok benne”, de ez olyan lett volna, mintha

védenék valakit valakitől, éppen őket egymástól. Hát ezt az érzést sikerült valahonnan közénk csúsztatni. Ha a bizalmatlanságot nem is, de a kételyt mindenesetre. Apa, aki még mindig kizárólag a maga gondolataival volt elfoglalva, azt mondta, hogy ha a kiszabadulás nem törvényes szabadlábra helyezéssel, eljárás-megszüntetéssel, felmentéssel történt, akkor jogilag nem abszurdum az újabb őrizetbevétel elrendelése. De hiszen nem is volt törvényes eljárás, tárgyalás, ítélet, ugye apa, akkor nem is lehetett szabadlábra helyezés, vagy felmentés. Hát akkor nem, mondta,

(felállt, járkált, mint aki tudomást sem vesz a lányról; mintha azután, hogy már véglegesen lezártak hitte az ő sorsát, most egy másik univerzumba lépett volna át; tudta ugyan, hogy ezekben az eseményekben nincsenek előre megfontolt elszánások, nélküli a következetességet minden, mégis törvényszerűség után tapogatózott; lennie kell benne magában is indítéknak arra, hogy azt, ami az ismeretlen férfival történt, közelinek érezze, olyan kulcsnak, amely felnyitott benne egy sokáig zárva tartott ajtót; rég elfeledett alakok jelentek meg előtte.

Például az intarziás faburkolat előtt, kazettás, érettbarna mennyezet alatt dohányszínű köntösben üldögélő idős férfi... A lakás a szomszéd villaházban... ide ezerkilencszázötvenben költözik az idős férfi Iowa állam hasonló nevű városából, ahol letelepedett, miután előbb ezerkilencszáztizenkilencben Bécsbe emigrált a darutollas különítményesek elől. Rákosi Mátyás titkárságának hívására érkezik haza feleségével, nem kis töprengés után; fényképezik őket az új lakásban, nyilatkozatokat kérnek tőlük, magas nyugdíjat utalnak ki a számukra; az idős férfi nemigen mozdul már ki a lakásból, pipázik, fényképeket mutat, az egyik amerikai szakszervezeti gyűlésen szólal fel, a másikon a Niagara-vízesés előtt áll; aztán a férfi keze, amint a pipát tartja és hellyel kínálja őt; a sárga bőr, a duzzadt kék erek; aztán az ő lakásának dolgozószobája – ahol most Verával ülnek –, a felberregő telefonkészülék; az ujjai, ahogy szorítják a kagylót, éjfél múlt, hallja az öregember hangját; „Kérem, átvőné? Dörömbölnek az ajtómon. Segítene? Már hívtam a rendőrséget”; a függöny lebegése, miközben félrehúzza; az éjszakai kert, a kerítésen túl a nedves aszfalton várakozó két fekete Pobjeda kocs; az érkező motoros rendőrök, a Pobjedából kiszálló fekete kalapos férfi mozgólata; a rendőrök tisztelgése; a gépkocsihoz vezetett két öregember. A férfi válltartása, az asszony kacsázó lépte. Aztán a lakásba beköltöző belügyes tiszt kislányai a kertben. Homokvárat építenek. Karikával játszanak. Aztán a házakon lengő címer nélküli nemzeti zászlók; az öregasszony, amint ezerkilencszázötvenhat október 28-án ül az ő konyhájukban egy hokedlin, a lábán magas-szárú férficipő... A fekete kopott férfi télikabát. A szakadt barna kendő. A felesége, ahogy bejön a dolgozószobájába és azt mondja, hogy a néni a bácsit keresi, azt hiszi, itt laktak ebben a lakásban, és a bácsi most is itt van, csak mi nem engedjük be hozzá; Vera, ahogy négyévesen kimegy a konyhába; az öregasszony bámulja Verát, mire az riadtan elszalad. „És most meddig akar itt maradni?” kérdezi ő a feleségét. „Nem gondolod, hogy ez veszélyes?” „Kinek?” „Mi az, hogy kinek? Neked... a gyerekeknek.” A felesége kételkedő, visszautasító, riadt arca, mint aki tudja, hogy valójában ő az, aki fél. De mitől? Attól, hogy az öregasszony megzavarodott? Attól, hogy az öregembert rajtuk keresi, és összeki-abálja a fél utcát azzal, hogy ők vitették el hat esztendeje? Attól, hogy az öregasz-

szonyt és az öregembert soha nem tartóztatták le, ami azon az éjszakán történt, színjáték volt, és ez az egész most provokáció? Ki kit vitt el, ki miért van itt, kivel mi történt, kivel mi fog történni? Az utca végéről hallható lövések. Ki lő, kire? Aztán az öregasszony tekintete. Nem ismeri őt fel. Akkor miért jött ide? Hogyan emlékezett az utcára? *Erre* a házra? A felesége keze, amint a néninek készített teába a cukrot kavargatja. Az öregasszony keze, amint rátapad a forró csészére. A lövések közeledő hangja. Ha ezek itt találják? Kik az „ezek”? Lehet, hogy ismerik az öregasszonyt, Rákosiék régi kommunistáját, lehet, hogy ismerik, mint börtönből most szökött fegyencet. „Adj neki még egy teát, és küldd el...”, a felesége könnyes szeme, az öregasszony léptei, tocsog végig a sáros kerti úton, az agyontaposott, fűző nélküli férficipőben; az egyik lábán nincs harisnya; a vádli vörös és fagyásra emlékeztető lilás-barnás foltokkal (Schopenhauer szerint az élet és az álom valójában ugyanannak a könyvnek a lapjai. Ha sorrendben olvassuk őket, akkor élünk, ha ide-oda forgatjuk, akkor álmodunk); a férfi befordítja a lapokat, becsukja *azóta* is előbukkanó álmainak könyvét, vis szaül lányával szemben a karosszékekbe. Most jutott el végre odáig, hogy szembenézzen egykori félelmével. A szégyenével, ahogy nézte a sárban lépkedő öregasszonyt. „Talán nem álmodom ezentúl róla”, gondolja. Talán, most, hogy elvállalom Vera apjának sorsából azt, ami Verára és rajta keresztül rám tartozik, talán megnyugszom.

Úgy érezte, sok pillanatot birtokol egyszerre. És ez a hiteles dimenziója az életének, bármi is legyen az ára. Lehet, hogy a személyzetis számára – habár az jól tudja, hogy ki kicsoda – ezentúl olyan lesz, akinek „ötvenhatos kapcsolatainak”. Hogy szokás mondani? Mivel volt kapcsolatban? Az „eseményekkel.” És valóban,) én még láttam a tekintetében, hogy most vett újra tudomást rólam; de az a néhány másodperc – amíg eleresztett a tekintete, pedig nekem éppen akkor lett volna szükségem rá – nagyon hiányzott.

Megkérdeztem tőle, hogy ez kellemetlen-e neki? „Mi?” „Hát a személyzetis?” Azt mondta, hogy ez alól valószínűleg soha nem is lehetett volna kitérni, nem tudja, miért éppen most hívták be, olyan ez, mint a reuma, vagy a cukorbetegség, együtt kell vele élni.

Csengettek. Pista jött. Az állomásról telefonáltam neki. Nem kértem, hogy jöjjön át, nem mondta, hogy átjön, de olyan lehetett a hangom, hogy mielőtt bármit mondhatnék, félretol, bejön, leül az ágy szélére, igyekszik leolvasni az arcomról, hogy mi történt, miközben nem titkolja – még rá is játszik azzal, ahogy a két kezét kifeszített könyökkel, összefűzött ujjakkal a tarkója mögé szorítja, és mint a tornaórán, hátrafeszítgeti a nyakát, ám mivel ez, úgy látszik, nem könnyű, megkínzott arcot vág hozzá –, nos, nem titkolja, hogy támadtak gondjai. Illene tudnom, hogy ez nem nyafogás, egyszerű – bár sajátos – kifejezési formája annak, hogy lám, ugye történhet vele akármi, ő azért máris itt van, rendelkezésemre áll, támaszom lesz. Most nem vagyok kész arra, hogy labirintusokban mászkáljunk, leülök én is az ágyra, ezek a színházban olyan hülyék, mint a fasz, cinikusak és tehetségtelenek, ezentúl újságot fogok inkább árulni, semmint hogy ilyenekkel dolgozzak, téged ez persze nem lep meg, de nem értem, miért hergeltél bele a munkába. Hogy nem ő hergelt bele. De bizony! Hát jó, akkor belehergelt. Többet nem teszed. Azt ő még nem tudja. Mit nem tudsz? Hát mégis

megcsináltad, és remek lett, és ez jó! Erről tudod, mi jut az eszembe? kérdeztem. Rendeztél egy darabot, aminek az egyik jelenete börtöncellában játszódik, és az egyik fickó mindig azzal kezdi a szöveget, hogy most a császár beszél, nincs reiszolás, senkiháziak! Olyannyira okosnak mutatkozom, mondta erre Pista, hogy érteni vélem a hülye fejemmel, azt szeretnéd, ne késztesselek önfertőzésre, különben, tette hozzá, abból a darabból csak két próbát csináltunk, soha nem játszottuk el, mert pocsek volt, a reiszoláson kívül egy jó mondat nem volt benne.

Visszamentem apa szobájába. Olyan érzésem támadt, hogy itt hagytalak, pedig még nem is fejeztünk be valamit. Nevetett. Csukott szájjal, hang nem hallatszott, így hát az, hogy ez most nevetés (és mondjuk nem fájdalom, netán sírás, és nem is sértettség, ellenszegülés, értetlenség, számonkérés, vagy éppen a cinosság jele, hanem valóban az öröme), az azért biztos volt; de mi fölött? Nem úgy szakította meg együttlétünket a csengetés, hogy bármelyikünknek oka lett volna öröme. Mégis arra, hogy öröm, bizonyosság volt az, ahogyan odalépett hozzám, és a kislánykoromból megszokott mozdulattal a homlokát a szám elé tartotta; én persze, ahogy régebben, rögtön megcsókoltam. Nem tudom, ő mit érzett, engem az öröm – ami most az ő öröme is volt – kimerített. Az örömszerzésnek voltak különböző formái, de engem egyformán lestrapáltak. Nem úgy, hogy üressé válik az ember, éppen a telítődés fárasztott ki, miközben az öröm a részem lett. Így hát most se tettem mást, mint amit megkívánt az érzés, végigdőltem az ágyamon, lehetőséget adva Pistának, hogy faggatni kezdjen (végül is, mi van velem?), amire én hosszú válaszra készültem, hogy belefoglalhassam az iménti beszélgetést és ezt az érzést is.

De nem szólt egy szót sem. Később azt mondta, összegeznem kellene magamban, ami a színházban történt. Kapott tegnap az egyik íróbarátjától egy naplót, több ember naplója, mindenki azt ír bele, amit akar, remélik, hogy kirajzolódik majd valami abból, ahogy élünk. Írtak már bele szociológusok, történészek, filozófusok, színészek, írók, tőle is várnak valamit, de inkább nekem kellene leírnom, ami ma történt, jót tenne nekem is, hogyha így kibeszélhetném magamból.

Ami a színházban történt, vagy amiről apával beszélgettünk? Nem kérdeztem meg tőle, de gondolkoztam rajta, miközben levetkőztünk. Gyorsan elaludt. Ezt is megtanultuk, a közös elalvást. Néha végigsimítjuk egymás haját, és úgy helyezkedünk el, hogy a másik ki nem mondott kívánságát is szolgáljuk. Én a magam nevében befúrom a fejem a vállgödrébe, és az ő kedvéért lazítok a combjaimon, hogy az egyik térdét fel tudja húzni; ő elfordítja a fejét, hogy a szakálla a lélegzetvételben ne zavarjon, és helyet csinál a bokái között a lábujjaimnak. A test ilyen nyugalomban most több megértés van egymás iránt, mintha szeretkeznénk; saját magunkról álmodok, a szőlőhegyen vagyunk az öreg házban, a szomszéd szobában pohárcsendülés, de lehet, hogy a hangok messzebről jönnek. Fölriadok, ülök az ágyban, megérintem a kezét, ébren fekszem reggelig, fádom, pedig meleg van a közös paplan alatt. A szőlőhegyen most hó borít mindent, nem úgy gondolok a férfirra, akiről tudom, az apám, hogy látom is magam előtt, csak annyit érzek, hogy hozzám tartozik ő is.

Fölkelek, reggelit készítek. Isszuk ketten a cukor és citrom nélküli teát, hat óra van, csöndes a lakás. Ajánlanak egy idegenvezetői beugrást, mondja Pista,

francia út, két hét alatt annyi pénz, amennyiért két hónapig gürcölök egy intenzív tanfolyammal. Kinn akarsz maradni? Hülyéskedsz? Kinn akarsz maradni? Legfeljebb az apámat szeretném látni egyszer még (mondja a fiú; a konyhaasztal fölé hajolnak, két kézzel tartják a csészét, nem néznek egymásra. A lány fél odapillantani, bár ezt nevetségesnek tartja, mert tudja, hogy a félelmét nem az hívta elő, amit a fiú mond; arra gondol, hogy megérezte-e már a fiú a zavart, amit érez, mióta visszajöttek a szőlőhegyről, ha pedig megérezte, mikor veszi át? Most ő került a középpontba, de a sokféle szeretet, aggodalom és vonzódás nem melegíti föl, hanem szét fogja morzsolni, mert bár a támpontok mintha kirajzolódának a háttérben, de valami morajlás is közeledik. A fiú kent még egy vajaskenyeret, miközben kiszámolta, hogy az idegenvezetésért kapott pénzből majd először is kifizeti a kéthavi elmaradt tartásdíjat, Verának hoz egy módos farmert Párizsból, hoz kölnit, méghozzá Givenchit, amit egy budai butikban láttak nyolcszázhatvanért, azt mondják, frankban harmincöt, csak azt nem tudta még, mit hoz Erzsikének; a lány azt kérdezte: na, mi van veled?; szégyellte megmondani, hiszen ha csak annyit mond, hogy azon töpreng, mit vegyen a gyerekeknek, az szimpla disznóság, ha hozzáteszi, hogy persze azt már kigondolta, mit vesz Verának, az marhaság. Nem mondott semmit. Rátette a kezét a lány kezére – ehhez előbb le kellett fejténie az ujjait a csészéről, méghozzá úgy, hogy a tea ne löttyenjen ki, sikerült –, nagy teljesítmény, finom munka, még küzdöttek egymással az ujjak, s mikor a tenyerével a másik kézfejét végre az asztalra szorította, felnevettek, hálásan a másik nevetéséért, hogy így együtt kiszorították azokat a rossz érzéseket, amelyek este óta bennük voltak.

Birkózott a két kéz még egy kicsit a konyhaasztalon, ez volt a jutalomjáték; a nevetésük kihallatszott a konyhából, végigfutott az előszobán, szétosztódott, mintha a hangulatuk elhelyezkedne, hogy mire a fiú este visszaérkezik, fogadhassa őt. Vera alkonyattól várta, őrizve a nevetés utolsó hangjait még délutáni álmában is, kialudta nemcsak az éjszakai ébrenlétet, de a jelmeztervek készítése miatt átvirrasztott éjszakákat is. Hat óraker letusolt, sminket rakott fel, eljátszadott a fürdőszobatükör előtt a festékekkel és a ceruzákkal. Hiába várt. Este tíz után telefonált, Pista lakásában nem vette föl senki a kagylót.

Ő is aludt délután, ő is hat óraker ébredt föl, ő is letusolt. Ráforgatta a rádió keresógombját a Szabad Európára, alsónadrágban a fotelba ült; zavarták az állomást, olyan erős volt a zúgás és a sípolás, hogy egy idő után lekapcsolta a készüléket. Kordnadrágot húzott, pulóvert, a cipőjét fűzte, mikor csöngettek.

Két férfi állt az ajtóban. Az egyik dzsekije sötétkék volt, a másiké barna. Amikor kezét levette a kilincsről, a háta mögött meghallotta egy megrántott WC-lehúzó zúgását – a lakótelepi lakások állandó kísérő hangját –, és arra gondolt, hogy ő ugyan tudja, hogy a felette lévő lakásból hallatszik, de a barna dzsekis azt hiheti, hogy van valaki a lakásban, mert a jobb kezét máris zsebre kapta, s egy negyedfordulattal elhelyezte a bal lábát a küszöbön túl – párhuzamosan az azal –, miközben bal vállával lassan tolta befelé az ajtót. De hát minek, futott át rajta, a szemét nem vette le közben az igazolványról, amit a kék dzsekis tartott elé, együtt látta az igazolványt és a férfi szőke haját. Sötétebb szemöldöke volt, nagyon gyorsan mozdult, máris megelőzte a másikat, benyomult az előszobába (mint egy hokijátékos, gondolta, ahogy előrehajlik és a bottal megtolja a koron-

got, a válla is olyan széles, mint a kitömött szerelést viselő játékosoké, az álla is olyan csontos); egy pillanatra eltakarta a társát, akkor kattant (ő tudta, a felső lakásban) a WC-tartály csapszöge, amely az úszót mozgatta, kezdődött a ta-ta-ta-hangzás, mintha a legfelső emeletről közeledne egy géppisztolyos a lépcsőházban. A két férfi megtorpant. A hokijátékos mozgású gyorsabban fordított hátat a társának, mint a másik neki, így a két pörgés keresztezte egymást, közük került a fogason függő kabátja, odatekeredett, mit csinálnak ezek?, mit csinálnak?, hogy csillapíthatná le őket?

Mintha egy próbán volna, ahol az ő instrukciójától függ minden, de közben a szemközti falhoz szorult (a kis előszobában nem is tehetett volna mást, hogy a két látogató mozgását, forgását ne akadályozza); tessék, jöjjenek be, mondta csendesen (erőfeszítésébe került, annyi nyál gyűlt össze a szájában, de nem mer-te elővenni a zsebkendőjét, hogy beletörölje, mert ezek még mindig a zsebükben tartották az egyik kezüket); tessék, erre, ismételte meg (a kezüket figyelte, mint egy western, gondolta, és legalább annyira nevetséges is). Egy pillanatra távolról látta az egész jelenetet – magát is a falhoz szorulva –, mégis meg kellene kérdezni tőlük, hogy mit akarnak; de akkor a barnadzsekis már a nevét kérdezte, hogy ugye így hívják, végre, gondolta, mégis jó volt az instrukció, mert fellazult a helyzet; elégtételt érzett, hogy lám, tudta a dolgát, vagyis nem veszítette el a fejét (miközben a mélyben ott zsongott benne – mintha a gyomornedvei váltották volna ki, és tolták, szorították volna felfelé, mint egy hányingert – a félelem; nem elvontan, hogy mi lesz most, mert ugyan mi lehet, hanem attól, hogy mielőtt még nyilvánvaló lehet, hogy semmi nem történhet – hiszen nincs rá ok, és a vendégek ezt maguk is belátva távoznak –, még mielőtt, bizonyára csak odamorgott köszönéssel távoznak – mi mást tehetnének ezek –, előbb ütnek).

Bementek a szobába. Jó, hogy nem hagytam a keresőt a rövidhullámon, már az is jól jönne nekik, hogy egyáltalán hallgatni akartam a Szabad Európát. Nem vették le a dzsekit, de azért kigombolták, más és más irányba indultak el, az egyik rögtön a könyvespolchoz lépett, kissé tanácstalanul megállt (később gondolt csak rá, hogy talán azért, mert nem tudta, meg kell-e néznie minden könyvet, netán végig kell forgatnia minden lapot, ami mégiscsak hosszadalmas művelet lett volna); a másik leült a karosszékre, kinyújtotta mindkét lábát, de nem dőlt hátra (ő volt a gyorsmozgású). Elég kényelmetlen póznak látszott ez így, nyújtott lábbal, hátradőlés nélkül ülni – a felsőteste és a lábszárai százhusz fokos szöget zártak be –, érthetetlennek tartotta, miért ül így; a barnadzsekis nem vette le róla a tekintetét – de nem úgy nézte, mint aki kíváncsi rá, és érdeklődik valami után, hanem mint az emlékművek mellett őrségben álló mozdulatlan katonák, akiket megtanítottak arra, hogy az eléjük guggoló kisgyerekek bámulására, netán mutogatásaira vagy nevetésére se rebbenjen a tekintetük, még a szempillájuk se mozduljon –, talán még azt is megkérdezi, tart-e magánál fegyvert.

A gyorsmozgású úgy döntött, hogy szétdobálja az újságokat, aztán a beágyazatlan, takaróval leterített rekamiéhoz ment. Lerángatta a párnát, a paplant, föl emelte a lepedőt, bal lábával a szőnyeg alá nyúlt, egy rúgással fölhempergette a szélét. Valószínűtlennek látszott, hogy tudja, mit keres, pedig keresett valamit. A fiú már arra gondolt, megkérdezi, hogy mit – talán segíteni is tud neki, együtt keresnék tovább, miért is ne, gyorsabban lebonyolódna az aktus –, tudta, hogy

az ilyen ötletekkel csak nyugtatja magát, kondicionálja (mint egy hosszú jelenetben a szereplő, aki a színen van ugyan, de szöveget nem kap, vigyáznia kell, hogy ne mozogja túl a helyzetet, ám azért arra is, hogy részt vegyen a szituációban: tanulta, híres színészeknél látta, hogy ez a legnagyobb mesterségbeli tudást kívánja, állóképességet, önfegyelmet, felfokozott érzékenységet); megsejtette, hogy mit keresnek. A naplót, amit Veránál hagyott. Mi mást kereshetnének.

Olyan volt a mozgásuk, mint akiknek nem is az a fontos, hogy találjanak valamit, inkább csak annyi, hogy megmutassák magukat. Mikor már azt hitte, hogy ezt a szótlanságot csak a WC-k örökös zúgása és kattogása szakítja meg (mintha a ház minden lakója azzal üdvözlőné a dzsekiseket, hogy vizelni, üríteni, büdösíteni járnak, mint egy soha véget nem érő menet, az öregek nyöszörögve, a kisfiúk tátott szájjal kivörösödve, a diákok önkielégülés közben is a kopogtatásokra figyelve, miközben a lihegést röhögve hallgatják az agyafűrt öcsikék, a húgocskák pedig vörös arccal szaladnak az anyjukhoz a konyhába, „szólj már rá, mert bepisilek”), nos, mikor a gyorsmozgású rátaposott a párnájára és lesöpörte az asztalról a kerámia hamutartót, a fotelban ülő is megszólalt: és az apuka hogy van odakint?

Jól, remélem jól... és arra gondolt, hogy a párizsi útból – a nyugati útlevélből – most már persze, semmi sem lesz. Na, akkor vegye elő a tiltott holmikat, a lapokat és minden ilyesmit. Talán az volna a legjobb, ha megmondanám nekik, hol van, de akkor Verát is bele kellene rántani. Időt akart nyerni, hogy elszánja magát, és kiadja az utasítást a kezének, amivel majd legyint, valahogy úgy, hogy „ugyan, miért gondolják”, s aztán, ha sikerül, majd egy másik mozdulatot is tehet („tessék, keressék”); elnyúlt a pillanat, megrémült, hogy túl sokáig nem válaszolt, gyanút kelthet. A feszültség ettől annyira összesűrűsödött benne, hogy mást mondott, mint amire készült (a kezének sem tudott utasítást adni a legyintésre); a hamutartó cserepein álldogáló dzsekis emberhez fordult, „minden a maguké, amit találnak”. Fölrántotta az alsó karját, a keze (máskor is, ha magyarázott vagy előjátszott), akár egy karmesteri pálca, a magasba lendült. Ha nem a szobában állt volna, és nem a másik dzsekissel szemben (hanem mondjuk egy pályaudvaron), akkor akár integetésnek is hathatott volna a mozdulat (egy kigördülő szerelvény ablakából kinyúló kéz integetésére válaszul), így azonban (miközben fölpillantott, és meglepve látta maga előtt a tulajdon kezét, ugyanakkor, részút közeledve) meglátta a másik kezét, olyan gyorsasággal közeledett az ő hüvelykujját érintő szemközti hüvelykujj – bár éppen csak súrolta az övét –, olyan fájdalmat okozott, mintha bottal sújtottak volna oda (ez most kitört, futott át rajta, bár érthetetlennek tartotta, hogy egy hüvelykujj bármilyen módon ki tudjon törni egy másik hüvelykujjat); a kéznek, amelyik közeledett feléje, olyan volt a tenyérmélye, mintha ott egy rózsaszín kispárna lett volna, a kézhez tartozó kart fedő dzsekiujj is ilyen vattadús volt, maga a dzseki is, minden puffadt, elomló, holott mögötte (mint a rongyba csavart kő) a vállcsontok, az ökölbe szorított kéz (akár egy boxer); az ütés felülről érte az arca bal felét (súrolva, nyesve, mint egy lecsapásra odapörgetett pingponglabdát az ütő), „ne hóbörögjön, a kezét pedig tudja, hogy kire emelje”; a másik meg a karosszékből: „tudja, hogy hatósági közeg elleni erőszakért most őrizetbe vehetnének?”

Abból, ahogy fölcapta az utolsó két szótagot, ahogy a feltételes módot úgy

mondta ki, mint egy felszólítást, megérezte, hogy mire megy ez ki, rá akartak ijeszteni. A hatáselemzéshez azért én értek jobban, futott át rajta; a fejében csengett még az ütés, de azért tud gondolkozni, az állcsontja sajog, de a reflexei épek; reszkessen a fickó, ennyi a cél. Szerette volna azt mondani, „nyugodtan vegyél őrizetbe, apuskám”, de így kellett volna mondani, tegezve, és miközben ez átfutott rajta, a csengést figyelmeztető üzenet váltotta föl, hogy ne szólaljon meg. A kékdzsekis újra zsebre vágta azt a kezét, amelyikkel ütött, a másikkal lesöpört legalább tíz könyvet a szőnyegre. „Nincs időnk minden szar után mászkálni, ha röpirat, államellenes cselekedetre fölszólító bármilyen felhívás eljut magához, arról a saját érdekében azonnal tegyen jelentést. Világos?” Azt várta, hogy addig verik, amíg ki nem mondja, hogy „világos”, elhatározta, hogy nem fogja kimondani, mert az, ami eddig történt, végül is semmire sem kötelezi, de ha kimondja azt a szót, az már megegyezés; látta magát véresre verve, összerugdosva a szőnyegen, és átfutott rajta, hogy bírja-e majd némán az ütéseket, és ha nem bírja, mit kellene valami közbülsőt mondani, amivel nem kötelezi el magát; miért lenne elkötelezés, ha rájuk hagyja, attól még úgy tehet bármikor, ahogy akar; annyira lekötötték a gondolatai, hogy már csak az egyforma hátukat látta az előszobában.

Leült a karosszékre, ahol a barnadzsekis ült. Még meleg volt a párna. Vízet kívánt, de nem tudott fölkelni. Ezek mégsem a napló miatt jöttek. Ha azért jönnek, kérdeztek volna még egyet és mást. Lent fölberregett a motor. Leoltotta a villanyt, az ablakhoz ment. Hullani kezdett a hó, úgy érezte, hogy a pelyhek szárnyukra veszik a motor berregését (a hangok megszilárdulnak, cseppfolyósá válnak, összegyűlnek az ereszcatornákat helyettesítő betonvájatokban, tócsákká növekednek a lapos háztetőkön, permetezni kezdik a falakat, miközben azért megtartják hangdimenziójukat is, hogy beszivároghassanak az ablakréseken, elkeverednek a konyhákban összesűrűsödött káposztaszaggal, a mirelitlecső szagával, a kávégózzal, aztán tovább, a zsíros mosogatóvízzel együtt becsurognak a lefolyókba, eljutnak a csatornáig, fölriasztják a patkányokat); lent fölkapcsolták a Zsiguli reflektorát, ő visszaült a karosszékre. Tudta, hogy nedves ruhát kellene az arcára helyezni, de nem mozdult, mert a kocsí még mindig nem indult el. Addig, amíg itt vannak, nem és nem és nem, most ebbe kapaszkodott, aztán meghallotta a motor hangjáról, hogy végre indulnak. A reflektorfény is távolodott, de ebből csak annyit érzékelt, hogy a kocsí fordul, mert a fény végigsöpört az ablaküvegen, s mikor néhány másodpercre teljes lett a csönd és a sötétség, mikor már mozdult, hogy elinduljon a fürdőszobába megnedvesíteni a törülközőt, akkor (mintha az a néhány másodperc, amelyre elült a motorzúgás és eltűnt a reflektorfény, mintha minden kidolgozott terv részlete lett volna) újra felerősödött a gépkocsí motorzúgása, és a házfalak a reflektorfényben újra kivilágosodtak.

A kocsí körözött a lakótelep épületei körül. Tudta, hogy ez nemcsak neki szóló figyelmeztetés, nemcsak a számára üzenet, hogy bárhol lesz, emlékeznie kell rájuk, hanem bárki, aki hallja a hangot, látja a fényt, akár azért, mert kíváncsian az ablakhoz lép, akár mert már akkor is az ablaknál volt, mikor a kocsí megérkezett (akinek a lakásajtáját egy napon feltörik, akiért becsengetnek, kopognak, dörömbölnek, akiért a zárat pisztollyal, puskával, géppisztoly-sorozat-

tal keresztüllövik, hogy aztán acélsisakos, keménykalapos, darutollas, horogkeresztes, árpádsávós, tányérsapkás, vöröscsillagos, hajadonfótt, kucsmás, hogy aztán köpenyes, zakós, zubbonyos, felgyúrt ingujjú, gimnasztyorkás, télikabátos, pulóveres, bundás, dzsekis, bakancsos, csizmás, gumitalpas, kamáslis, sportcipős férfiak leginkább párosával, de akár hárman, négyen, vagy öten, kezükben pisztollyal, géppisztollyal, gumibottal, boxerrel behatoljanak az előszobákba, igazoltassák, fegyverükkel sakkban tartsák, a falhoz állítsák, tarkóra emelt kézzel a lépcsőházba parancsolják, a ház előtt fölsorakozott menetbe taszítsák, rabomobilba tuszkolják a bentlévőket, vagy akár még ott az előszobában, az emeleti pihenőkben, a ház mögötti sötétben megtapossák, agyonverjék, tarkónlőjék, netán hosszú útra indítsák, hogy élete és halála közé cellát, marhavagont, gázkamrát, bori rézbányát, auschwitzi krematóriumot, szibériai tömegsírt, sopronkőhidai, Gyorskocsi utcai, rákoskeresztrúri akasztófákat iktassanak be, hogy tehát ami történik, az nemcsak annak szól, akit igazoltatnak, akinek lakását a történelem bármelyik pillanatában földüljék, akit leütnek, elhurcolnak, elmegógyintézetbe szállítanak, de előtte még feljegyzéseket, naplót, könyveket keresnek nála, s legszívesebben a gondolatokat is – mint a szobában tavasszal szállongó molyokat – két tenyerük közé csattantanák, de úgy, hogy az kozmikus hangzás legyen, hallja meg mindenki, mert valójában mindez nemcsak annak szól, akit figyelnek, figyelmeztetnek, összevernek, börtönbe zárnak, koncentrációs táborba, akasztófára visznek, hanem mindenkinek – „aki hallja, adja át” –; s ezért, miközben a Zsiguli lent körözött, s nem volt már a telepen épület, amit körül ne járt volna), a fiú kiment a fürdőszobába és megnézte az arcát a tükörben.

A bal állcsontja sajgott, tudta, hogy lila csak másnapra lesz, benedvesített egy zsebkendőt, odaszorította. Sokáig feküdt, az álom határán nem tudta, hogy valójában a gépkocsi zúgása, vagy – már régen elment – a zúgás benne élő hangja altatta-e el; az utolsó villanás az volt, hogy béke van, nem fél, hogyan is félhetne, hiszen a dzsekisek csak ketten voltak, és körülvette őket az egész lakótelep (habár a sötét szobákban, a lezárt ajtók, az elfüggönyözött ablakok mögött).

Öt órakor ébredt. Kávét főzött, rendet csinált, tusolt, anorákba bújt, sokáig várt a telepi megállónál, a Móricz Zsigmond körtéren 7-es autóbuszra szállt. Egész éjszaka esett, a Kolumbusz utcai ház kertjében érintetlen volt a hó, az övé volt az első lábnyom. Nem akart senkit fölébreszteni. Söpört a kezével az orgonabokrok között álló régi padon annyi helyet, hogy le tudjon ülni. Annyit jártam már erre, jutott az eszébe, miközben a lábnyomait nézte, hogy most már a saját lépteimen járok. Láta magát diákként Verával együtt a padon. Arról az első dramolettről egyszer beszéltek csak, és igyekeztek úgy beszélni róla, mintha nem is velük történt volna meg. De hiszen azon, ami akkor történt, nincs szégyellni való. Irigyelték azt a lányt meg a fiút, akik ott egymás alteste körül kótorásztak, egészen addig, amíg Vera sírva föl nem szaladt a lakásba. Most már ez az emlék is hozzá tartozott, annyi minden mással együtt. És miközben a havas orgonabokrokat nézte, azok is megjelentek előtte, akik azon a hajdani fotón, amit Vera megmutatott neki, negyven évvel előbb ugyanitt ültek; nevetséges, régen kiderült, hogy azokhoz, akik akkor a fényképezőgép lencséjébe bámultak, valójában Verának sem volt semmi köze; mégis élők és holtak emlékei borított-

ták be a kertet; örültek, súgta (már átölelte és kissé megemelve tartotta a lányt, hogy óvja a hótól a házhoz vezető lépcső és az orgonabokrok között fele úton, ahová papucsban eléje szaladt, ráhúzza az anorákot a pongyolájára), fölmentek a lakásba, len meg, mikor elmondta, hogy miért nem jött el este, már tudtam, hogy elő fogom szedni a hócsizmámat, mert utaznom kell, és a szőlőhegyen egy lépést se tudok tenni a csizma nélkül.

Még ma táviratozok, hogy legkésőbb a jövő hétfőn érkezem. Most már biztos voltam benne, az, hogy apát behívták a személyzeti osztályra, és Pistánál ott voltak a belügyisek, annak a következménye, hogy az erdészeti vezető megkezdte a tudakozódást utánunk, apám meg én utánam. Mikor ezt kimondtam, Pista felkapta a fejét arra, hogy egyszer apát mondok, egyszer meg apámat, megcsókolta a homlokomat, kezébe vette a kezemet, úgy hallgatta, hogy mi történt a személyzeti osztályon. Aztán összekulcsolta két kezét a tarkója mögött – örültem a mozdulatnak, mert azt jelentette, hogy kezdi túltenni magát az estén, kezd minden olyan lenni, mint máskor –, lehet, hogy a puskás ember már régen nincs a hivatalos hálózatban, valóban segíteni akar, és pusztán az érdeklődésére megmozdulnak mások is, lehet, hogy valóban a barátságokat keresi, itt-ott érdeklődik, a hullámok viszont egészen másfelé csapnak, az is lehet, hogy külön fut minden, valahol megérintik a hálót, és az egészen végigfut a remegés. Magához vette a naplót, belepörgetett, látta, hogy még nem írtam bele semmit. Megkérdeztem tőle, hogy csináljak-e reggelit, azt mondta, legfeljebb még egy kávét képes inni, megy tovább, meg kell tudnia, hogy megkapja-e a francia útlevelet, mert ezen múlik, hogy készüljön fel a következő hónapra) én a tomaji állomáson vártam, a táviratában benne volt, mikor érkezik.

A hócsizmáját láttam meg először, nem tudtam, hogy az övé, de mikor kinyílt a gyorsvonal kupéjának az ajtaja, biztos voltam benne, hogy ha egy utas érkezik, az csak ő lehet.

(Folytatjuk)

KALÁSZ MÁRTON

Minden együtt

M. utolsó reggele

*várok, már eszelős vagyok
éjszaka – te mondtad, valamikor a puritánok
röpdös, mint a széthúzókra, ránk is a félelem*

bejövök: semmi se vagyok

A test angyala

regény

Margittay Edina még soha nem volt egymáséi. Ezen a verőfényes kora őszi reggelen ruganyos léptekkel haladt el a forgalmas, kavargó Váci utcán, ami kedvenc utcája volt. Már kislány korában is egy bizsergést érzett, amikor édesanyjával végig sétáltak a Vörösmarthy-tér felé. E séták általában a Gerbaud-ban végződtek, a fagylaltok és mandulás sütemény mély íze máig is ott volt a szájában és ajkán. Édesapja ritkán tarthatott velük, rengeteg elfoglaltsága és külföldi kiküldetések miatt, ez szomorúsággal töltötte el. Dr. Margittay Andor jelenleg is Bombay-ben tartózkodott kiküldetésén.

Sietnie kellett, mert meglátta, hogy hét óra 54-et mutatnak a számok japán órája kvarcán. Dr. Havas Tamás pontos üzletember volt és mint a Marketing Csoport Vezetője megkövetelte, hogy beosztottjai nyolc óra-kor ott üljenek az asztalaiknál. A lánynak ez nem is esett nehezére, hiszen szerette a munkát és a kis „kollektíva” is hamar befogadta Edinát. Mondta is Dr. Havas Tamás az édesanyjának, akit még előző munka helyéről ismert, hogy Edina főzi a legjobb kávékat az egész Hungimpó-nál és ha jövőre fölveszik a Külker Főiskolára, végzése után a legjobb üzletkötők egyike lesz, hiszen 19 éves, csinos, sőt feltűnően szép, kulturált, fiatal lány – hajadon, akinek még sok szépet tartogat az élet.

Edina lopva rámosolygott az idős hegedűs bácsira, aki ma oly szokatlanul korán kezdte a zenés-műsort és barna bőrén és ráncain huncutul csillogott a reggeli napfény és kopott ám patyolattiszta ruházatán nemkülömben.

Mielőtt belépett az üzletház csupaüveg ajtaján, titokban megnézte magát azon. Vállig érő aranyezőke haja ma ki volt bontva és laza csigákban a hátát csapkodta. Hosszudad, szabályos arca „make up”-ot nem ismert. „Egy fiatal lány úgy szép, ahogy az isten megteremtette”, szokta mondani a nagymamája és Edina ebben egyet is értett vele.

– Jó reggelt, Géza Bácsi! –

Köszöntötte a fotocellás üvegajtón belépve az idős ám kedves portás bácsit.

– Csókolom, kislányom. –

Válaszolta a portás és rámosolygott a fiatal lányra mosolyogva. Még hosszan nézett utána, amikor karcsú alakja, könnyű cipőbe bujtatott mindkét lába eltűnt a felfelé haladó patermoszterben.

Alighogy lerakta könnyű kabátját valamint egyéb holmiját, nyílt a párnázott ajtó és fűtyölve kilépett azon Dr. Havas Tamás. Kb. 35-36 körüli kisportolt alakját sötétszürke, divatos öltöny fedte.

– Csókolom, Edina. Olyan pontosak vagyunk ahogy a csillag megy az égen. –

Tréfálkozott a férfi kedélyesen.

– Jó Reggelt, Tamás! –

Így a lány. Igazi munkatársi viszony volt közöttük, évődő és pajtáskodó, mely azonban sosem lépte át a jóízlés határait. Sosem mondták például egymásnak, hogy például proli meg hülye meg kurva meg csaj és banya. Hanem ehelyett kedvesen társalogtak a munka dandárja szüneteiben. Edinának két német nyelvű levelet kellett legépelnie gyorsan, hogy hamar Bécsbe érjenek. Mikor Tamás lendületes írásával alákanyarította a nevét a levelek alá, pont belépett Ilonka néni, a kedves hivatalsegéd, akinek Edina nyomban odaadta a két fontos „okmányt”.

– Edina, hozza be a kávé, azt követően 11h-ig nem vagyok itt senkinek. –

Tette hozzá a férfi és máris összefutó szájában érezte a lány által oly nagy gonddal megfőzött ízeket, majd becsukta a párnázott ajtót belépése után.

Ilonka néni megigazitotta ezüstös kontyát pirosposzsgás feje fölött, kacsintgatva súgta a lánynak:

– Ej! Hát ennek mért forró fekete kell, ha itt egy „meleg” szőke is? –

Edina mélyen, a nyaka végéig elpirult, bár hallotta már Ilonka nénitől többször ezt a tréfát. De nem haragudott, mert a „duci” Ilonkára, ahogy a háta mögött neveztek nem lehetett haragudni. Edina kislány korától ismerte különben is a tréfás idős nénit. Családi kapcsolatban is kerültek, hisz évekkor korábban Ilonka néni takarította hetente egyszer a lakást, mert édesanyja vezető beosztású lett a Szinesfém Kutató Intézetben és a sok teendője mellett nem tudta a takaros Benczur utcai lakást rendben tartani, Edina pedig az iskola, a német órák, később az intenzív angol-tanfolyam és a ritmikus sportgimnasztika miatt nem tudott a tárgyban segíteni. Ilonka néni egész külön fényt hozott az életükbe és Edina nagyon megörült, mikor Ilonka nénit pillantotta meg az első napok egyikén a Marketing Csoport folyosóján, ahol pedig sokan mások is lehettek volna hivatalsegédek.

Miután Ilonka néni elsietett a Postázóba, lazíthatott Edina kicsit a munkán. Kisportolt, rövid körmű ujaival elmélyülten kavargatta a kávé és az jutott az eszébe, hogy vajon ki lehet az a *forró fekete* és ettől ismét elpirult, pedig nem volt pirulós még intimebb gondolatok hatására sem. Egyszer csak a fehér falon a Hungalu Naptár mellett megpillantott egy Katicabogarat és nézte. A kis bogár épp kicsinyeihez készült repülni, mikor Edina ruganyos léptekkel odaszaladt, kezére segítette a kis Magyar jószágot és dudorászva az ablakhoz indult, hiszen fiatal volt. Mig ment, a nagyszülei jutottak eszébe, a Szentdiófáson eltöltött nyarak, nagyi felséges rétesei, nagypapa kackiás bajusza, ahogy kapáját az ajtóhoz leteszi. El is határozta ezért, hogy meglátogatja őket, amint ideje engedi.

Kinyitotta a hatalmas csupaüveg ablakot, arcát meglebbentette a langyos őszi szél. Amint a Katicabogárkát kidobta és az szárnyain hosszú útjára elindult, Edina kipillantott az ablakon. Balra a Lánchid karcsu ívét pillantotta meg, háttérben a Halászbástya és Hilton impozáns épülettömbjével, jobbra a Tihanyi Apátság két karcsu tornya volt látható. E kettőt a Rózsadomb lágy íve kötötte össze valamint a Margit-hid lágyan susogó lombja. Távolabb a Bazilika kupoláján csillogott a nap, melynek közelében édesapja egy régi barátja lakott akivel szülei rendszeres kapcsolatot tartottak fenn, ha idejük, a külföldi utak és a kutatások engedte. Ott, Bártfayéknál ismerkedett meg Edina Zsolttal, aki szőke, kékszemű, nyurga műegyetemista volt. Edina akkor járt 4-be és váratlan kamaszszerелеm lobbant fel közöttük heves erővel. Sokat kószáltak a Városmajorban, ahol megbeszélték olvasmányélményeiket vagy csak egymás kezét fogva sza-

ladtak az őszi avarban. Ez most elemi erővel futott át Edina fején és szinte megsédült attól az emléktől, melynek során Zsolt először csókolta meg a száját és az ajkát. Azután több ízben csókolóztak a megengedett határok között. Amikor a fiú netán követelődözött, akkor Edina szeliden korholta és máris elmúlt. Mikor ráébredtek, hogy érdeklődési körük a szükségesnél jobban eltér, valamint, hogy a fiú szeretné „komolyabbá” tenni a kapcsolatot, Edina a tudtára adta, hogy váljanak el csendben. A fiú szüleivel különben is az Egyesült Államokba távozott, mert szülei kiküldetésbe mentek és ott folytatta tanulmányait.

Éppen mikorra idáig jutott gondolatai láncszemében, a kis Katicabogarcka is leért a Váci utca napfényes díszkövezetére. Ekkor megszólalt a telefon.

– Jónapot! Dr. Havas Tamásné vagyok és a férjemmel szeretnék beszélni. –

Hallotta Edina a kagylóból a határozott ám kulturált női hangot.

– Jó napot kívánok, a Tamás... bocsánat a Havas úr házonkívül van. –

– Ó! Maga az a kis szőke! Szóval a „Tamás” házonkívül van? Akkor kapcsoljon be gyorsan hozzá Mucikám, nekem mindig házon belül van, ezt tanulja meg, maga is meg a ... Tamás is! –

Edina reszketeg kézzel nyomta meg az átkapcsoló gombot és csak negyed óra múlva nyugodott meg, mikor Dr. Havas Tamás kijött a szobájából két levéllel, de nem volt mogorva. Edina azért észrevette a felhős redőket a férfi homlok mögötti családi gondok nyomán. Később szokása szerint gondolkodni kezdett, mindig nagyon megviselte, ha igaztalanul bántották, ez náluk otthon nem volt szokás és így keserű szájíz hagyott belsejében. Rosszkedve nem hagyta el ebédszobát, melyen az sem változtatott, hogy Juliska néni, a konyhai alkalmazott a legszebb lekváros „táskát” helyezte Edina tányérjába, akiről kiderült, hogy szintén édesapja nyugat-dunántúli szülővárosából származott.

Ahogy a forgalmas és telt vállalati ebédlőben az omlós tésztát harapdálta, mély férfi hang riasztotta fel csapongó gondolatait.

– Jónapot kívánok! Szabad ez a hely? –

– Hogyne, szabad, persze! –

Mondta épp falatját lenyelve Edina és a kijövő hangok hatására egy kis porcukor illetlenül lefújódott a „táskájáról”. A férfi letette a csillogó fémtálcát és az előbbi afférről tudomást sem véve leült. Edina elpiruló szégyenében alig mert felpillantani. Úgy érezte, merőn a férfi nézi őt, de mikor felpillantott, csalódott, mert az tányérjára „temetkezve” kanalazta a frankfurti levest. Rövidre nyírt barna hajú magas kisportolt arcú férfi volt az illető, nem több 30 évesnél. Kigombolt zakója mögött láthatóvá vált elegáns beige-színű inge és elegáns, jól szabott nyakkendője. Rövidre nyírt hajában egy-egy ősz szál csillogott elvétve, ami idősebbé tette koránál. Barna szemmel és egyenes orral hajolt a tányér fölé. Edina próbált visszazökkenni a gondolataiban, de folyton föl kellett néznie, hiába fegyelmezte magát. Mivel fölállni nem mert, jól beosztotta a lekváros süteményt. A férfi nem illetlenül, de gyorsan evett s miután végzett az igazán izletes rakott káposztával, mit Edina kevésbé szeretett, felállt.

– Kezitszókolom. –

Mondta komoly arccal és a tálcával a kezében eltávozott.

– Viszontlátásra! –

Rebegte Edina és kisvártatva maga is úgy tett.

Dr. Havas délután üzleti tárgyalásra igyekezett, így miután Edina elvégezte

a rá kiosztott „penzumot”, csak a telefonra kellett ügyelnie. Gondolataiba merülve lassan ment az idő. A belváros megszokott zaját olykor-olykor dallamfoslányok törték meg és néha sajnos egy mentőautó. Ilyenkor Edina mindig ösz-szeszoruló szívvel gondolt azokra, akik nem teljesen egészségesek és mentőau-tóban kell utazniuk. Egyszer csak megszólalt a telefon.

– Tessék Margittay... jaj, bocsánat, Marketing Csoport! –

Mondta.

A vonal tulsó oldalán felhangzó kacagás egyszeriben felszabadultságával kétségtelenné tette, hogy aki telefonál, az bizony magával Edinával akar beszél-ni és a személy nem más, mint Kótay Mercedes, becenevén „Maci”, Edina leg-jobb barátnője.

– Szervusz, Edina! –

Tréfálkozott a szokásos modorában Maci.

– Szervusz, Mercedes, de jó, hogy hívsz, „ezer éve” nem láttalak. Olyan jó lenne találkozni, amennyiben időd engedi! –

– Én is épp ezt akartam javasolni, nem-e tudnánk ma délután fél 5 h-kor a Gerbaud teraszán találkozni? –

– Milyen szerencsés egybeesése az életnek, hogy épp ma reggel gondoltam a Gerbaud-ra, ahol oly sokszor találkoztunk, mikor édesanyáink, kik régi ismerő-sök sőt barátnők minket fagyizni oda elvittek. Persze, hogy megfelel, hisz csak hétre megyek aerobíc-ra a Csanády utcába, 7. szám alá! –

– Rendben, addig meg „tartsd a frontot” titkárnők „gyöngye”. Tehát fél öt h-kor a Gerbaud teraszán, ha hűvösre fordulna az idő, amit nem hiszek, akkor a belső termék egyikében. –

Ezekre a tréfás mondatokra már Edinából is kiobbant a nevetés és a könnye is kicsordult, mikor e szavakkal letette a telefont:

– Akkor hát szervusz, Maci! –

– Szervusz akkor! –

Ettől kezdve mint egy pillangó, csakúgy repült az idő. Edina meleg szeretettel gondolt vissza felhőtlen barátságuk hosszú időszakára Macival. Együtt jártak ál-talánosba és balettra, majd a Dallos Ida Szakközépiskolába. Mercedes mindig se-gitette őt történelemből, ő pedig viszont gyorsírásból korrepetálta a karcsú, kö-zépmagas, fekete hajú lányt. Sok fiúba voltak közösen szerelmesek, természetesen csak „Plátóian” és ez a gondolat csiklandós gondolatokkal töltötte el Edinát, vala-mint a nyelve hegyén érezte ugyanakkor a mandulás teasütemények illatát és a „Magdi”-szelet szagára jó emlékek gyűltek szájába összefutva a multról.

A meleg Váci utcai forgalom tárt karokkal fogadta. Külföldiek látogatták a bel-város nevezetességeit, egy indiai családot is látott ahogy az európai öltözetű férfit csadorban kísérte csinos felesége és erről a messzi távolban kiküldetésben lévő édesapja jutott eszébe Bombay-ban, aki elé kimegy majd a repülőtérre, amint jön.

Ilyen gondolatokkal telt-múlt az útvonal a sétáló utca és a jónevű magyar köl-tőről elnevezett tér között. Mikor arra gondolt, hogy a lekváros táská jobb, mint a mandulás sütemény..., zavarában kis hiján elnevette magát. Másrészt vívódott, hogy elmondja-e a délelőtti csunya „jelenetet” Dr. Havas Tamásnéval a telefon-ban, valamint a barna fiút Mercedesnek, de nem tudta még, hogy hogy kezdjen hozzá. Ha nem sikerül sem baj, akkor majd beleírja este a naplójába, a vaskos pink-szinű füzetbe, amit édesanyja hozott neki egy fontos konferencia során Jénából.

Ekkor ért a Gerbaud forgalmas teraszához, ahol sokan ültek, csak Kótay Mercédes még nem akivel ide beszéltek meg randevut éppen. Fesztelenül helyet foglalt az egyik asztalnál, ahonnan előre is, hátra is egyaránt látott. Még keresztbe sem tette a lábát, ami szokása volt, mikor „beviharzott” Mercédes. Az eltelt egy hónap alatt nem sokat változott, csak a ruha volt rajta más. Egy csinos, szinte ruhaköltemény, de mégis hétköznapi és szolid. Ezt is csak Mercédes tudta az osztályban. Sportosan és elegánsan öltözködni hogy az öltözködés kiadja az ember egyéniségét, de ugyanakkor ne legyen hivalkodó vagy extravagáns, illetve tolakodó. Miután kölcsönösen nagy örömmel megpuszilták egymást, hogy majdnem odanézték a szomszéd asztaltól, Mercédes helyet foglalt az Edina melletti széken és cigarettával kínálta Edinát. De Edina nem dohányzott, így csupán egyedül gyújtott rá. Edina megnyugodott, hogy Maci se nagy „dohányos”, csak ilyen különleges világnapokon mérgezi magát, mint azt Edina megrovó pillantására magyarázólag elmondotta. Mikor helyreállt köztük emiatt a béke, már jött is a fehérre keményített „bóbitáju” középkorú pincérnő rendelés föl vétel miatt. Mindketten mandulatortát rendeltek tejszinhabos kávéval.

– Inni mint hozhatok? –

Vetette fel a pincérnő hangja.

– Talán két Tonic-ot szívószállal! –

Találta fel magát ebben a helyzetben is remekül Mercédes. Egyre többen lettek a teraszon és az ősz meleg fénye minden arcra kicsalt 3-4 mosolyt.

– Hát hogy telik a munkahelyi légkör? –

Kezdte a szokott tréfás modorában a beszélgetést Kótay Mercédes.

– Köszönöm jól, Macikám, két friss élményemet szeretném megosztani Veled. –

Felelte Edina és jelentősegteljesen Macira nézett.

– Edina, Te szerelmes vagy! –

Bökte oldalba Maci évődve Edinát. Megint a régi „matek” és gépirás órák hangulatát érezték magukon elhatalmasodni és ettől ugyanolyan bensőségesek lettek, mint régen.

– Ugyan már, Maci, hogy lehet ilyet mondani is! –

Pirult el ma már harmadszor Margittay Edina, de azért jól esett neki a lány „In Medias Res” érdeklődése. Majd miközben kávéjukban kavargatták a habot, elmesélte Havasnéval való esetét barátnőjének.

– Ugyan már, hát féltékeny kicsit az asszony, nem nagy dolog, nem kell vele törödni, biztos valami öreg, festett hajú „tyuk”, aki remeg a csinos Tamáskáért és ezért téged is inkább kikezd mielőtt Te kezdenél ki Dr. Havasival. –

De a remekül sikerült szóviccen, amiről Maci mindig is híres volt a „Dallos Idá”-ban, most Edina nem nagyon tudott nevetni. Ezt Mercédes is észrevette és így szólt;

– Bocsáss meg, nem akartam közönséges lenni. Na! Edina! Mi van veled? Csak nem vagy rosszul? Olyan sápadt lettél rögvest! –

Edina nem volt rosszul, csakhog y ebben a pillanatban meglátott valakit ruganyos léptekkel besietni a Gerbaud teraszára...

– Jaj! –

Suttogta önkéntelen mozdulattal.

– Edina, mi az, hogy „jaj”? Mondd már mi bajod van?! –

Ijedt meg most már komolyan Maci, akinek kicsit hányaveti modora mögött a nagyon meleg jószívű barátnő dobogott.

Amikor az otthonosan mozgó férfi ruganyos kisportolt léptekkel behaladt, véletlenül észrevette Edinát. De nem akarta mutatni ezt, ezért inkább egy pillanatra megtántorodás után határozottan letelepedett az egyik szabadon álló asztalhoz. Féloldalt ült a barátnőkhöz képest, úgyhogy, ha akarták, láthatták éppen egymást. Egyikük se mert a másikra nézni de megteremtődött közöttük egy megmondhatatlan mágikus irányvonal, ami csak úgy vonzotta a két tekintetet.

Edina rebbenő pillantását követve Maci is odanézett, ahol a férfi éppen kávé és tonic-ot rendelt az odasiető pincérmőtől. Kezében egy HVG-t tartott és azt olvasta amikor éppen nem pillantott fel. Maci ezen felbuzdulva fojtottan felkiáltott.

– Tudtam! Ez volna alighanem a második közölnivalód, nemde!? –

Kérdezte és az ominózus férfi felé biccentett a fejével keveset.

– Ugyan, hogy mondatsz ilyet? ... Azaz, honnan találtad ki? –

Adta meg magát Edina némi szabódás után és izgatott suttogásba merültek, miközben nagy örömmel fogyasztották a mandulás süteményüket, aminek különösen a teteje izlett mindkettőjüknek.

– Edina, Te szerelmes vagy egy rejtélyes csinos ismeretlenbe! –

Summázta az eddigieket kissé szabadszájúan Mercedes. Edina az így záporozó érvek hatására „megadta magát” majd zavartan gyűrögetve a szalvétát, így szólt:

– Megadom magam, igen, tetszik ez a fiú, de ugyis reménytelen. –

– Dehogyan reménytelen, majd a jövő erre is meghozza a megoldást, csak ha holnap is odaülne ebéd-időben, ne húzódozz és ne fújd rá a porcukort megint! –

Erre ismét fergeteges kacagásban törtek ki és mire csirájában elfojtották, a Hávégés férfi félreérthetetlenül rájuk nézett és kedvesen, alig észrevehetően bólintott 1-et Edina irányába.

A lánynak nagy lendülettel megdobbant a szíve és olyan erővel kapta el a fejét a látványtól, hogy belefájdult a nyaka. Ebből a férfi is megérezhetett valamit, mert gyorsan ujságja fölé hajolt, bár a bekövetkező sötétedés miatt nem sokat látott.

Ezután már nem alakult ki közöttük folyamatos és meghitt beszélgetés, de elhatározták, hogy Edina haladéktalanul értesíti Macit a „fejleményekről”. Hamarosan búcsuzniuk is kellett elfoglaltság miatt.

– Hát szervusz Macikám, én olyan nagyon zavart vagyok, hogy nem is tudom szabad-e orvosilag ilyenkor aerobic-ozni?! –

– Szervusz, Edina! Szerintem most jót fog tenni a mozgás, mert a nagy lelki megterhelés legjobb ellenszere a testmozgás és az aerobic. –

Ezután szívélyesen megpuszították egymást újra és elsiettek. Mercedes az Egyetem felé, melynek hallgatója volt és „spec. kol.”-on vett éppen részt, Edina meg a Csanády utca felé, ahova sajnos metro és troli érintésével kellett utaznia.

Edina nem is tudta, hogy jutott el a kellemes meleg edzőteremig, ahol pezsgő zenére egy kicsit megnyugodtak följazott Érzékei. Egyre csak az járt az eszében, hogy „porcukor”, „porcukor”, miközben a kisportolt és fiatalos tornatanárnő vezényszavaira kilapultak az izmai sorban. Ezután hosszan folytatta magára a zuhany csapját és végeztével kilépett a csendes őszi estébe. Ekkor már megint a régi Margittay Edina rótt a járda követ a metróállomás irányába...

Aznap este 19.46 h-kor megszólalt a telefon. Dr. Havasék társasházi első emeleti nagy gonddal berendezett lakásán. Balajthy Dénes volt!

– Szervusz Dénes! –

Szól erre be a másik fél.

– Köszönöm a segítségedet, sikerült elintéznem az ügyet ma délelőtt nálatok. Meg is ebédeltem az ebédlőben, ami kifogástalanul izletes volt. Sajnos személyesen nem tudtalak megkeresni, mert gyorsan rohannom kellett a Lumumba utcába, forgatás ügyben. –

– Hogy állsz az említett tévé-játékkal? –

Kérdezte Dr. Havas Tamás, mert ő volt a vonal tulsó felén.

– Ne is mondd, most is a studióból beszélek hideg sandwich bekapása közben, mert rengeteg a gondom. Tudod, női főszereplőt keresünk, és sajnos eredménytelenül... –

– Talán nálunk kellett volna körülnézned, oly sok a csinos, szép, kulturált fiatal lány nálunk! –

Válaszolta Tamás kissé lehalkított hangon, hogy a konyhában vacsorát főző neje ne, vagy alig hallja.

– Jó, hogy mondd! –

Köszörülte meg a torkát a fiatal rendező.

– Szóval, volt ott egy ... lány az ebédnél, az asztalánál ültem ... nem lényeges... de nem ismered véletlenül?! –

– Mondj róla közelebbi személyleírást! –

Vette a lapot Tamás.

– Hát kb. 19 körüli éves, feltűnően csinos, sőt szépnek mondható kulturált fiatal lány, lekváros „táskát” evett, szőke hajú volt, világos bluzú, hosszukás arca nem volt sminkelt hisz én azt rögtön látom és nem volt átlagos. –

– Hát én olyan lányt egyet ismerek. Az új munkatársamat, Edina nevűt. –

– Hm! Hm! Hm! –

Köszörülte meg a torkát Balajthy Dénes.

– Esetleg holnap beugranék hozzád pár percre, ha nem zavarlak? –

Mondta.

– Ugyan, dehogy. Szívesen látlak, mondjuk ... 10 óra 10-kor. –

– Ott leszek és ne érts félre... az a lány csak úgy eszembe jutott. –

– Szervusz Dénes! –

– Szervusz Tamás! –

Mondta.

Az éjszakát Edina zavaros álmokkal való küszködéssel töltötte és pizsamája hol hideg, hol meleg volt a számára, de nem megfelelő. Reggel reggelit készítős édesanyja is felfigyelt szokatlan enerváltságára, de érett asszonyi tapintattal nem „érdeklődött”, csak annyit jegyzett meg leányát a reggeliző asztalon áthalolva pusztit nyomva Edinának, hogy „A Libresse segít a nehéz napokon!”. Edina fáradt mosollyal fogadta édesanyja meleg asszonyi kedvességét, majd rövid uton munkába indult.

Ködös-szelesre fordult az őszi reggel időjárása, a Váci utcában éretten potyogtak a sárgaszínű falevelek, így kicsit később ért be munkahelyére, de Dr. Havas Tamás ezért nem haragudott. Mikor a kávé bevitté neki, így szólt:

– A kávé! –
– Köszönöm, Edina, ma 10 h tizre jön hozzám egy barátom, kérem engedje be! –

– Természetesen! –

Hangzott az edinai válasz kimenőben.

Sok munkája volt és alaposan de kedvetlenül végezte a felgyült levelek sorát. Ilonka néni se jött, mert egyik unokájára, Ronaldra kellett vigyáznia, aki meghűlt a hűvös őszi időben sajnos. Épp 10-et mutatott a karkötőóra, mikor kopogtak.

– Szabad! –

Mondta az asztal fölé elmélyülten hajoló lány. De ahogy fölneézett szinte megfordult körötte a kedves szoba. Az ajtóban ott állt: a tegnapi férfi! Drapp ballonkabátot viselt sportos pulóverrel, könnyű cipőt hozzá. Nyakán vékony, szemmel alig látható aranylánc diszelgett körben. Edina meglepetésében és zavarában azt hitte álmodik.

– Jó Reggelt kívánok! Balajthy Dénes vagyok. Be vagyok jelentve! –

Mondta a férfi jelentősegteljesen, merően és mégse tolakodóan Edina szemébe nézve. A lány repdeső tekintete visszanézett.

– Tessék parancsolni, Havas úr várja Önt! –

– Köszönöm szépen! –

Edina szíve a párnázott ajtó becsukódása ellenére is hevesen dobogott, mint ha azt dobogta volna: „Bal-ajthy Dé-nes”. De egyébként zavartan, egész testében remegve ült, ajkán révedező mosollyal. Az ablakon túl kirajzolódó ólmos, szürke eget követte tekintetével, de gondolatai még annál is sebesebben cicáztak. Majd 16 perc elteltével kijött a férfi. Áthaladva a helységen egyszersak Edinához fordult fesztelenül, de kisfiús mosollyal.

– Edina! Ugye szólíthatom így? Ne értsen félre, nem szokásom, de megkérhetném, hogy ma fogyasszon velem el egy kávé a... Gerbaud teraszán. Például fél ötkor! –

Edina az őszinte ajánlatra megnémult szinte. Kislányos, de őszinte zavarát a férfi rendező-szeme azonnal lereagálta és így szólt:

– Nem! Ne is mondjon semmit! Ha tolakodónak érezte, amit elkövetek itt, azt a nem-eljövésével jelezze. Én mindenestre fél öt h-kor a teraszon várom vagy ha hűvösebbre fordul az idő, a belső termék valamelyikében! –

Ezzel ruganyosan meghajolt és tétovázás nélkül kihaladt az irodából.

Edina egész délelőtt remény és kétségbeesés közt hányódott, ezután hazasi-etett a Benczur utcai otthonba átöltözni, mely nem esett messze munkahelyétől. De csak visszafelé utazva döntötte el, hogy elmegy a megbeszélrt invitálásra. Dr. Havas Tamás meg is jegyezte, hogy milyen csinos. Ezt Edina szokása ellenére kedves jóleső mosollyal vette tudomásul. Még akkor is ez látszott szépen ivelt ajkain, mikor a délutáni kávébevitel elvégzése után leült az asztalához.

Egyszersak észrevett azon egy Mai Nap c. újságot s bár nem volt szokása munkahelyen olvasni, most belelapozott. A 3. oldal alján egy fényképre esett a pillantása... De bárcsak ne esett volna! Edina elsápadt, majd szabályosan kivörösödött izzadva, sajnos és szédülni is kezdett. Alig tudta kiolvasni a kép aláírását: „Balajthy Dénes fiatal tévérendező női főszereplőt keres a „Szeretve, mind a Vérpádíg” című kísérleti Tévéjátékához. Képünkön a fiatal tévérendező a felfedezésre áhító lánykoszoru gyűrűjében.” És valóban, a képen 6-7 csinos lány

gyűrűjében ott mosolygott az ő, az ő... Dénese! Edina alig tudta visszafojtani a sirást, sőt zokogott. Mindennek vége, továtűnt a remény, hát azt képzei, hogy Ő is egy lesz a „sztárjelöltek” közül? Hát ezért? Hát ezért volt az egész? Zokogta zömmel befelé, mert kora kislánykorától fegyelmezett kulturált lány volt, de mélyérzésű is.

Ettől kezdve hibát hibára halmozott a német-nyelvű levelezésben. Nem és nem! Hát én nem leszek senki megunt... „babája”, dudolgatta közben a szép népdalt. Anyukám! Dénes! Apukám! Így kergették egymást gondolataiban a mondattöredékek. Próbálta Macit hívni vivódva telefonon, de iskola elfoglaltságon volt, így hát egyedül maradt a nehéz de igazságos döntéssel: nem lehet jelen ezek után a Gerbaud teraszán vagy belső termében se fél öt órákor, se később. Ha van benne lányi tartás, nem és nem mehet el. Még ha szíve hasad is. „És ha nem azért hívott?” „Hát mi másért te oktan?” Így birkózott hasadt lelkének két fele egymással. Mindazonáltal a kis földalattin munkaideje végeztével egyenesen hazasietett.

Balajthy Dénes több, mint 1 órát várt a rendkívül hűvös teraszon, ahol már a kiszolgálást is szüneteltették az előbbi ok miatt. Csalódott volt és keserű. Másra számított! Eszébe jutottak azok a lányok, akik jelentkeztek a film-szerepre, de nem voltak megfelelők. Az is megfordult a fejében, hogy Edina azért nem jött el, mert azt gondolta, hogy őneki csak a film-szerep miatt kell a lány. Pedig ez neki eszébe se jutott. Ő egy tiszta barátságra és talán többre is vágyott..., teljes szívből, de lám hiába. 30 éves volt, egy nyugat-dunántúli kisvárosból származott, szüleit, sajnos, elvesztette egy külföldi kiküldetés során repülőbalesetet szenvedtek Latin-Amerikában, mikor ő kicsi gyerek volt. Ezt máig is sajnálta. Nagybátyja az ismert festőművész vette magához, taníttatta, biztatta, míg végül sikeres ember nem lett, művész maga is, ismert „tévérendező” s most minden összedől egy ostoba véletlen miatt. Hiába mondja Egon bácsi, hogy „Nősilj meg fiam, kire marad ez a Dunára néző három és fél szobás, galériás, műtermes etázsűtés-telefonos, budai műteremlakás, ha én már elmegyek?” Hiába, az ő élete már félresiklott, társa csak a busz magány és a Kamera. Alig ismerte még Edinát, de mintha 1000 éve barátok, sőt, mi több! lettek volna. Talán megbántotta valamivel? Tolakodó volt talán? Máris átvette volna azt a rámenős „művészstílust”, amit jóízűlése mindig is tiltott? Nehéz volt a szíve, mintha egy nagy lexikon volna. Edina! Margittay Edina! Ha belém olvashatnál, gondolta, miközben a Lánchid érintésével hazafelé tartott a fent mondott lakására. Mikor 9. 20 tájban kikönyökölt szobája Dunára néző ablakán, nem is sejtette, hogy a Benczur utcában egy sirástól sajnos egészen kipirosodott szemű védtelen emberi lényt láthatna könnyű narancsszínű hálóköntösben, akit Margittay Edinának hívnak, ha nem takarnák el előle pont a szürke pesti háztömbök sorai. Pedig ha látja, talán sok minden másképp történt volna...

– Ferihegy Two! Ferihegy Two! A Bombay felől jövő repülőjárat megérkezett! Kérjük utasainkat, fáradjanak a vám- és az utlevélvizsgálathoz! –

Hangzott angol nyelven, amit Edina elég jól értett a hangszórókból.

Mert ő állt ott a terasz korlátjánál világospiros színű esőkabátban, mely raglánszabású, könnyű vizhatlan félcsizma feszült karcsu lábain és haja is pánttal

volt leszorítva a feszes jeans-öltöny fölött. Sápadt, vékony arcán eljátszottak a repülők lámpái, amik le-felszállkostak épp a forgalmas repülőtér betonszönyegén. A nagy tömegben nem látta édesapját, ezért ruganyos léptekkel leszaladt a várócsarnokba. A surrogó mozgólépcsőn ő volt a legbájosabb jelenség, csak nem törődött ezzel.

Egy hete „ágnak esett”, láz fogta el, köhögött, Ali bácsi, jó öreg házi-orvosuk fekvést és nyugalmat rendelt el neki, hogy meggyógyuljon. Ekkor jött az újabb csapás! A vasárnapi Hirműsorban bemondták Dénes súlyos balesetét, még ma is hallja a bemondónó vészterhes szavait: „Lovaspusztán forgatás közben egy négyméteres magas daruról leesett Balajthy Dénes tévérendező. Állapota súlyos, de nem életveszélyes.” Édesanyja, akinek természetesen az utolsó szögig mindent elmondott, vele együtt buslakodott a nappaliban a hír hallatán, ahol hámozott felezett kínai őszibarackot ettek. Margittayné elhatározta, hogy hétfőn felhívja Dr. Havas Tamást és megérdeklődi a beteg állapotát, főleg, amikor kiderült, hogy Dénes édesapja Margittay Andornak volt gyerekkori barátja és egyetemi évfolyamtársa és ugyanabban a kivárosban gyerekeskedtek, csak a fiút a szülők tragikus kimenetelű balesete és elvesztése után szem elől tévesztették. Így talán nem oly’ tolakodó az érdeklődés, gondolta az asszony érett gondolkodásával és intelligenciájával. Mivel a kapott hír nem volt nagyon lesújtó, közölte Edinával, hogy a sérülés nem olyan súlyos és Dénes hamarosan talpra áll, csak hosszan kell testmozgással regenerálnia.

De Edina csak szerdára kapott erőre. Alig tudta keresztülvinni, hogy ő meghessen ki a repülőtérre alig várt édesapja elé. Édesanyja a taxi „pártján” volt, de a lány ragaszkodott a vezetéshez, aki ezt nem bánta, mert úgyis vacsorát kellett készítenie, magyaros báránysültet és kókuszos palacsintát, édesapja gyerekkori kedvenc ételeit.

Mikor a kijáróban feltűnt Dr. Hargittay Andor magas, szikár, kisportolt és kiváltképpen „nap” barnította alakja, Edina alig állta meg, hogy oda ne szaladjon. Oda is szaladt és örömmel puszilta meg egymást apa és leánya. A hazafelé vezetés alatt Edina tájékoztatta édesapját az időközben történetekről, melyek hatására több ízben el-elsírta magát de ez a vezetésére szerencsére nem volt semmi hatással, vagyis hazaértek, mikor édesanyja a csiklandóan párolgó combot kihúzta a mikrohullámu sütőből.

A vacsoraasztalnál, mely szépen diszitett, az édesapja átadta az ajándékokat kis beszéd keretében családjának. Kis öccse, Szabolcs műszaki cikket kapott, a „hölgyek” különféle izléses selymeket, ruházatot és pipere-árut, melynek mindenki egyaránt nagyon boldog volt. Edinának hosszú idő után ez volt az első „jókedvű” estéje.

Ezért másnap reggel ismét a régi volt munkahelyére menet, ahol kis tapssal és nagy szeretettel fogadták. Ilonka néninek még a könnye is kicsordult, amikor meglátta Edinát ismét egy különösen bonyolult levelet gépelni le.

11 h-kor Dr. Havas Tamás behívatta Edinát, aki bement.

– Kedves Edina! Egy ostoba félreértést szeretnék eloszlatni Önnek. –

Kezdte mondanivalóját a Marketing Csoport főnöke a 174 cm. magas és általában 50-52 kilós lánynak.

– Dénes barátom közeledése tárgyában akarok Önnel tisztázni Edina. Ön teljes joggal értette félre a helyzetet, hogy Önt Dénes csak színészként kívánja

„foglalkoztatni”, ami egyáltalán nem igaz és amiért úgy a magam mint barátom nevében is elnézést kérek. Dénest már kora gyermekkorától csak tiszta szándék vezette és az az utóbbi időben csak még jobb lett. Ő elismeri, hogy nagyott hibázott, amikor nem tartotta be a szabályokat és nem számolt az Ön rendkívüli lányi érzékenységgel s az emberivel se. Ezért nem is nyerhet soha bocsánatot. Épp ezért arra kéri Önt, hogy felejtse el őt jó emlékezetével amennyiben nem tud megbocsátani, de semmiképpen ne haragudjon reá, aki ott fekszik a Kútvolgyi utcai kórházban a baleseti osztály 7-es számon balra! –

Tamás homloka bizony kigyöngyösödött e szavak mondatán, de nem kevésbé Edináé az izzadásig, aki sajnós minden büszkeségét levetkezve és a sziv szavára hallgatva így felelt a könnyein keresztül szinte sirva:

– Kedves Tamás! Mondja meg a barátjának, hogy ha Ő engem el is felejt, én...én... nem felejttem őt soha el!!! –

Szögezte le a sírástól elcsukló hangon, de tartva magát azért jól.

Erre Dr. Tamás fiatalos arca fel-felragyogott az örömtől, mert tudta hogy barátja a hír hallatán madarat fog fogni örömeiben és erre ebben az ágyhoz kötött állapotban kifejezett szüksége is van. Ezután pár percig beszélgettek barátilag, mint két kulturált fiatal, majd Edina kiment, hogy tovább éljen keze alatt a munka.

A napfényes délután hamar elrepült, melyben Edina boldogságát semmi nem zavarta néhány telefon kivételével. Hazafelé vásárolt egy szép hanglemezt és egy tréfás babát Macinak, mivel aznap este éppen őhozzá volt hivatalos, ahol Maci 20. születésnapját ünnepelték, mert évvesztes volt.

A taxi vég zajjal állt meg a kis Pasaréti utcácskában és Edina, amint lerendezte a számlát sietősen indult a ház felé, a sötétedő kerten át. Gyerekkorában mennyit hancuroztak itt a jól ápolt bokrok árnyékában Kamilla néni szigorú, de igazságos felügyelete alatt, amit néha ki is játszottak, be kell vallani. Erről kedves édesanyja jutott eszébe, aki nagyon megörült, mikor a jó hírt felfogta és némi érett anyai tépelődés után belement, hogy leánya meglátogathassa Balajthy Dénest a Kútvolgyi utcai kórházban, azzal a megszorítással, hogy édesapjuk nem tudhat a kegyes csalásról. Este anyai szemeivel sokáig büszkén kísérte Edinát a Benczur utcán végig, folyton csak gyönyörködve karcsú alakjában és ruganyos lépteiben.

Melyekkel most itt lépdelt Enikő a kivilágított repkénnyel befuttatott ódon Villa felé. A Szilágyi Erzsébet Fasori forgalmi „dugók” és hosszú toalettje miatt kicsit késett, így sietősre fogta lépteit. Már kihallotta a nyitott balkonajtón a lányokból és fiúkból egyaránt verbuválódott alkalmi kis kórus zaját: „Happy birthds day to you”, melyet azonnal megértett és lefordított. A kis dallam lassan elterült az őszi ködben burkolódzott villalakások között, mint egy alföldi rónán a furulyázó pásztorok zaja, hogy a szomszédok is értesüljenek az eseményről, mely nem volt kulturálatlan, de fiatalos annál inkább.

Nagy „ovációval” fogadták, Tarpai Ákos, egy régi, bohókás osztálytársuk, akit a Zene Akadémiára vetett az élet, gyorsan egy kevés pezsgőt bontott, amit Maci „tiszteletére” jóizzal el is fogyasztottak. Edina sajnálta, hogy tervei ellenére nem sikerült tréfás verssel készülnie a „nagy alkalomra”, pedig régebben szokott, amit el is szavalt, de Maci ezt hasonlóan tréfás szemrehányások után elnézte neki.

A tágas nappaliban vigan lobogott a kandalló, a butorokat óvatosan széjjelebb tolták, a büféasztalnak „kinevezett” ovális ebédlőasztalon ott roskadozott a svéd-

asztal válogatott finomságokkal, az italt pult telve volt finom italokkal, de bőven volt szeszmentes is közöttük, ami többüknek kedvezett. Ebben a jól összeszokott társaságban nem divott a máshol oly bevett „alkoholfogyasztás”, legfeljebb 1 kis pezsgőt ittak, esetleg a torkosak kis vörösbort kevertek belé, melyről a nyugat-dunántúli kis város, ahol többek között Maci édesapja is született amíg nem volt kiküldetésben, híres volt. Meg volt még bőlé.

Hamarosan Edina mellé „szegődött” egy magas, kisportolt külsejű fiú, aki Képzőművészeti és Iparművészeti Főiskolára járva, mint művész kicsit ki is lógott a társaságból, de azért szerették a kedves alkata miatt és Edinával művészetéről és más szórakozásról beszélgetett. Edina szolidan kipirult az újabb pohárka pezsgőtől és folyton a „rendezésre” terelte a szót, de Attila csak a festészetéről beszélt. Azt kérdezte hanyagul, a művész-növendékek benfenntességével, hogy Edina mennyire ismeri Balajthy Egont. Erre Edinának több se kellett, akkorát dobant a szíve!

– Csak a fiát, a rendezőt! –

Vetette vissza lezserül, de ez az alkatától idegen magatartás nem tett jót neki. El is csuklott a hangja, kimondva a szavakat.

– Ó, a Dénes nem a fia az Egon bácsinak, ellenben az unokaöccse, csak ő nevelte kora gyermek korától. –

Hangzott fel a válasz.

A fiú nem igen értette, hogy miért érdekli Edinát oly igen a Balajthy család, de azt hitte, hogy a képzőművészet miatt és eléggé „belemelegedve” magyarázott tovább, de egy pillanatra sem vált kikezdővé vagy illetlenné.

Időközben a hangulat kezdett a tetőpontjára „hágni”, a „music center”-nél többen táncoltak egymással és lambadáztak, többen csoportosulásokat alakítottak és abba verődve beszélgettek a süppedős fotelok mélyén sőt néhányan a tulsó sötétebb szobákba is elvonultak: nem egyedül... De Edina most ezt is megengedhetőnek vette, mint ahogy mindent, ami emberi, de nem túlzás vagy tolakodó.

Mercedessel a konyhában egy újabb adag sandwich kenése közben tudott tanúk nélkül négy szemközött maradni és gyorsan elujságolta neki a délután sarkallatos fejleményeit és döntését, hogy a józan ész sutba dobva holnap meglátogatja Balajthy Dénest. Maci a nyakába ugorva fejezte ki örömét és helyeslését a történetek fölött a maga kissé de nem bántóan szeleburdi módján.

– Jaj, de jó! Jaj de jó! –

Hangzott fel szabályosan körülugrálva a mosolygó Edinát, amiben persze az elfogyasztott pezsgő is közre-játszott, hiszen igazi fiatalok voltak mindannyian. Ebbe szólt bele az elektromos harang hangja.

Az ünnepelt szülei érkeztek meg ekkor, Kamilla néni és Iván bácsi, akik tapintatból az estét egy baráti házaspárnál töltötték, akikkel gyakran voltak együtt kiküldetésben. A kis „kompánia” még velük együtt is elfogyasztott egy kis üveg szeszital pezsgőt, majd élénk zsvajjal távozott a születésnap ünnepségről, mely jól sikerült, amit meglelégedéssel vettek tudomásul és fogékony emlékezetük elraktározta.

Edina a verőfényes szombat reggel ellenére kevésbé fejfájósan ébredt, amit csak az anyai kakaó és a zuhanyrózsa testét jólesően bizsergető folyása mulasztott el. Ám a délelőtt még így is szorongások közepette telt el. A szíve mélyén, de följebb is Edina tartott az elkövetkező találkozástól. Még az is felmerült gondolkodásá-

ban, hogy Dénes nem szívesen fogadja, de ezt a felhőt a lélek egéről elhessegette hamar. Majd segített édesanyjának, aki ilyenkor szabad szombaton, bár „kötetlen” volt, szakított magának időt, hogy ne csak dolgozószobája fölé hajolva görnyedten bonyolult kémiai számításokat végezzen éjszakába nyúlóan olykor, hanem hódoljon „hobby”-ának a sütés-főzésnek, amely nélkül értelmiségi vezető aszszony se lehet meg, mert, ahogy mondani szokta, az élet rendje az az élet rendje. Edinát is bevonta a munkálatokba, rác pontyot készítettek épp a barátságos konyhában és azt mondta neki, hogy hamarosan már talán a saját háztartását is vezetnie kell, hiszen a férjét a hasukon át lehet igazán megfogni. „Egyéb dolog mellett”, tette hozzá zavartan, mert félt hogy vét a jóérzés szabályai ellen.

– Jaj, hol van az még? Ugyan! –

Tiltakozott nála Edina, de a szeme mély tűzben csillogott. Hármában ebédelték, mert Szabolcs, a negyedik tag iskolai kiránduláson vett részt a Nyugat-Dunántúlon, így nem ehetett velük. Mivel Edina a lelki felkavaródás miatt inkább taxin akart a kórházba menni, szívesen elfogyasztott egy pohárka Debrői Hárslevelűt. Azután eljött az idő, és ugyanabban a ruhában, amelyben Dénes először pillantotta őt meg, kilépett a kovácsolt vaskapun.

– Taxi!!! –

Kiáltotta egy épp a ház előtt várakozó taxinak és beült.

A taxi, mellyel ment egy hirtelen mozdulattal csikorogva fékezett a Kútvölgyi utcai Kórház felmagasodó épülettömbje előtt. Edina miután kifizette a mosolygó taxisofőrt, a következőket mondta:

– Viszontlátásra! –

A másik szájából is épp ugyanez hallatszott.

Éppen kezdődött a látogatási idő, mikor ruganyos léptekkel és remegő lábakon elért a Baleseti Osztályra. Nagyon félt, hogy Dénes nem lesz egyedül és akkor kutba esik a nagy találkozás, pedig nem, mert Dénesnek nem voltak különösebben rokonai, csak Egon bácsi aki épp festett és a barátai pedig mind forgatáson vettek részt. Edina odalépett a szigorú arcú mosolygós főnővérhez és azt mondta remegő hangon:

– Balajthy Dénes beteget keresem! –

– Tessék csak kérem Hetes Szám a folyosón balra, külön szoba fürdőszobával! –

Ennek említésére Edina elpirult, de elhatározta, hogy nem fél és ez esetben kicsit nem törődik a társadalmi konvencióval.

– Köszönöm szépen! –

Mondta bővebb magyarázkodás helyett.

Kisvártatva oda is ért az ajtóhoz, melyen kopogni kezdett, mely alatt a lélegzete is elakadt.

– Tessék! –

Hangzott fel a jól ismert férfi-beteg fátyolos hangja ércesen...

Balajthy Dénes fájdalmai ellenére sötétbarna háziköntösben volt. Félig ült a csinos kórházi ágyon, félig feküdt. Egyik lába fel volt kötve a mennyezetre, de a másik is be volt kötve, valamint ami azt illeti a bal keze és a feje. Amennyire a körülmények engedték, épp az új forgatókönyvén dolgozott, mert elhatározta, hogy nem adja fel. A szobában sok virág és narancs volt, csak egy „Infúziós” állvány emlékeztetett a komor valóságra, mely szerencsére nem volt munkában.

A fiú meglepetése teljes volt a látvány hatása alatt és alig tudta rátörő zavarát palástolni, mikor így szólt:

– Edina?!! –

– Dénes –

Hangzott elfuló hangon a válasz.

– Hát eljött...él? –

Kérdezte a remegő hang bizonyosságával Dénes és feltolult benne minden érzés és minden szerelem!

– El!!! –

Rebegte Margittay Edina.

– Foglalj helyet! –

– Ne fáradj, köszönöm! –

Mondta Edina és nagy lélegzetet véve jellegzetes pirulásával küzködve egy hirtelen elhatározással Dénes ágyára ült.....

Egy örökkévalóságig hosszan, érzékeikkel küzdve nézték egymást és a szemükön kívül nem beszélt más. 1,5 perc elteltével Dénes megfogta a lány kezét az egészséges kezével és hosszan fogta elfuló hangon. Edina akarata ellenére is el akarta először húzni azt, de aztán hagyta és egyre jobban elhatalmasodott rajta, ami a fiún. Ez volt az ő kézfogójuk, ezzel helyettesítették azt, amire nincs szó... Edina az elröppenő 5,5 perc alatt észre sem vette, hogy milyen kényelmetlenül ül a vaságy szélén és ez Dénesnek sem jelentett problémát.

– El sem tudom mondani, milyen Boldog vagyok! –

Hallatszott Dénes cserepes ajkáról a szó.

– Én se! –

Hangoztatta elfulladó hangon a lány.

– Ne mondj semmit, ez a mi kézfogónk! –

Mondta Balajthy Dénes.

– Nem mondok. –

Mondta a lány, miközben beesteledett és a félhomály különös hangulatokat ébresztett bennük. Ezután Dénes ünnepélyesen a szája elé helyezte a lány karcsú de izmos kezét és cserepes, sápadt ajkaival megcsókolta azt. Edina egész testében remegve mint a miskolci kocsonya de szívesen fogadta a fiú tettét. Pár perc múlva abbahagyták a kézcsókot és a fiú azt mondta.

– Tudtam, hogy eljössz, de nem is reméltem. Úgy vártam rád mint száraz föld az esőt vagy mint emberi száj a kenyérre. El sem tudod képzelni mit jelentesz Nekem! –

– Te se, hogy mit nekem. –

Adta meg a választ alig hallhatóan pirulva a lány.....

Ekkor a köztük lévő zuhatag ledőlt és átszakadt mint a gát. Balajthy ahogy a lábát felkötő kötélt hagyta, előrehajolt és lágyan átákarolta a női vállat. Edina szintén. Ezután lassan egymáshoz közeledett az ajkuk ami egy mágnes hevevéssé gével megcsókolták egymást. De nem hosszan, mert a fiú körülményei és a lány zavara ezt nem engedte. Miután Dénes boldog mosollyal frissen csókolt ajkán visszahanyatlott, a következőket mondta:

– Szeretlek! –

– É...én is!!! –

Rebegte minden bátorságát megfeszítve a lány, megsimogatva a kezét fogó erős kisportolt kezét, meg is szorítva azt.

Miután ezt ilyen enyhe szédületben megbeszélték, még rengeteg témát érintettek, de mindig visszakanyarodtak oda, ahonnan elindultak, ki-kitörő szerelmükhöz. A fiú hirtelen mozdulattal egy csokor rózsát huzott elő a párnája alól és így szólt:

– Neked vettem! –

– Jaj de jó, nagyon köszönöm! –

Felelte Edina kitörő örömmel.

A felejthetetlen délután egy pillanat alatt elszállt, pedig valójában másfél órán át tartott, de a részletek megbeszélésére még így sem maradt idejük. Csapongó érzéseik megtöltötték a sötét szobát, melyben ettől világos lett. Balajthy Dénes a rendezési terveiről beszélt fellelkesülten, Edina a munkájáról úgyszintén. Jóleső érzéssel képedtek el, hogy mennyi egymást metsző érdeklődési körük van. Például a tenisz, a szízes és az olvasás szerelmesei és a filméi. Dénes előadta, hogy ő inkább az egyszerűbb irodalmi stílust kedveli, a világ valóságának borzalmait vagy akár csak fájdalmas pontjait nem. Nem szeret olvasni válásról, megcsalásról, öreg k...vák nyomoráról, abberált főnökökről, öngyilkossági kísérletekről, alkoholfogyasztásról illetve kábítószerokról, lakáshiányról, árvaságról, bűnről és elmebajról, sivár albéletekről és kopott lépcsőházakról, lehányt pesti utcákról, lepusztult magyar falvakról, munkahelyi visszaélésekről, stb. stb., ezt megteszik mások, akik erre éreznek elhivatottságot. Neki nem az. Edina csillogó szemmel hallgatta és ő is ezt mondta szószerint. Dénes ellenben megígérte, hogy megtanítja Edinát lovagolni, amint ezt testi állapota engedi, amit a lány jóleső érzéssel vett tudomásul. Hosszan ecsetelték megismerkedésük körülményeit és a kiállt kinokat, amit el kellett eddig a „pont”-ig viselniük. Mikor Dénes balesetét hozta részletesen szóba, a lány többször is borzadva kapta szeme elé a kezét és könnyeivel küzködve sirt.

– Ne sirj! Minden szép lesz és vidám, hiszen szeretjük egymást és etekintetben nem jöhet közbe semmi! –

Ígérte Dénes, miután a főnövér huncut mosollyal azon, betolta fejét az ajtón és így szólt:

– Megkérjük látogatóinkat, hogy fejezzék be a látogatást, amit köszönünk szépen! –

Búcsuzáskor, mikor egymást kedvesen átkarolva tartották az ágy szélén, a lány ezzel érvelt:

– Beh’ kár, hogy nem hoztam Neked Semmit! –

– De igen!!! –

Kiáltott fel a lányhoz hajolva közelebb ellentmondást nem tűrően a férfi.

– Magadat hoztad el és a szerelmet mely nekem többet ér mint a narancs vagy bármely más divatos fogyasztási cikk. A szerelmet hoztad el, mely beara-nyozza törött lábomat most és ha majd fölépülök akkor is. –

– Akkor jó! –

Nyugodott meg a lány mialatt az őszinte kitörésre megint csókban forrtak össze röviden, jelezve hogy nem közömbösek egymás iránt. Ekkor viszont már menni kellett, amit sajnáltak.

A búcsuzás hamar eltelt, kisvártatva Edina felvette kabátját, táskáját, divatos neonzöld esernyőjét, mert esőt ígért a meteorológia. Egymás szemébe nézve az

ajtóban még elhatározták, hogy ezután is fognak találkozni, sőt a lány legközelebb ha elfoglaltsága engedi szintén bejön a kórházba. Ez Dénesnek nagyon jól esett, mert nem éltek Pesten rokonai. Ezután a szerelmespár búcsút intve ép kezükkel és szemük tekintetével végre elvált. Miközben a főnővér, akinek lánya szintén a televízióban dolgozott kisebb beosztásban és így ismerte Balajthy Dénest betolta a hideg vacsorát, a fiú szomorúan meredt a szeretett lány után becsukott ajtóra és szinte ugrált örömeiben.

Emese fel-feltörő érzéseivel küszködve mintegy bódulatban röppent le a második emeletről, ahol a fiú még mindig az ajtót nézte örömeiben. Edina sem különben. Úgy zakatolt a szíve, hogy alig tudta visszatartani. Egész testében érezte a csókok ízét! Úgy érezte, hogy ez meg is látszik rajta. Amint elhaladt a portás-fülke előtt, a Portás Bácsi, aki egy sajnos eléggé siró nénivel beszélgetett, huncut kedvességgel rámosolygott jólesően. A fiú mondatai úgy zakatoltak benne gondolatban, mint egy sárga villamos, amellyel hazafelé egy darabig menni kényszerült. Legtovább az foglalkoztatta, amit Dénes úgy fogalmazott, hogy őt a pedagógián belül sem az öregedő tanítónő fiatal szeretője érdekli.

– Milyen igaz! –

Mosolyodott el, miközben észlelte, hogy a járműben többen nézik, nem tolatkodóan, hanem a megengedett határok között, pedig volt közöttük italos és vidéki is. Sajnos titokban szerette az ilyen kalandokat, a villamosok érdes valóságát, de elhatározta, hogy ezentúl ez is inkább viszolygással fogja eltölteni, mint szerelmét.

A szombat esti Budapest halk csendjét, amin áthaladt, csak a Világváros lüktető zaja törte meg. Milyen jó is az, gondolta, hogy Dénes meg sem kísérelte „kihasználni a helyzetet”, melynek lázasan feltörő indulataik miatt megvolt a veszélye és így nem maradt a csókok ize helyén keserű száziz inkorrektésgből vagy tolatkodásból kifolyólag. Rádöbrent, hogy Dénes talpig egyenes és tiszta szándéku, így egyenes gerinccel állhat édesanyja érett asszonyi és átható tekintete elé, melynek szillett-je, aki már várta leányát, élesen kirajzolódott a Benczur utca sötétjében a nappali ablakán. Nem is volt szavakra szükség, hogy mikor az ajtó gondos kinyitása és a szívélyes üdvözlés után megpuszilta anyukája arcát az mindent megértsen a lányában fennen tomboló Viharból.

Miután Edina a kórház után alaposan kezet mosott és szabadidő ruhát vett, szívélyes estét töltöttek együtt 7 h-ig, amikor opera előadásra volt hivatalos, mert ott találkoztak édesapjával, aki felelős beosztása miatt külföldiekkel találkozott akikkel konferencián volt és utána pihenésképpen előadást tekintettek meg. Az estélyi ruha, amiben volt épp, pompásan feszült karcsu alakján az Operaház „fényárban” úszó folyosóján, ahol a szünetben a büfébe mentek és az édesapjával ott tartózkodó külföldiek, akik Edinát nem vagy csak kicsi korában látták, jóleső érzéssel jegezték meg a maguk nyelvén, hogy milyen nagy, amit Edina intenzív-en iskolázott gondolkodása pompásan meg is értett. Miután elfogyasztották üdítőjüket és az izletes kávé, még megnézték az előadás szép folytatását, majd a kellemes élménnyel tarsolyukban, egymást átkarolva mentek haza.

Vasárnap Edina egyáltalán nem mozdult ki a jól fűtött lakásból, mert fűtöttek már és egyrészt kellemes családi együttlétük volt, másrészt gondolataiba merülve ült szobája mélyén és naplójába irt boldog örömmel. Az eltelt események jellege szinte „szárnyat” adott tollának, ami nem volt nehéz, mert világéle-

tében 5-ös volt magyarból valamint nyelvtanból is. Csak úgy futottak a sorok az írás nyomán és tevékenységét csak az alvás gátolta meg. Elalvás előtt többször arra gondolt, hogy „Dénes! Dénes” és tudta, hogy a fiú most ugyanazt teszi, csak sajnos betegágyon, amin viszont mihamarabb változtatni kell, hogy együtt tudjanak járni és időt tölteni.

Balajthy Dénes egészségi állapota az eset után még sokkal inkább rohamléptekkel javult. Megjött az életkedve is, aminek nagyon örült. A professzor, Dr. Oromkövy-Sík, meg is jegyezte egy hosszabb beszélgetés során, amire mikor idejük engedte mindig szakítottak időt, mert az idős professzor kiküldetése során jól ismerte Dénes rosszul járt szüleit és nagy tisztelője volt nagybátyja művészetének, hogy a fiúnak immár nem is gyógyszerre, hanem arra a szép kis szókére van „szüksége”, aki az utóbbi időben egyetlen látogatást nem mulasztana el, kivéve a szerdát, mert akkor aerobic-ja van Csanády utca 7. szám alatt, és ezen hosszán, szivből nevettek is... Dénes ekkor bevallotta, hogy úgy érzi, mint akit kicseréltek és hogy végre révben ért az élete, mely dolog komoly és remélhetőleg házassággal fog végződni.....

Többször gyűjtötte az erőt együttléteik „mézes” órái alatt, hogy a fenti fordulatot a lány tudomására hozza, de félt is, hogy esetleg visszautasításban lesz része és az hátráltatja a végleges felépülésben és a lánynak is helyrehozhatatlan károkat okoz. A professzor pártolta ezt az ideát és biztatta Dénest, hogy tegye azt, amit a szíve diktál. Így is történt. Egy pénteki napon, novemberi dátummal Edina elment hozzá, ahogy ez általában szokása volt!

Éppen különféle témákról és filozófiáról beszélgetve sétálgattak a folyosón, mert Dénes egy bottal már egész jól tudta azt, mikor az ágyba visszatérve szerelmével nagy lélegzetet véve a megerőltetés után így szólt:

– Edina! –

E szavakra a lánynak nagyokat dobbant a szíve, mert jól érezte a pillanat különös súlyát. Ezért így felelt:

– Tessék! –

– Szeretnék Neked valamit mondani. Én inkább a képernyő embere vagyok, mintsem a szavaké, de utóbbiaké is annyira, hogy kimondjam, kapcsolatunk olyan szakaszába érkezett, hogy mint az élet minden dolgában, itt is előre kell lépnünk. A mi szerelmünk nem egy „flört” vagy komolytalan játszadozás az érzelmekkel, mint sajnos szokás!.. Az a tiszta szándék mellyel közeledtem feléd, most annyiban változott, hogy komolyabb lett és megérett arra, hogy ne bujkáljunk és titkolóddzunk tovább a világ szemében, ezért arra gondoltam titkos vágyaimban, hogy ki kell mondanom, hogy ... gyere hozzám feleségül!!! –

Ezzel remegő kezekkel, mert már a másik is meggyógyult, megfogta Edina kezét.

Aki akarata ellenére sápadt, majd tűzpiros lett, mint a liliom és a gondolatok láthatatlanul sebesen cikáztak agyában. Várta ezt a „pillanatot”, de félt is tőle. Édesanyjával úgy állapodtak meg, hogy előbb jól meg kell, hogy ismerkedjenek és hogy Edina szülei is jól meg kell, hogy ismerjék Dénest, akit csak kis változtatásban ismertek régen és csak ezután kerülhet sor ilyen sorsfordító lépésre, mert féltő, hogy ezek az események hátráltatnák Edina előmenetelét az egyetemi pályán, ha felveszik majd, amire mindegyik külön-tanár szerint szép esélye van.

Viszont az is igaz, hogy ez több „egyszerű” kapcsolatnál, melyben édesanyja is egyetértett, csak féltő szülői szívét nem tudta visszafogni.

A lány kétségbeesett vivódását látva Dénes látta, hogy hibát követett el, de a szó már elszállt, nem lehetett semmissé tenni, ami volt. De nem is akarta, mert egyenes természete ezt nem tűrte el kiskorától. Viszont kicsit megnyugodott, mikor kulturált szavakat hallott:

– Megtisztel ajánlatod, lévén én nagyon szeretlek, Dénes! –

Mondta majd a kellő kifejezések közt válogatva így folytatta:

– De szüleim túl korainak tartanák a döntést, hisz ismered a körülményeimet, mely érzelmeimnek bizonyos fokig határt és gátat is szab. Ennek ellenére megpróbálom elintézni náluk, hogy belemenjenek valami áthidaló megoldásba! –

Ez alaposan bántotta a fiút, melyet Edina észrevett és alaposan megijedt a feltörekvő konfliktus hatására. Hogy előbbi szavainak metsző élén tompítson, így szólt, közben megpusztilva kedveskedően a fiú lelógó fejét közelebb húzva azt:

– Szeretlek Dénes, de meg kell értened hogy bennem ellentétes érzések harcolnak vad erővel, melyre kell, hogy hagyj még nekem időt! –

Ekkor belopódzott köztük a viszály, mert Dénes azt mondta, hogy ő megérti őt, de őt is értse meg ő, a szenvedélyes szerelmét és hogy egyenes természete mielőbb dülőre akarja vinni a dolgot a tárgyban, hogy egymáséi legyenek. És hogy a lány akkor nem is szereti őt eléggé és hitegetést halmoz hitegetés hátára vele szemben. Ezeket mondva már meg is bánta heves kitörését, hogy keserűségével kellett elhalmoznia a szeretett lányt ez esetben, de nem volt Visszaút.

Edina epételen természetében ez igaztalan vádak azért már csak felkeltették a lobbanékonyság fáklyáját és így szólt:

– Csalódást okozol szavaiddal mert erről az oldaladról nem ismertelek meg ismeretségünk során. Vedd tudomásul ha elfeledted volna, hogy én jöttem el hozzád, mint Tatjana Puskinhoz a Kút völgybe, ezzel is bizonyítva érzésemet! –

A bántó szavakra amiket bárha! ő is visszaszívott volna, Dénes így reagált:

– Igen mert én az elszenvedett baleset következtében járássérült voltam! –

Robbant ki belőle.

Szerelmes hangulatuk lassan veszekedésbe csapott át, mivel nem tudták indulatukat megállítani. Szó szót követett, amikor Dénes nem tudván parancsolni feltörő érzékeinek egy mohó mozdulattal magához húzta a lányt és fülébe szólt:

– Ha szeretsz, bizonyítsd be! –

Erre a turpisságra, amit a testi helyzet miatt nem lehetett félreérteni, Edina villámló szemekkel kiszabadította magát az „ölelésből” és a fiú lehanyatló kezére csapva így szólt: – Szégyelld magad!!! Az, hogy a nőiség varázsa és szépsége kifejeződik nem jelenti azt, hogy a nemiség legkisebb durvasága ne lenne érdektelen és tűrhetetlen. Ezzel elárultad a fogad fehérjét most és mindörökké! Hittem szép szavadnak, mégis megcsaltál ezzel a durvasággal. Köztünk ezzel mindennek vége!!! –

Ekkor zokogásba tört ki és holmiját valamint táskáját magához véve kirohant az ajtón. A fiú letaglózottan futott volna utána de bottal ugysem érte volna utol, ezért inkább ágyban maradt és leirhatatlan lelki konfliktust élt át egész este. Hát még ha tudta volna, hogy mi történik légvonalban, a Balajthy lakásban...

Mikor Szabolcs, Edina öccse este 8 h 40 tájban megérkezett oda, szokatlan csend fogadta. Tudta, hogy szülei fogadáson vesznek részt éppen a Hotel Intercontinentál termeiben, ezáltal nincsenek otthon. Edina kis szobájából sem szűrődött ki fény, ezért azt hitte, az sincs otthon. Csak lefekvés előtt ment be a szobába egy Nike-tenisz-hajpántért Edinához, mert reggel tenisz-órája lett volna és mikor belépett meglátta a látványt...

Edina a kanapén feküdt ruhában mélyen „alva”, de furcsán kifacsarodott tagokkal. Hosszan lélegzett, de a földön elhelyezkedő gyógyszeres pohár és a szobában elharapódzó rendetlenség arra utalt, hogy ez nem egészséges. Ezt erősítette meg a hirtelen megnőtt, 179 cm-es kisportolt alkatu fiúban az asztalra helyezett Búcsulevél, mely így szólt: „Nincs értelme az életemnek B. D-sel való kapcsolatom megromlott, szeretem őt, de ez a kettős szorítás felől, ezért véget vetek az életem sorának 18. 40 h-kor Seduxen tablettákkal. Szervusztok, finita la komédia. Margittay Edina Benczur u. 26. 2. em.”

Ezt látva Szabolcs futva tette meg az utat az ajtóig, ahol épp csengettek. A szülők érkeztek meg, Ali bácsi, öreg háziorvosuk társaságában, aki egy külföldi folyóiratért „ugrott” fel hozzájuk e kései órán. Miután szívélyesen üdvözölték egymást, a fiú tájékoztatta őket, hogy Edina öngyilkos lett, mire korábban jókedvű édesanyjuk egy szempillantás alatt megváltozott és nagyokat sikoltva rohant a lánya szobájába, hogy hátha van még segítség. Édesapja vállvetve követte őt, de Ali bácsi orvosi esküjére hivatkozva, mindkettőjüket lefutva ért a betegágyhoz, ahol határozott mozdulatokkal működésbe is lépett.

Elájuló édesanyjukat Szabolcs azzal nyugtatta meg, hogy biztos nem olyan komoly a dolog, amit Ali bácsi meg is erősített kisvártatva és a magával hozott orvosi műszerek segítségével kimosta Edina „gyomrát”, aki így tuljutott a veszélyen, de a jó hangulat már nem tért vissza az este során. Edina édesanyja kért egy nyugtató injekciót, de így is végigvirrasztotta az éjszakát lánya betegágya mellett fel-feltörő könnyeit törölgetve jóságos arcán. Így tett édesapjuk is, csak Szabolcs feküdt le, mert korán kellett kelnie a tenisz-óra miatt. A búcsulevelet a zsebébe rejtette és elalvás előtt úgy határozott, hogy nem mutatja meg szüleinek, hanem felépülése után visszaszolgáltatja jogos tulajdonosának, akit nagyon megkedvelt az évek során.

Az események után egy hónappal a Mátrafüredi Szanatórium meghitten helyezkedett el a hulló hóesésben. Az évszázados fenyőfák, de a fiatalabbak is roskatán álltak a hótól a Szanatórium mellett, ahova Margittay Edinát beutalták, mert édesanyja bátyja, aki Edinának így nagybátyja volt ott volt Európai Hirű Rehabilitációs orvos és igazgató. Ennek következtében Edina a beutaltak sorába lépett, mert az elszenvedett öngyilkossági kísérlet után fizikailag hamar felépült, de lelkileg eléggé megviselte. Ezért a családi „tanács” egy pszichológus hatására, aki a család meghitt barátja volt, a beutalás gondolata mellett döntött, amit tett követett.

Edina sokat sétált a havazásokban divatos kötött sapkában, meleg kabátban és karcsu alakjához simuló „hótaposó” csizmában és állapota lassan elkezdett javulni. Hosszú levelekben fejtette ki nézeteit Kótay Mercédesnek, amit az viszont így élénk levelezés fejlődött ki közöttük, ami üres óráit ki is töltötte.

December 4-én a kora esti órákban, fél hatkor Edina az előcsarnokban üldögélt,

mikor a háta mögött a Recepció pultjánál meghallott egy információt: „Holnap érkezik Balajthy Dénes beutalt tévérendező az igazgató úr Beutalásával 6. emelet 617-es szobába!” Erre a szíve akkorát dobban, hogy a körülötte ülők szinte megriadtak a hangtól. Szinte még fel is sikított kicsit, de aztán zavarát leplezve a szobájába ment és egész éjjel nem aludt. De már korábban se volt a rehabilitáció mellett se éjjele se nappala, egyre csak a történetek jártak a fejében. A szerelem, amit Dénes iránt érzett, nem csillapodott, de megbántottsága sem és ez eléggé őrlötte fiatal szervezetét valamint lelkét. Elhatározta, hogy nem mutatkozik, de várta is a pillanatot, hogy ezt megtehesse. Ez hamarabb eljött a vártnál.....

A metálszínű Ford Escort hirtelen sportos mozdulattal ugrott el a dec. 5-én reggeli Bem Rakpart nedvességgel borított kövezetéről és egyre gyorsuló tempóban kezdte falni a kilométereket. Ezt a tevékenységét csak a Mátrafüredi Szanatórium parkolójában hagyta abba, mikor egy magas ruganyos léptű fiatalember, aki kissé most még bicegett kivette belőle fekete fémkeretes bőröndjét és a szetthez tartozó kézi diplomata táskáját.

Kis idő múlva be is lépett az ódon épület csillogó üvegajtáján és a Recepcióhoz lépett.

– Balajthy Dénes Tévérendező vagyok és rehabilitációs ügyben jöttem! –

– Jónapot kívánok, már vártuk, tessék parancsolni 6. emelet 617-es szoba és az étkezési bónok amiket tetszés szerint lehet lefogyasztani. –

Hangzott el.

– Csak kérem előtte tölts ki a Jelentkezési Lapot! –

Tette hozzá a recepció vezetője, kedvesen mosolyogva.

Dénes, akinek arcát inkább lelkileg, mint testileg viselte meg az eltűnt idő, épp a rovatok kitöltésével foglalatoskodott, mikor a következőt hallotta:

– Franciska! Szóljon fel Margittay Edinának telefonon, akinek pesti telefonja van, de gyorsan, mert ő az igazgató Unokahuga és már egy hete itt tartózkodik a 3. em. 316-os szobában! –

A kósza mondattöredék hatására Dénes arca egészen elvesztette erős színét és mindjárt remegésbe kezdett, mellyel az „Állandó Lakhely” rovatot el is rontotta.

Gondolatai vad virtustáncba kezdtek, arról, hogy szerelmének és szenvedésének tárgya ezek szerint itt van, ahol a madár se jár és őt a sors keze küldte ide, ahova felejtetni jött azt, akit nem tudott felejtetni, de nem azért, mert pont itt tartózkodik... Hanem mert végig ott tartózkodott a megtörtént eset óta és ellenére a szívében és az érzékeiben. Mikor Edina homályos lelki betegségéről Dr. Havas Tamás szíves közvetítésével értesült, aki nem tudta, hogy öngyilkossági kísérlet is volt, mert ezt nem közölte vele informátora, akkor majd esztét el a fájdalomtól, ám telefonálni büszkeség miatt nem akart, mert szerinte nem volt ő hibás, ha hibát is követett el indulataira hallgatva a kórházi ágyon.

Az orvosok azt hitték, hogy kedv és étvágytalansága a baleset és a kórházi magány következménye, ahonnan kijött, így aztán Egon bácsinak eszébe jutott az alapos rehabilitáció, melyet tett követett és felhívta régi barátját telefonon, Dr. Beléndy Zsoltot, a nagy műpártolót, aki örömmel állt rendelkezésre. Így történt, hogy most itt volt és remegő lélekkel értesült az örömhírről, amibe jelentős „üröm” is vegyült, mert félt, hogy Edina találkozásukkor nem bocsát meg, így elhatározta, hogy kerüli az alkalmat, melyben maga sem hitt.

Mialatt Dénes a szobájában elrendezte a ruháit illetve amit még magával hozott és lemosta magáról az „út porát”, Edina rövid telefonbeszélgetést folytatott Macival. A lány feltűnően sokszor kérdezgette, hogy nem történt-e valami „rendkívüli” a szanatóriumban, úgyhogy Edina még arra is gondolt, hogy Maci tud a rendkívüli Eseményről, ami szerint lehetetlen, és el is hessegette, így Macinak se mondta el ami a szívét nyomja, mert rossz volt a távolsági vonal és kedve is. Még nem emésztette meg a nagy eseményt. Hamar elbúcsuzott, de nem ment le a kellemes étterembe vacsorázni, mert félt, hogy találkozni fog Dénessel és elájul... De Dénes se ment le ugyanilyen okokból az étterembe. Még megnézte a Bongó-sorsolást a Tévé Kettőn és anbivalens lelke miatt sirva-nevetve elaludt.

Dr. Beléndy Zsolt, mint egy hálóját szövögető pók a szobájában üldögélt. A tágas professzori nappali mélyén egy fotelben simogatta rövid kecskeszakállát és kezait dörzsölgette örömeiben, hogy a „nagy terv” idáig rendben bonyolódik a maga pályáján és most már a „fiatalokon” a sor, hogy a többi összekössék a Szanatórium melegében. Mert Edina és Dénes nem véletlenül kerültek ide együvé...

Amikor állapotuk romlani kezdett és nem mondták meg párhuzamos búskomorságuk okát a felnőttek kitalálták, hogy a kapcsolatuk romlott meg, de erre nem kérdeztek rá merő tapintatból a szerelem betegeinél, hanem „kupaktanácsot” hívtak össze melyen többen részt vettek. Kótayéknál volt a titkos találkozó, melyen ott voltak: Kótayék, Edina szülei, Balajthy Egon festő-művész és Dr. Havas Tamás érintettek. Meghívták Dr. Oromkövy-Sik-ot és Ali bácsi háziorvost is, de ők konferencia miatt nem lehettek jelen. Mindannyian régi barátok voltak, ezért szívélyesen üdvözölték egymást és hamar megállapodtak egy tervben. Közösén hívták fel Interurbán Dr. Beléndyt aki hamar megértette, hogy mit kell tennie és közös egyetértésre jutottak, hogy a legjobb lesz, ha mindkét érintettet beutalja a Mátrafüredi Rehabilitációs Intézetbe, ahol ő volt a professzor. Így is történt. Ezzel Dr. Beléndy igen elégedett volt, hogy semmi nem keresztezte az ötletét.

Az volt a nagy „terv”, hogy holnap, december 6-án lenne a nagy találkozás, a Mikulás Ünnepségen. Balajthy Dénes beöltözne Mikulásnak és ő adná át az ajándékot a rehabilitációs beutaltaknak. A tapasztalt orvos azt fundálta ki, hogy amint a mit sem sejtő fiú Edinához ér a csomaggal és meglátja azt, kiesik a szerepéből és felfedi a csuklyáját. A lány meglepődik és ettől a közös „sokk”-hatástól orvosi eredményt remélt a professzor, amit a betegek előre megbeszélt nagy tapsa kísérne. Persze, még e tapasztalt lélek-orvos sem tudhatta, hogy számítást keresztülhúzza a Élet...

A délelőtti terápia során Balajthy elvállalta a Mikulásságot, mert ez kapóra jött neki, hogy ne fedődjön fel a lány előtt s mégis részt vegyen a közösség életében amit szeretett. A következő terápia során viszont a professzor Edinával nem jutott dülőre. Az eddig oly kollegiális lény vonakodott résztvenni az ünnepségen. Dr. Beléndy csak Suggestióval tudott hatást elérni nála, amit a lány bódulatban fogadott. Akkor még nem tudták, hogy minden másként fog alakulni.

Dec. 6-án kora hajnalban, mikor még más aludt és a másik oldalára fordult, két karcsú árny rohant a szanatórium folyosóján külön-külön, egymástól függetlenül. A nagyobb egy 3. emeleti, a kisebb egy 6. emeleti szobaszám felé suhant kis csomaggal a kezükben, mely egy Mikulást és egy Virgácsot tartalma-

zott, amit a büfében szereztek be egymástól függetlenül szintén. Edina torkában dobogó szívvvel aggatta Dénes ajtókilincsére csomagját, és fülét az ajtóra is tapasztotta, nem hallja-e a másik alvását, de semmit sem hallott, mert a másik is ugyanezt tette Edina ajtajára tapasztva füleit. Így csak a saját szívé dobogását hallották, de az is eléggé szólt a puha szőnyegekkel tágas folyosón.

Ezek után mindketten visszaosontak a szobájukhoz óvatosan, hogy senkivel se találkozzanak. Edina a lépcsőn surrant le, Dénes a liftet választotta fájósabb lába miatt, így történhetett, hogy elkerülték egymást fizikailag. De nem lelkileg! Hiszen meglátva kilincsükön a lógó Mikulást és a párhuzamos ajándékot, boldog örömmel jöttek rá az igazságra. Ezt követően a két cinkos nagy izgalommal készült az esti ünnepségre. Edina az apró jelből megértette, hogy Dénes lesz este a Mikulás, ezért révedező mosollyal gondolt arra a pillanatra, mikor a fiú fölfedve piros csuklyáját bebizonyosodik. Dénes is mosolygott egész nap, de ő félve, hogy Edinát esetleg sokk éri, kegyes csalást eszelt ki.

A fényben fürdő étkezde alaposan föl volt díszítve Fenyőgajjakkal valamint lampionnal. Az a lá carte vacsora is pompásan megtette a hatását, bár a gyomorpanaszos betegek csak további diétát kaptak sajnálatukra, nem beszélve egy-egy pohárka nyugat-dunántuli vörösborról...

Edina mint az egyik legközkedveltebb „beteg”, ott ült rásimuló ruhában az asztalfőn és beutaltársai kedves gyűrűjében, izgatottan figyelte, mikor tűnik fel a „szeretett” Mikulás az étterem ajtajában. Ez hamarosan megis történt. A karsú kisportolt Mikulásra csak úgy feszült a piros, divatos Mikulás Ruha és a vattából fabrikált állszakál, mialatt kiosztotta az ajándékokat.

Körben járt és az alkalmi kis zenekar, ami zeneszerető beutaltakból alakult meg „tust” húzott minden csomag átadásakor. Edina maradt utoljára, amit kuncogó mosollyal meg is értett. Mikor a „Mikulás” elébe állt, a beutaltak visszafojtották lélegzetüket, csak Edina dobogó szíve és a szagelszívó berendezés behallatszása a konyhából verte fel a szanatórium csendjét. Mikor a tus alatt remegő kézzel átvette az igazgatóság szép ajándékát, a Mikulás hirtelen levette csuklyáját és vatta-szakállát és Edina meglátta..... Dr. Havas Tamás Marketing Csoport Vezető kisportolt, de ez esetben mégsem várt arcát, Mikulás képében. Ez olyan csalódással töltötte el, hogy sikoltva elájult. A vendégek, akik közt volt Vezető-beosztás, de bányász-származású is, lelkesen tapsoltak, mert nem ismerték még a fiatal rendező jólismert arcát és azt hitték, hogy ő az, akinek tapsolni kell a terápia miatt.

A nagy kavarodásban csak Dr. Beléndy „sas” szeme látta meg, hogy cselt gyanít, de nem ért rá ezzel törődni, mert az ájuláshoz betegnek kellett injekciót beadnia. Meg Dénes, aki egy félreeső márványoszlop mögül figyelte a dolgok állását. Szomorú szívvvel, sóhajtván vette észre, hogy hibát vétett. Gyorsan magához rendelte Tamást, a barátját és megköszönve kedves segítségét ismét ruhát cseréltek, amit követően Tamás behúzódott az orvosi szobába tévét nézni.

Mire Edina magához tért, vége lett az ünnepségnek és a betegek elszállingóztak a szobáikba, vagy más helyre, hol tovább töltötték az idejüket. Edina teljes depressio-ban botorkált a lift felé, szomorú szívvvel és remegő tagokkal az elszenvedettek hatására és azt hitte, képzelete úz gonosz játékot vele. Megnyomta a gombot és fölindult, de a félemeleten a lift megállt és az ajtó hangtalan ki nyílását követve nagy puttönyával belépett... a... Mikulás. Edina a megenge-

dett határok között szinte megháborodva húzódott a lift sarkába valamint elta-
karta a szeméit. Így szólt:

– Ne, Tamás, ne ne úzzön ilyen gonosz játékot velem, hol van Dénes, Dénest
akarom látni, különben idegeim azonnal fölmondják a szolgálatot! Nem akarok
több izgalmat! Nem akarok...! –

Hangoztatta ereje végső megfeszítésével. Ekkor a „Mikulás” ismét levette jólis-
mert csuklyáját és Edina előtt megjelent: Balajthy Dénes tévérendező sápadt, nap-
barnított, férfias arca. Edinát soha nem tapasztalt heves érzés-komplexus fogta el
és hirtelen elhatározással odaszaladt a Mikuláshoz, mert hirtelen mindent megér-
tett. Apró, ám erős ökleivel elkezdte verni Miklós boltozatos „mellét” e szavakkal:

–Te! Élet-rendező! Tréfamester! Sőt Kópé! Te... te... Szerelmem! –

Ezt követően végelláthatatlan csókban forrtak össze, amit csak a 6. emeleten
lány mozdulattal megálló lift akasztott meg hirtelen. Ekkor Dénes szabad kezé-
vel ismét megnyomta, mialatt megindultak lefelé és újabb csókokat váltottak.
Edina egyre hevesebben simult a fiúhoz, aminek csak a Vatelines Mikuláskabát,
meg a közben is meglevő jóérzés vetett gátat. Dénes hasonló intenzitással szori-
totta a lányt csak arra ügyelt, hogy a puttony le ne csússzon széles válláról, mert
még volt benne ajándék a fekvő betegek részére. Még egyszer megtették csókba
forrva az utat és akkor Dénes úgy érezte, nem akar tola-kodó lenni és megnyom-
ta a harmadik emelet, ahol Edina szobája volt gombját. Edina meglátta a moz-
dulatot, mert épp kinyitotta a szemét és a keze öntudatlan állapotban a hatodik
emelet gombjára tévedt, ahol Dénes lakott.....

A másik ebből mindent megértett és soha nem tapasztalt melegség öntötte el
a gondolatra, hogy a lány ezzel hátha azt jelzi, hogy szívesen lenne a fiu vendé-
ge egy röpke percre, amit ugyan a szabályok tiltanak, de a szerelem „Sötét Ver-
me” nem. A liftből kiszállva ölébe kapta Margittay Edinát, mint mondta élete
egyik legszebb Mikulás-ajándékát és szobája felé haladt vele. Egyszeriben el-
mult a bicegése. Ügyes mozdulattal elővette a kulcsot a Ruha alatti kifogástalan
sportzakó zsebéből, mellyel kinyitotta a zárat a lány letevése nélkül is. Ezt köve-
tően becsukódott mögöttük a Mátrafüredi Rehabilitációs Szanatórium meghitt
ajtaja, 617-es számon.....

A csípős vasárnap reggelen Dr. Balajthy Egon Wolks Vagen mikrobusza lány
mozdulattal állt meg a Benczur utcai lakás előtt. Miután Edina szülei meg Sza-
bolcs elhelyezkedtek a süppedős ülésekben és üdvözölték egymást, elindultak
Kótayékat is felvenni Pasarétre. Ott lakott Dr. Havas Tamás is, akiért nem kellett
külön elmenni, mert már péntek óta Mátrafüreden tartózkodott, ott, ahova a jól
összeszokott baráti társaság is igyekezett. Ez éppen egy szabad vasárnapjuk
volt, mikor éppen nem volt elfoglaltságuk vagy program és úgy gondolták,
hogy az előre megbeszélt terv értelmében lemennek a szanatóriumban, hogy
megkoronázzák a két fiatal egymásra találását. Miután az utat megtették és gyö-
nyörködtek a Természet és a Mátra szépségeiben, amit nyújtott, megérkeztek

– Megérkeztünk –

Mondták megkönnyebbülve, mert a csúszós út nehézzé tette a közlekedést
és haladéktalanul kiszálltak a parkolóhelyen. Első útjuk a szobáik, mely rendel-
kezésükre állt, elfoglalása után Dr. Beléndy Rezidenciájába sietett.

Ott rögtönzött beszámolót hallgattak meg a fejleményekről, melyet mély ér-

zések közt hányódva fogadtak, hiszen még elmondva is megviselte őket a sok fordulat, ami az elmúlt napokban a szanatórium falai közt szeretteikkel történt. A napot maguk között töltötték, mert a két fiatal, akik miatt jöttek, sitúrán vett részt a hegyekben, amit nem bántak mert tapasztalt szíó volt mindkettő, kivált Dénes, aki fiatal korában ebben a tenisz mellett bajnokságon indult is.

Az említett két fiatal boldogan siklott a meredek lankákon föl-le, majd a fáradtság érzésével jóleső tagjaikban a sötétség beállta előtt megtértek a Szanatóriumba. Szobájukba érve az alapos zuhany után Beléndy Dr. telefonüzenete várta mindkettejüket, hogy haladéktalanul jelenjenek meg a Szanatórium Külön Termében, mely ilyen alkalmakra volt fenntartva. Ezt meg is tették és megbeszélték, hogy átöltözés után a Hall-ban találkoznak.

Mikor kart karba öltve a fényárban úszó kisterem ajtaján beléptek, legnagyobb meglepetésükre szeretett családjaikat és barátait pillantották meg a megterített asztaloknál, akik nagy tapssal fogadták őket majd kitörő örömmel üdvözölték. A konferenciákhoz jól szokott „családfők” szellemesen szellemesebb felszólalásokban ecsetelték jövetelük okát, mely a fiatalokban az első meglepődés után sem lehetett kétséges.

Majd a jól szabott szmokingot öltött Balajthy Dénes kért szót és fáradt tagjaiban az izgalom bizsergésével a következőket mondta:

– Kedves Olivia Néni és Andor bácsi! Engedjék meg, hogy ezennel megradjam a szép alkalmat és élve a kedvező lehetőséggel feleségül megkérjem lányuk Margittay Edina kezét, ha ebben ő is benne van! –

Tette hozzá tréfásan, hiszen jól tudta, az elmúlt két nap következtében hogy Edina válasza nem hagy kétséget maga felől, de azért „rettegve” várta a választ.

Edina édesanyja megható hangon mondott köszönetet az invitálásért, majd arcan megatott mosollyal, melyet könnyek közöl csalt ki a fényre, Edinára, aki már felnőtt önálló teremés bízta a döntést. Edina fülig pirulva emelkedett szólásra és rebbenő ajkait csak egy elfuló „IGEN” hagyta el, melyeket aztán édesanyja nyakába temette szemérmesen. A jól összeszokott társaság megkönnyebbült mosollyal vette tudomásul az újinformációt majd pezsgőt bontott. A jól hűtött palackok durranására érkezett meg Dr. Ormoskőy-Sik, aki Edina rég látott nagyszüleit hozta Szentdiófásról és csak azért késtek, mert autójuk Gyöngyösnél elakadt a fel-felcsapó hóviharban. Miután kitörő ovációval köszöntötték egymást, ők is bekapcsolódtak az Ünnepségsbe, amit kitörő örömmel vettek tudomásul.

Ekkor Balajthy Dénes még egy eddig nagy titokban tartott meglepetéssel tartozott, amit most megtett zavart büszkeséggel. Kijelentette, hogy szabadidejében elkészítette Doktori disszertációját Summa Cum Laude, amit az Akadémia el is fogadott, így ez is megvan. Még el sem ült a meglepetés keltette jóleső vihar, mikor a baretsapkás festő-művész emelkedett szólásra. Nagy taps közepette közölte, hogy hátralevő idejére egy Balatoni Művésztelepre vonul balatoni tárgyú képeket festeni, ezért átengedi a tágas telefonos, műtermes lakást, hogy ott lakjanak házasságkötésük után „saját fészükben”, ahogy tréfás bohémsággal végzetül kifejezte magát. A véget érni alig akaró ünnepségsnek csak a kötelező takarodó és a résztvevők érthető fáradtsága vetett véget.

A szálló hóesésben két karcsú alak volt látható a Mátrafüredi Szanatórium

kertjében hétfő reggeli sétájukat róva, közös elutazásuk előtti utolsót. Dénes Edina kezét fogta és vizont. Másik kezükkel egymás vállát karolták át és az arcuk is egymáshoz simult. Az ablakból a család és a beutaltak hosszan nézték őket.

Arról beszélgettek meghitten, hogy január 6-án tartandó esküvőjükön, mely a Szabadság-Téri Házasságkötő Teremben lesz, hogy a tévés kollégák is odaérhessenek forgatásaikról, mi lesz rajtuk. Megállapodtak, hogy Dr. Havas Tamás és Kótay Mercéses lesznek az esküvői tanujuk, amit egyforma meglepéssel fogadtak mindketten. Ezután a parkban kószálva átengedték magukat a Tél örömeinek. Kisvártatva Edina mosolyogva megszólalt.

– Emlékszel, mikor a Hungimpo ebédlőjében jöttödre lefujtam a porcukrot az izletes lekváros „táská”-ról? –

Dénest erre a felvetésre melegség öntötte el és így válaszolt:

– Amig élek nem felejttem el azt a pillanatot. De ládd, most a hó hullása pont olyan, mintha a „nagy természetfelelős” fújná le szájjal a Mátra Lekváros Táskájáról a fehér porcukrot... –

– Oly szépen találtad ezt el, mint egy költő! –

Ámuldozott Edina.

– Ugyan! –

Szabadkozott Dr. Balajthy Dénes, ki verseket is írt rendezés után.

– A mi szerelmünk kész költészet, sőt kész regény, amilyent csak a Nagybetűs élet produkál. –

Mondta majd szenvedélyes mozdulattal magához rántotta a Test Angyalát.

– Vége –

Tisztelt Péter!

Szép sláger-zeneje és szövegi már Rég megkedvelték az Ön képességét Velem, amely miatt elhatároztam, fogom a bátorságot és Hozzá fordulok ki megért és „Egy Hur” velem. Remélem jó egészségben találom mit szívből kívánok! Több próbálkozásom végett ez a Regény már megüti a Szinvonalat bennem, hogy elbocsássam Más Szeme elé, Önéhez legelsősorban. Nyilván vannak Értékei s hibái Bizonnyal, melyeket szakértő Tekintetével metszeni vagy fellelni Sziveskedjék, majd továbbítsa Sajtónak közölni lapban a Test Angyalát...

Magamról Sárbogárdi Jolán vagyok, mikor nemirok Utókalkulátor állásban. Koromat rejtse homály-titok, megértheti, hogy nem orrol kis ellenkezésért nekem. Fényképet szándékosan nem küldök, képzelje el.

De mielőtt túl kiadnám Magam ezennel zárom soraimat.

Búcsut intve tollal kolegának, Pá:

Sárbogárdi Jolán

Törökbálint Fecske u. 29/b

Dátum.

Minden rendbe' van

Levél és Kommentár

Tisztelt Jolán!

Hálásan köszönöm levelét, mellyel Hozzám fordult. Kiskegyed, hibáival együtt, a Köztérti Manír s Mentalitás (ld. Szerény Kommentárom egyik sikerültebb helyét) egyszerű remeklését bocsájtotta Elém. Kiskegyedé e „határozott, ám kultúrált női hang”, melynek nyelvi univerzumot volt képe teremteni. Magácskának észjárása van; „Szokása szerint gondolkozni kezdett”. Telt formáiról ezúttal csak azért nem tehetek kijelentéseket, mert szerényen elkendőzi azokat („rejtse homály-titok”, írja huncutul – ha neme tároa-nyitva is). Fényképét azonban elképzelni igyekeztem (ágyban fekve, persze), és arra jutottam kivetítéseim során, hogy az maga a Mú (Angelus Corpus). Ami a Gyakorlatot, pontosabban a Közlést illeti: mi sem természetesebb, mint hogy Regényét (mert ez az a javából) Szerény Kommentárom Kiséretében haladéktalanul s nyomatékkel továbbítom Vitéz Csorda-Takáts Csuhalý Főszerkesztő Úrnak (Jelen: Kór), szélsőjobb belátás és a nép-nemzetbiztonsági irodalom (latens) terjesztése végett. Bízva abban, hogy a jövőben sem adja ki Magát („mielőtt túl kiadnám Magam”), várom további zárósortainak végeláthatolhatatlan sorát. Mielőtt fölöslegesen, bár valljuk meg: jogosan szabadkozna Támogatásom hallatán, röviden: Zárok!

Pá, -vatollas köszöntés Tőlem – Magácskának:
NÉV. Ádressz: Magyarósár, Ámokstadt-straat -2.
Neobarack per 47-es Körlet.

A kommentár

(Leltár s interpretáció, egybe.) Vegyük először (s utoljára) a nyelv, a képalkotás, a kifejezések, a nyelvtan-helyesírás, a dialógus, a narráció és a világkép sajátosságait!

A ritmikus visszaterő nagybetűs ortográfia természetesen mély értelmű: részben akusztikus írásmódra vall, használata a fennhangon való tiszteletteljes, már-már szolgálai beszédet idézi, részben az előzővel összefüggésben az *ancien régime* megbonthatatlan, örök társadalmi hierarchiáját fejezi ki; innen Írásom Főcímének egyik, de csak egyik! értelme. Mustra: Postázó, Test Angyala, Csoport Vezető, kis Magyar (úgy is, mint Visszaút), Érzékei (úgy is, mint Interurbán), Portás Bácsi (úgy is, mint Vihar), végül Jó Reggelt Kívánok (ez utóbbinál per analogiam: Megjöttek A Fehérvári Huszárok). Az olvasó s az Elemző nyilván észreveszi ebből a konvencionális írásmódtól eltérő különválasztások művészi logikáját is: clare et distincte (Cartesius, latin). A *polgaz* intézmények és hierarchiák iránti olthatatlan, már-már szolgálalkú (ez: pozitív állítás) tisztelet és

konfliktus-hárítás (mint minden jó irodalom alapja) első, nyelvi jele mindez. Ennek látszólagos ellentétét adják az egybeírt rövidítések, amelyek beszélő-nevek-ké alakulnak (a nevek, a megnevezés mágiája!) kontextuálisan, mint pl. a *Hungimpó* esetében. A Hungimpónak természetesen „kollektívája” van, s e név különösen rímel *A test angyala* főcímre, a szerelmi szál (ld. még Dr. Dénes láb- és kéztörése) *képességeinek* mineműségére. Mert a radikális hiány valójában pozitív állítás, sőt apológia, bármilyen *képtelenül* hangozzék is ez.

A mű nyelvének fontos jellemzője a jelzők kiválasztása: *jól ápolt bokrok, ízletes, szívélyes, feltörekvő konfliktus, a villamosok érdes valósága* (itt hadd tegyem hozzá, mily értékképző az, hogy a szövegben semmi érdekesség, csak édesség – ld. még Kukurkelly –, Sárbogárdi szakít az ún. valósággal, s ezt az elvet Dr. Balajthy, a mű központi művészalakja egy helyen szenvedélyesen explicitté is teszi. Tehát itt minden rendbe’ van, s van-e több, mit mű mondhat egyáltalán? Mert az epikai igazság, az alanyi epopeia (vö. Esterházy Lukács) éppen azon áll s nem mozdul sehonnan sehová („Unalmon túli nagy művek”, ahogy a költő mondja), hogy a valóságban természetes módon minden rendben van, ezért: nincs is a valóságban. Semmi. (E fejtegetés Részlet *volt* egy hosszabb műfajelméleti traktátusból, mely munka alatt áll...) Ide tartoznak – a manír-leltár bővítményeként – a merész bekezdés-hajlítások is, mint pl. ez: „...folyton csak gyönyörködve karcsú alakjában és ruganyos lépteiben. /új bekezdés/ Melyekkel most itt lépdelt...” Ezek a konvencionális bekezdés-technika radikális széttörésének emlékművei, melyek kellő feszültségben vannak a konszolidációs értékrend (minden rendbe’) nagyepikai mozdíthatatlanságával. Sárbogárdi Jolán arról a konszolidált ancien régime-ről ad hömpölygő hírt, amelynek köztudomásúan mindenki egyenlő haszonélvezője, a szociálizmus és az egyenlőség-háló jegyében, és amely szintén köztudomásúan nagy-szerű művészeti apológiák sorának melegágya volt „az elmúlt időszakban”. Az ancien régime szerint: az örökösen visszatérő (Nietzsche) arany kórterem (vö. Kútvolgyi), a primer paradicsom, az alávetettség szabadsága.

Az általános nyelvi-stiliztikai-szemantikai atmoszféra különleges, egyszeri és tradíciókövető módon jól ápolt: „Miután Edina a kórház után alaposan kezet mosott és szabadidő ruhát vett, szívélyes estét töltöttek együtt 7 h-ig...” A konszolidáció a nem-létező valósággal (a.m. szocializmus, negyedik út) történő drámai találkozás elhárításának goethei útja. Közismert a weimari titkos tanácsos államfenntartó tragikum-ellenessége. Ezt az utat Sárbogárdi Jolán nyelvezetének (nyelvének), a szereplők viselkedésének, minden porcikájának, életmegnyilvánulásainak hihetetlen, jóleső, ismerős rendezettsége, zseniális konvencionalizmusa, sematizmusa alapozza meg, „mert, ahogy mondani szokta, az élet rendje az az élet rendje.” A szolgálati szabályzat- és újságnyelv (Jolán hegyes nyelve) – „Mondj róla közelebbi személyleírást” – rejtett, háttérbe húzódó, jótét biztonságpolitikai (rendőri) utalásokat sem nélkülöz. Ilyen pl. a tapasztalt felnőttek bájos összeesküvése a fiatalok boldogulásáért, ez a progresszív paternalizmus. Továbbá: itt mindenki kiküldetésen és konferenciákon van, „Búcsúzniuk kellett elfoglaltság miatt”, külföldiekkel (!) találkozik, mindenki többszobás pasaréti villában lakik. Megtudjuk, hogy mindenki egy közelebbiről meg nem nevezett nyugat-dunántúli városból származik (beleértve az „ízletes” borokat), mindenki „rendszeres kapcsolatot tart fenn egymással”: mindenkivel. Ez lenne a barátság, bár sejtjük, hogy ezúttal a lágy, jótékony biztonsági családhoz tartozásról van szó, ezért, hogy min-

den elhárítható: elintézhető, minden baj megoldható. A Kútvölgyi (persze) betegszobája ugyanolyan, mint Egon bácsi műteremlakása. A komfortosság mint *komformitázs* mindent jótékonyan elönt: a mű zárt, ablaktalan (Adorno, Leibniz) melegségének, fűtöttségének ez, s nem más a garanciája. Ugyanide tartozik (látnivaló: minden mindennel összefügg, mint a nagy mű kritériuma), hogy a narráció általános alaphangja a gyermeki gügyögés és kiskorúsítás, olykor szereplőit is (akik persze nem léteznek) abban tartva. Itt mindenki egy összetéveszthetetlen levegőjű karámban leledzik, mert az ancien régime (s főként a vállalat) *közösségi*, ahol nincs helye szabadságnak s autonómiának, csak az alsó-felső-középosztálynak. Mert mint tudjuk Edina mamájától már, „ez az élet rendje”. Ezzel a renddel találkozik simán és harmonikusan Dénes alakjában e rend művésze, ilyen értelemben a műegész a művész és a kisujj polgárság goethei találkozása, szemérmes ölelkezése (vö. Wilhelm Meister). Ennek a világnak nyelvi kifejezői az ismétlődő kicsinyítők: bácsi-néni-süti-fagyi-csoki-cuki típusú oviepika, mely továbbélteti a nyalánságokban s nyalásban gondolkodás orális hagyományát, különösen a Gerbaud-jelenetekben, „nagy felséges rétesei”-ben, bár eközben mindenkire érvényes az önkörlátozó egyetemes eszme: „nem illetlenül, de gyorsan evett”. E karámban nem kell különösebben dolgozni, vö. iroda-jelenetek, Edina úgynevezett munkálkodásai, a „szüntelen tevékenykedés” fausti jegyében, *ellenben* a bégető táj- és fővárosleírások ugyanolyan jólneveltek, mint az úgynevezett szereplők, inkluzíve a Test Angyalát, akinek megfelelően előadott ruhaleírásai az előbbiekkonfekcionalizmusára rímelnek.

Itt mindenki – emlékezzünk – könnyen beutalható („vállalat”), a tréfás személycserék és leleplezésük is a rendet szolgálja. Gondoljunk a paternalisztikus Mikulás-emblémára, mely utalás egy szakrális Csoport Vezetőre, vagy a beutalt vendég(had)seregbe, mint a beavatottak-beépültek karára – mindez az ellenőrzött, belterjes nyilvánosság szép esete a káder-korszakban.

Ugyanakkor nem idegen tőle a szokatlan formálás sem: a cselekmény nagy szerkezetére, a nagy ívekre jellemző, prestabilizált (esztétika és közbiztonság) linearitást időnként megtöri az időrend merész és elgondolkodtató felbontása, mint a lélek zaklatottságának átmeneti, mértéktartó, rendezett, kulturált és csöndesen kaotikus kifejezése. Ide tartozik a klasszicizáló, finom, enyhén leépült megoldás, hogy a főcím termékeny ellentmondásban áll a teljes szüzisével, ugyanis az égvilágon semmit nem tudunk meg a Testről. Sőt, még a kezdeti, a mű elején álló pre-Dénes kapcsolat leírása is mintegy rendszertileg adja a „puszilkodást”. Mit mondjak, remek. Mégis ez a mindenestől átszexualizált szemérem és tartózkodás jól tetten érhető több helyen (pl.) „az ágyba visszatérve szerelmével nagy lélegzetet véve a megerőltetés után” – hord félre a narrátor hangja, vagy: „A Libresse segít a nehéz napokon!”, illetve „a zuhanyrózsa...folyása” (tudniillik nőről van szó), amire aztán áttetszően csap rá ez a nagyon is áttételes hely: „Elalvás előtt többször arra gondolt, hogy »Dénes! Dénes« és tudta, hogy a fiú most ugyanazt teszi...”, erre már csak ráadás húsz oldallal korábban, hogy „csak »Plátóian« és ez a gondolat csiklandós gondolatokkal töltötte el Edinát, valamint a nyelve hegyén érezte ugyanakkor.” Érezhető, minden rendbe’ van itt, hisz a főszereplő Edina, aki egy helyen Enikő, máskor Emese (lehet, hogy mindez konspiratív álnév, esetleg helyesen: bemese), „még soha nem volt egymáséi”. Érthető hát a kis családi-baráti kupaktanács (kupakolás-előkészítő ideiglenes komité) jótét s törvényes igyekezete.

Mindezek ellenére a képalkotás és a nyelvhasználat paradox módon éppen azáltal éri el a „minden rendbe” van” (volt, volna, rakva) hatását, hogy minduntalan kikezdi azt, és jótékony *dekonstrukció*val él, miként „a világ”, mely „belopódzott köztük”, s miként a „szanatórium”, mely „helyezkedett el”. Legpoétikusabb példája ennek az eljárásnak a szétfűjt porcukor motívuma, mely keretező funkcióval bír, továbbá a pillanatnyi, érdes valóság-prezentációk (sötét szoba a házibulin, villamos, miegymás), melyek főleg Maci koboldszerű alakjának vibráló kiegyensúlyozottságában jutnak érvényre. A dekonstrukciós eljárás jegyében áll az emberi viszonyok derűs ákombákomja és önérzetes egysíkúsága, a szándékos túlírtás, melyről annyit lehetne beszélni (de csitt!). A helyenkénti túlbiztosítás s pontosítás szép példája a „9.20 tájban” szokatlan szófűzése stb. Mindez persze rendszer-realizmusból fakad, éppúgy, mint az a nyelvi *trouvaille*, miszerint „madarat fog fogni”, ez ugyanis rejtett humort is tartalmaz: aki *most* fog valamit, az fogni is fog a jövőben (perspektíva). Ide tartoznak a felkavaró, elementáris (vulgárisan: elemi) nyelvhelyességi és helyesírási hibák (pl. a nyilván tudatos „fenyőgajj” jelölés), s különösen a vesszőhasználatról való önmegtartóztatás. Mindezek határozottan a *nyelvkritikus, dekonstrukatív próza* körébe vonják szelíden *A test angyalát* éppúgy, mint az időről-időre ritmikusan visszatérő mondattani (a vonatkozó névmás-használat csillámló arzenálja) káosz, a szó jó, dekonstrukatív értelmében. A nyelvkritika végül természetesen belsőlegyes emberábrázolássá változik („színeváltozás”) a göcsörtös, lapidáris, alig olvashatóan élőbeszédszerű, dementált (a.m. valóságghú) dialógus-formálás által (különösen Dénes és Edina szűkszavú riposztjaira gondolok). Néhány példa a mély és dialogikus emberismeretre: „– El sem tudom mondani, milyen Boldog vagyok!... – Én se!” „– Beh kár, hogy nem hoztam Neked Semmit! – De igen!!!” „– Edina! – E szavakra a lánynak nagyokat dobbant a szíve, mert jól érezte a pillanat különös súlyát. Ezért így felelt: – Tessék!” E gyöngyszemek számolatlanul pergethetők volnának, ha az olvasó nem ösmerné már jól e textust. Talán egyetlen, apró kifogást mégis szóvá tennék: midőn a szövegben ez áll: „Nehéz volt a szíve, mintha egy nagy lexikon volna”, önkéntelenül is eszünkbe jön Kocsonya Lili zárómondata: „a szíve nehéz volt, mint a Gaffiot lexikon”. Úgy érzem, ez már sok, ez nem volt szép, Jolán. Hanem az egész homogenitásán ez mit sem változtat, csupán a Kritikus szokásos akadémikuskodását példázza. Mert az élet végül..., nos az élet egy jólápolat Vállalati Beutaló.

Mindenesetre a bőség zavara a régi rend e nagy műve fölött érthető: a *manír* (a.m. honorárium vagy írók pénze, latin) felülbírálja a stílust, a nem-létezés dekonstruálja (kicsukja) a valóság minden porcikáját. A *manír* Sárbogárdi Jolán gusztyusos önképe, a semmire sem emlékeztető, semmihez sem hasonlító nemlét hangja – s kell-e több ennél? Nem, nem az istenért, nem. A Kritikus, az Elemző bevallja: nem tud betelni a *manír*nak mint kozmikus szakértelemnek ezzel a túltengésével. Mintha csak egy verbális lórúgást szódával az ünnepeltre emelne: „Köszönjük, Jolán!” A többi néma spácium.

Balassa Péter

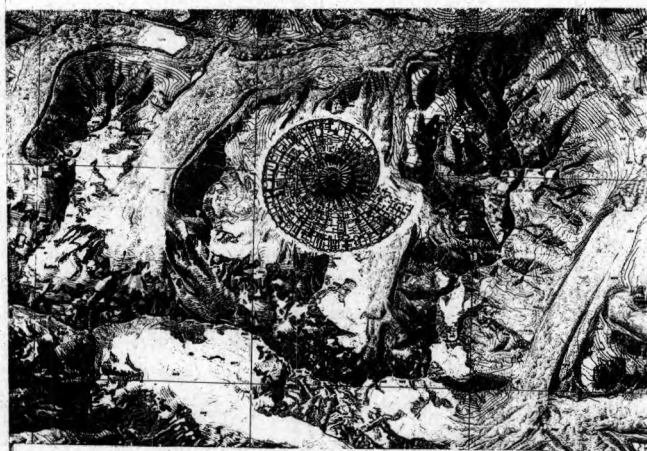
Dátum (ilyenkor ne zavarjanak).

A Növekvő Város

„A 14-es szektor leleteinek tanulmányozása után joggal feltételezhető, hogy valamely őrült despotikus akarat a Várost folyton falak közé akarta zárni, hogy további túlnépesedését és ezáltal kormányozhatatlanságát megszüntesse, de a nép életereje folyton áttörte és túlnőtte a falakat.”

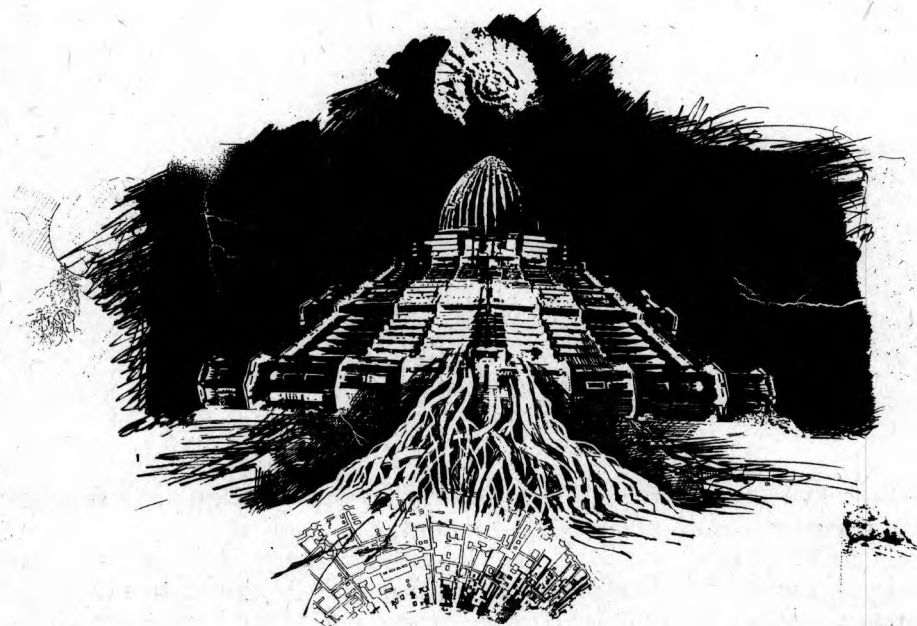
S. J. Robin előadásából 1913 Régészeti konferencia, Vicenza

„A Város tulajdonképpen azonos a Nagy Fallal, mely azonban esetünkben spirális formába idomul.”

Kowalski- Segner előadásából ugyanakkor, ugyanott

A Paleoasztronautikus rekonstrukció

A londoni Science Fiction Society, a „Big Hump” elmélet szerint, egy hajdani űrhajó landolási területének tartja az építményt és közvetlen környékét. Más paleoasztronautikában hívó csoportok (Von Daniken és követői) egy hajdani landolás emlékművének tartják a helyszínt. Professzor Kawanishi a helyszín légi fényképeinek tanulmányozása után egy távoli civilizáció üzenetének tartja az építményt, ahol a kódok falak és terek különös kombinációiban rejlenek, melyeket rövidlátó módon nem vagyunk képesek megfejteni (lásd az épület 16 szegmensű szerkezetét). Kawanishi az űrhajó eredetét a Triangulum Nordicum néven ismert csillagképbe helyezi. Az épület hármas tagozódása a gyökérzet, a földi szféra és a kőbuboréknak keresztelt építészeti elem, amely számos információt titkol előlünk.

Néhány kutató a 16 cikkelyre osztható szűrőhímmzéssel kapcsolja a romok formáját, ekként rokonítva a burját-mongol sámánemlékekkel.

Rokona azonban csupán a Nagy Fal, mely esetünkben a spirális formába idomul...

Samuel J. Robin

(Sir Samuel of Hampstead) 1869-1929

A Növekvő Város felfedezője és régészeti kutatója, a trianguláris írás megfejtője. Sir Samuel of Hampstead 1920-ban. Régész és etnológus.

Az Osztrák-Magyar Monarchia S. városában született. A korán felbukkanó tehetségű gyermeket érdeklődése apja pékségének meleg zugában a klasszikus és modern nyelvek és civilizációk megismerése felé hajtja. A piaristáknál kezdett tanulmányai után (kimagasló eredmények latin-görög, illetve angol-francia nyelvből) nevelő a J. családnál. A család legfiatalabb sarját (a későbbi hírhedt Pepi bárót, az úrlóvest) elkíséri angliai tanulmányai színhelyére is.

Felvételt nyer a cambridge-i Corpus Christi College-be. A klasszika-filológia és a történelem kerül tanulmányai középpontjába.

1901-től első publikációk és ásatások, melyeket vidéki felolvasóközutak és előadássorozatok követnek. Megismerkedik Lady Anne Ashbyvel, aki jelentős segítséget nyújt a további kutatásokhoz.

Tizenkét év megfeszített munkájával feltárja a Növekvő Város jelentős részét, majd a következő években rendszeres publikációkkal kerül a tudományos viták középpontjába.

Közel két évet szentel a trianguláris írás megfejtésének. Minden kétséget kizáróan elhatárolja a kuffikus városi írásmódtól. Nekilát a szótárkészítés fáradtságos munkájának.

Tragikus baleset éri a Növekvő Város utolsó szakaszának feltárásakor. Hamvait csak hűségese szolgálja, Stevan (Sadeye) Sayatovich kíséri utolsó útjára.

PUBLIKÁCIÓK:

The Growing City, 1902. Cambridge Univ. Press.

The De-coding of the Triangular Pictogramms, 1908. Cambridge Univ. Press.

The Triangular De-coding Controversy Re-examined, 1920. Cambridge Univ. Press.

An Introduction to the History of the Growing City, 1927. Cambridge Univ. Press.

The Recently Unearthed Facts about the Growing City, 2035. Jelenkor Books

Stevan „Sadeye” Sayatovich 1875-1939

Az Osztrák-Magyar Monarchia kies F. városában született, a török hódoltság óta ott élő bosnyák népesség által lakott Ledi-na nevű városrészben. Korra gyermekkorától a szőlőművelés töltötte be életét, mint a család ősi megélhetési forrása. Családja látta el a városszerte kedvelt felső-gyükei borral a városka több ismert fogadóját (Fekete Sas, Bölénybika, Vendéglő a vidám tücsökhöz). Az 18. évi nagy filoxéra a család szőlejének jó részét elpusztította, így szinte az egyik napról a másikra új megélhetés, sőt életforma után kénytelenek nézni. A fiatal Sayatovich (Sajátovics) ekkor indult el Amerikába, mint annyi honfitársa ez idő tájt.

Hosszú ideig a legalantasabb munkákat végzi, majd egyre otthonosabbá válik Manhattan „aszfaltdzsungelében”, amihez bámulatos nyelvérzéke is hozzásegíti. Hirtelen anyagi fellendülése azonban mindmáig talány a későbbi életrajzíróknak. Egyes elszólásai, anekdótái homályos kapcsolatot sejtetnek a Cosa Nostra (a későbbi Maffia) egyes tagjaival, dalmát ismeretségek révén. A sikerrel indított lóversenyfogadó-iroda kalandja látványos csóddal ér véget. A végnek tűnő takarítói állás a New-York-i C. Institutnál azonban meghozza a váratlan találkozást. Véletlenül meghallgatja Samuel J. Robin felolvasását, mikor is az a Növekvő Város ásatásait ismerteti. A kicsit bogaras, de közvetlen segítőtől éppen magára hagyott tudós váratlan óment lát a mindenesnek felajánkozó Sajátovicsban. Kettőjük sorsa ezután véglegesen összefonódik és egyként szentelik életüket a Növekvő Város feltárásainak. Sajátovics korántsem Sancho Panza-i figura ebben a kapcsolatban, hiszen tapasztalati úton bámulatos biztonsággal tájékozódik a feltárás és lelettömeg kiismerhetetlennek tűnő erdejében. Több esetben vezeti is az ásatást, midőn gazdáját, a mocsaras környezetben töltött hosszú évek alatt szerzett maláriától, rohamok gyötrik. Nyelvtudása és ösztönös

vezetői képességei egyaránt segítik az ásatáson dolgozó helybeli munkásokkal való sikeres kapcsolatteremtésben. Szinte megérzi Samuel J. Robin közeli halálát, lázas sietséggel rendezik és csomagolják a feltárt anyagot. A kiteljesedő helyi háborúk kedvezőtlen szele megéri a furcsa párosunk környezetét is. Az eddig barátságosnak és segítőkésznek bizonyult hegyi lakók eltűnedeznek és az ásatást is el-elhagyják, a munkát nagy mértékben hátráltatva. Ugyanakkor a környező hegyekből egyre gyakrabban hallani puskaropogást.

A váratlan baleset, midőn Sir Robin halálát leli egy hirtelen megcsúszó kőtömb alatt, csak betetőzi a tragédiát.

A fájdalomtól szinte féltőn Sajátovics a rögtönzött temetési szertartás után, mintegy teljesítve mestere végakarátát, gazdája eddigi eredményeit menteni kívánja a vad hegyek közül. Kalandregénybe illő epizódok után a Royal Archeological Societynek nyújtja át a nehezen megőrzött feljegyzéseket.

Meglepőnek tűnik, de a londoni Bloomsbury környék értelmisége szinte kiűtő melegséggel fogadja a kalandjai dicsfényében tündöklő férfiút.

Az érdeklődés hirtelen felcsapó hullámai azonban lassan elsimulnak, és végül csak néhány hű barát veszi körül az egyre búskomorabbá váló öregurat. Ők szerzik meg számára a Royal Geographic Society kapusi állását, melyet haláláig példamutató szorgalommal lát el.

Annemarie és Jeanette Courtambert

„A tragikus sorsú Courtambert-nővérek”

A ködös Bretagne szülőttei. Bigott vallásos szigor veszi körül őket gyermekkorukban. A breton főköttők alatt azonban két különös lélek rejtezik.

A vasárnapi misék és a takaréktűzhely keresztűzéből, valamint a postatiszt atya értelmetlen szigora elől korán Párizsba menekülnek. Kezdetben cselédként tengetik életüket, majd a párizsi művészvilág ismert modelljei lesznek. Így kerülnek Rodin műtermébe is, ahol rendszeresen állnak modell az idős mesternek (ebben jelentős része van Camille Claudelnek is, akivel korán meghitt barátságba kerülnek).

Ott találjuk őket a Vélizy erdőben, Rodin társaságában, amikor Isadora Duncan táncol az agg mesternek.

Rajongói lesznek a művésznőnek, aki felismeri képességeiket, és bevonja őket társulatába. Két év közös együttlét után kiválnak a társulattól, és ezzel kezdetét veszi egy különös, ezotrikus csapongás Európa kulturális köreiből. Tapcsolnak nekik az elaggott preraffaeliták és a Monte Verita inyenc sznobjai, jelen

vannak Stefan George éjszakai szertartásain, majd Worpswede ligeteiben bűvölik Rilket és barátait.

E körökben már régóta gyakori beszédtema a Növekvő Város és a S. J. Robin által feltárt különös kultúra leletanyaga.

A külön gondolat, hogy a letűnt város kultikus táncait a helyszínen – telepátikus hullámoknak engedve – rekonstruálják, hamar elragadja őket. Az utazás viszontagságai után az érkezés különössége is említésre méltó.

A görögös kosztümbökből érkező táncosokat a helyszínen táborozó Robin és Sajátovics először el akarja zavarni a félelmetes környékről, vissza a civilizáltabb kikötővárosba. A fátylak és a kecses táncosnők látványa azonban nem marad hatástalan. Csatlakoznak az ásatások megfeszített munkájához, a legalantasabb munkát is örömmel végzik. Néha esténként egy bágyadt fuvaladallamra különös táncokat lejtenek a frissen feltárt falak között.

1915. május 3. Kherim bej martalócai váratlanul betörnek a táborba, és magukkal ragadják a két testvért. A kutatók kétségbeesett keresése ellenére nyomuk vész, és többé már nem kerülnek elő.

A vándoremlékek

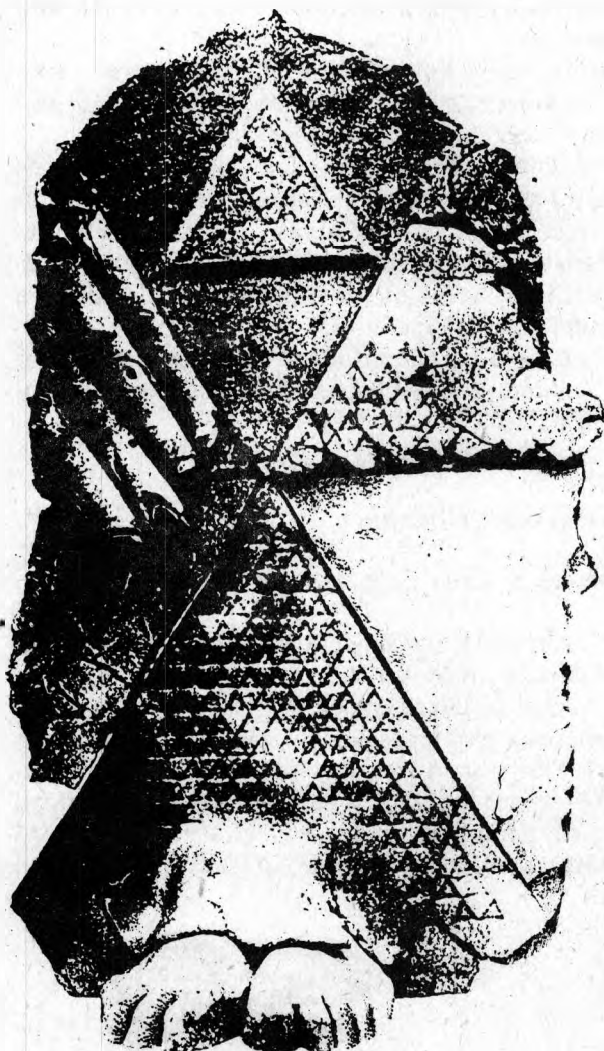
Az ifjak házának nevezett ásatási területen (C/2 szektor) talált kerámialeletek leggyakoribb típusa.

A velük kapcsolatos elméletek zömmel Otto Günsberger publikációi nyomán láttak napvilágot. Ezek szerint a vándoremlékek a férfiváavatás bizonyítékai, és azokra a próbatételekre utalnak, amiket a jelölt sikeresen teljesített. A próbatételre 13 éves korban kerül sor, a felnőttéválás első lépéseként. A próbát böjt és önként vállalt némaság előzi meg. Az egyes tárgyakon olvasható szövegek között visszavisszatérnek ködös utalások a Kőemberre, amiket ma még nem tudunk felfejteni. Egyénileg választották meg a zarándoklatok útvonalát és nehézségi fokát (békítő szándékú látogatás ellenséges törzseknél, kígyófészkek elpusztítása). Erre utal sok esetben a leletek külső kiképzése illetve díszítése is. Az emléket a szülők állították fel, számunkra visszaidézhetetlen szertartások során.

Más kutatók (az un. barbaristák) az ausztrál „aboriginal” törzsek tagjai között fellépő kóborlási tébollyal (walkabout) azonosítják a jelenséget. Eszerint a nyomtalanul eltűnt fiuk emlékére állítják a keresésben elfásult apák. Máshol felbukkan a leprásoknak a Városból történő kitiltása mint lehetséges elűzési motívum, de ezt a gondolatot most inkább vesszük el.

Írástörredékek a Növekvő Városból

„Jóllehet a szó légnemű anyagból gyúrt (csupán a szelek játéka), az igazság kő és acél marad és lészen városunk tengelye. Tudd, hogy a semmi határozott megmarkolása csak perceink lassú elhalásához vezet. Vedd példának a kakukk céltalan zaját, mit feléd hord az alkony...”

A fentiek bizonyos Bat-ho nevű írnok leveléből ismeretesek, amely holmi marhák ellopása ügyében az öböl menti körzet egyik bírójához íródott. A kissé rejtelmesnek tűnő tanítást általában jóval vaskosabb fenyegetések és gyakorta kemény ítéletek követték (végtagcsonkítás, halálrakövezés stb.).

Az úgynevezett bugyolált üzenetek vagy tekercesek sajátos értesítést hordoztak. Megfejtésük csak a „tekerces” feltörésével volt végrehajtható. Ez az olvasásnak kissé ellentmondó aktus nem okozott különösebb zavart a Városban és környékén. A gondolatot szétzúzó törés, mely új gondolatot tesz ezáltal lát-

hatóvá, az utolsó figyelmeztetés funkcióját adta üzeneteknek, így az uralkodó írnokai csak végső esetben alkalmazták...

Más kutatók szerint a „tekerces” forma tulajdonképpen az üzenet titkosságát védi, és a bevezető rész pusztán csak álca, a további részek nagyságosságú szövegrészeit megóvandó.

Az egymásra lapolt „rétegelt” üzenetek tisztább képet mutatnak. Magukban hordozzák a városlakók szinte mániákus tiszteletét az idő rétegei iránt.

„A kor rámrakódik és nem hámozható le mint a hagyma...” közli szükségzavár a 460-as jelű törredék.

Az agyagtestamentumok

A Növekvő Város gyakori sírmelléklete. Valószínűnek látszik kapcsolata a halott búcsúztatásával. A halott arcára szorított agyagba nyomták a végrendelet szövegét és kiégették mintegy véglegesítve a jussolást. A szövegek sajátosan vegyítették az élettől való búcsúzást a meglehetősen tényszerű vagyoneosztással. Mellékeljük az egyiket:

*Kihűlt a porban már talpam nyoma
Az esti szél ezt is elsimítja
Éltem a csermely vizével elsustorog
Marháimat hajtsa erős fiam
Az élet rövid suhanás.*

(S. J. Robin közlése)

A maszkok külső kiképzése utal gyakorta a halál körülményeire, illetve a gyász mélységére. Az ún. hasogatott maszkok egyes kutatók szerint harcosok holttestére utalnak. A „ragyavert”-nek nevezett maszkok esetében a díszítések talán a lepra kezdődő jeleit idézik. A maszkokon megjelenő fadarabkák, tüskék, kötelékek, tollak rendkívül szubjektív üzenetek, amiket egyelőre nem áll módunkban megfejteni.

Az agytojásról

A Város feltárása során számos helyen felbukkanó lelet. Előfordulása nem kötődik sírokhoz, bár ott is gyakori. Bizonytalan szilárdságú falakban, termek sarkaiban, kapufedkövek hézagaiban egyaránt megtalálható.

Feltételezhetően utal a tojásra, mint az új életet ígérő formára, de ugyanígy utal az agyra mint a létezés legmagasabb szintű formájára. Nagyon sok változatban készítették, de a mesterjegyek azonosítására kevés reményünk lehet.

Valószínű, hogy tulajdonképpen egy elpusztult, hatalmas méretű bálvány-szerű szobor kisméretű másolatával állunk szemben. Ez az „agytojás csarnoka” néven ismert teremben állott.

Korabeli látogatói szerint, akikre Platón hivatkozik, az agymedence undorító, szürkés kotyvalékkal töltött gödör egy barlang bűzös mélyén.

Hitelesebbnek tűnik az a beszámoló, ami hatalmas, olajosan feketélő víztükört említ, melyből alabástromfehérségű szobor emelkedett ki a fáklyák illékony fényében.

A gondos etimológia az első leírást egy hosszú próbatétel első állomásaként értelmezi, feltételezve, hogy akik mindössze eddig jutottak el, nem méltóak az agytojás szobránál lezajló magányos révület átélésére.

Az odavezető út vagy inkább labirintusjárás a Város beomlott házain keresztül vezető átjárók sorát jelenti...

Az utolsó városlakó

A legenda szerint a romok közt félőrülten bolyongó férfit a környék lakói fél-istenként tisztelték. A nyári napforduló idején, zarándoklatszerű látogatásokon, nyomorékok és meddő aszonyok sora éjszakázott, érintésére vágyva, a falak között.

A C-i kórház orvosának, Dr. W. Brunn-nak naplójából idézzük az egyetlen hitelesnek ismert (vagy inkább annak tűnő) feljegyzést:

„Az ápolók egy csontvázra aszalódott aggastyánt hoztak be a kórterembe. Homlokán jellegzetes oroszlánredő (facies leonina). A szenvedéseket jajszó nélkül tűrte. A negyedik nap hajnalán az udvarra vánszorgott. Arcát a felkelő nap felé fordította és valami ilyesfélét kiáltott... „Üxlaen tiedissae hvatar”

„Jó szolgám Izdra töredékes angoljából a következő tartalmat véltem megfejteni: „Mindenkinek vannak eltitkolnivaló pillanatai...”

„A férfi tudott Biblosról, Ithakáról és bizonyos szigetországi kőkörökről. Két hónapja pusztult el. Tetemét saját kívánságára máglyán eltűzeltük (sic.).”

Ő-novella, avagy te látod, de én mondom

– Látom őt. Olyan tisztán, mintha emlékeznék rá, pedig az álom függőnyei csak elvétve lebuknak szét a méltóságos homlok előtt. A szőke tincsekbe vegyülő rojtok fémes világosságot csempésznek az arcra. Ígéretesen tekint rám, ahányszor szememet rányitom. Tógaként omlik tagbaszakadt törzsén a bársony, redői árnyakat kavarnak köréje, girbe-gurbákat, alázatosan, cinkosan, alattomosan feléje hajlókat, ő meg erős karjával vonja őket közel s iszik az egésszégükre, holott serlegét voltaképpen rám emeli. Integetek én is a csigalépcsőn lefelé lépdelve, azaz hogy az etikett miatt legyezőmet tartom úgy, mintha integetnék. Nehéz így ereszkedni, hogy nem nézhetek a lábam elé. Elvéhetem a lépést, estélyim csipkéi a korlátba akadhatnak. Egyáltalán, nem fölösleges-e szememet nyitva tartani? Úgyis csak a legyező tafota bélelésére festett jelenetet láthatom: rézsútos felülnézetből őt, italtól vörös, mohón nevető ábrázatok körében serlegét villantva a rivaldafény felé, ahonnan én érkezem. Szinte minden egyes szőrszálát, ráncot, anyajegyet odaremekelt a finom ecset, ki lehet venni az abroszok szövésmintáit, egy félig lerágott fácáncomb aranytányéron, meg lehet számolni a fülbevalókat, boglárokat, mentegombokat – hivaikodó rajzásukkal e részletek kuszává teszik az összképet, s a látás tisztaságát zavarja a legyező állandó lebegése. Valahogyan mégis ki kell néz-nem szabadon környezetemre, tudnom, kibe-mibe ütközhetem, és szeretném tudni azt is pontosan, hol lebbenthetem szét a függöny egymásra boruló szárnyait, hogy ne takarja előlem ez az ormótlan, fekete válltömés, hogy megint emelhesse rám serlegét, hogy láthassam őt.

– Láthatod őt, arrébb lépek, de addig én mondom, amíg szemedet igazán ki nem nyitod. Mire való a sok légből kapott kellék, románcos gondolat? Nem színházban vagyunk. Azt a bársony tógát valódi fogadásra öltötte fel, az árnyakat ismered név szerint, tudod nagyon jól, kire-mire iszik. A meghívottak is tudják. Vágjam a szemedbe? Nemrégén még a királlyal ereszkedtetek a lépcsőn. Titeket köszöntött akkor, most meg a melletted levő üres helyet. Nem is kell odaképzelnie magát, hiszen beléd karolhat bármikor, ágyadba feket éjjel-nappal. Részletezzem? Például megfoghatja a seggedet, dobolhat rajta tömpe ujaival. Például játszhat a melleddel, kiveheti a dekoltázsából, mit mondjak, kitépheti, markolhatja, szophatja, ez a parázna, vérnősző barom, nézheti magát a sminkelő tükörben, ahogy tartja az anyám csöcsét, amit nekem réges-régóta szívnom sem szabad, egyik kezével labdázik vele, másikkal áldomásra emeli a serleget. Nézi, ahogy a sör lucskos bajszáról kecskeszakállán átszivárogya belecsurran a dekoltázsba, aztán nekilát, hogy utolérje és a fogával tépje szét a fűződ zsinórját, de a csöpp már megkerülte köldököt, ereszkedik tovább a szeméremdomb sűrűjébe, melyet

rozmáragyarával ő előtűrt. Most nyalja. Látom őt a tükörben. Rád hemperedik, te a baldachin felé rúgkapálsz, s honnan hajdan én jöttem elő, oda ő például a faszát dugja belé. Búzbén rohadva mézeskedik veled a szurtos almon, s én is úgy lihegek, hogy az üveg bepárasodik. Vagy nem pára ez? Valami, valaki közénk áll, hogy e gyilkos, gaz szkláv horpaszának nyomkodását ne láthassam.

– Láthatod, mert a pára ő is, bár a látvány én vagyok. De addig én mondom, amíg abba nem hagyod a lihegést. Amit most hallasz, attól józanodjál. És szavaidat óvatosan válogasd. Szitkot a tóga viselőjére s a királyné vetkőztetőjére szórsz; kecskeszakállát irtózva nézed, horpaszát dettó. Annak jele ez, hogy atyádat már felejtet. Nem emlékszel testmagasságára, vállának szélességére, karjának hosszára, mellének bőségére. Száznolcvannégy centi, ötvenhárom centi, kilencven centi, száztizennyolc centi. Ezek a részletek neked már semmit sem jelentenek? S vajon anyád úrméretének megfelelne-e, ha belé nem ugyanolyan vastaggal, ugyanolyan keménnyel hatolna? S egyáltalán, hogy képzeled, hogy anyád a számlálhatatlan próbák után végre elfogadott nagyestélyiből rögtön kibújna, ha ő a tükör előtt mellét a dekoltázból nem szökteti elő azokkal a tömpe ujjával, melyeknek izmos tapintását és selymes, hosszú szőreit nem is említetted, és ha kecskeszakállából nem csurgat sört a fűzőbe préselt köldökön is túl? Neki pedig megérmé-e egy pásztoróra kedvéért faképnél hagyni a fényes dáridót, a hízelgő, szépelgő dámákat, urakat, amúgy tógásan utat törni az udvar hatalmasságai között körgallérra, pufos szoknyákra való tekintet nélkül, csak azért, mert anyád mellett a lépcsőn üres a hely? Kell ahhoz bizony érzelmi fűtöttség, a szív vonzódása, mit mondjak, az eszményítés képessége, ami bennem is megvolt, mikor letettem aranytányéromra a félig lerágott fácáncombót, fülébe súgtam a háznagynak, a pezsgő hangulatot tartsa életben, és tele serlegemmel átvágva a sokadalmon vittem derekánál fogva fel őt a lépcső kerengőjén, a folyosón már doboltam seggém izmos ujjaimmal, a sminkelő tükör előtt vettem ki mellét a dekoltázból, kecskeszakállam csurom sör volt, a többit tudod. Vagy ha mégsem emlékeznél rá: hat centi vastag, tizennyolc hosszú meredt állapotban. Átlagméret Dániában. Erezése márványos, tapintása selymes, kalapja lilásvörös, mint a mérges gombáé. De semmi ijesztő. Királyi párom hamarosan helyet foglalt rajta, s ott ültünk koronásan a sminkelő tükörrel szemben, szemünk mondhatalmatlanul kidülledt, én a mellével labdáztam, ő hosszú, finom ujjait herezacskóm ráncaiba csúsztatta, s téged olyan lihegve csináltunk, hogy egyre párásabb lett az üveg. Engem sem láthatsz már tisztán, de tudd, atyádra vetsz követ, ha őt gyalázod.

– Ó, édes fiam! Önts lángoló agyrémeid hevére hús béketűrést. A pusztá úrbe függeszted szemed s beszédbe állsz a test nélküli léggel. Akit te látni vélsz, arra én éppen rosszat sejtve várok, s mondom neked én, hogy képzeleted ne álljon a valóság útjába. Nem is tudom, hány ilyen érkezésről tudok, hányszor ültem a kandalló lángjainál lesve a szürkületbe vesző parkot. Harmatot szórt az alkonyat a rózsalugasokra s a liget szélére felhőrongyokat teregetett. Látni nem is lehetett a költői sűrűbe, és ha szél fújt, a levelek ideges lebegésétől káprázott a szemem. Ritkán volt szélcsöndes az este. Egy-két nyugodt helyről tudtam a szüntelenül izgó-mozgó falban, ahol elszáradt vagy letört egy ág. Ezeket fürkésztem lélegzetviSSzafojtva, onnan villanhatott ki kéklő pillantása, melyhez

foghatóval egész Dánia szerint testvérén kívül senki sem dicsekedhetett. Déli verőfényt árasztott naplemente után. Ha rám felejtkezett, gyorsabban körözött a vérem és simogatására vágytam. Az erdei vadak is így voltak vele, de ők csak érintést kaptak tőle, paskolást, borzolgatást, míg nekem meghittten, fáradhatatlanul vallott önmagáról vagy a testvéréről. Senki nálam őket jobban nem ismerhette: gyermekkori párnacsatáikat, aztán vadászataikat verébre, sasra, nem sokára nőkre, kisebb-nagyobb megszakításokkal a vívőleckék és a metafizikai szárnyalások kedvéért. Az Alkotó vég nélküli képzelete izgatta őket, ahogyan mindenkit beír a Teremtés nagy könyvébe, betűről betűre róván egybe engemet s őt, ki nekem udvarol. Mennyit leselkedett rám, édes Istenem, fürdőkamrában, sminkelő asztalomnál, még a várkapolna térdeplőjén is éreztem kéklő, ruháimon is átható, mennyekbe röpítő pillantását, bár úgy tett, mintha közben egymást ugratnák, hol kamaszos értetlenséggel, hol érett számítással, s már nem emlékszem pontosan, melyiknek volt következménye, hogy ő három kerek napot egy farkasveremben töltött s alvadt vértől csíkozva került elő. Bizonyítani ugyan sohasem tudta, hogy testvére csalta törbe, de állítólag testvérének sem sikerült senkivel sem elhitetnie, hogy ő festékkal utánozta magára a véres vágásokat. Csupa mókával, kacagással telt az ifjúság, és barátságukat a kérőim elleni harcok edzették. Ahányszor idegen lovag állt meg ablakomnál, rögtön megjelent valamelyikük kémlő szempárja az átelleni sűrűben, ott, ahonnan a letarolt ágak zavartalan kilátást biztosítottak. Felváltva léptek ki rejtekükből olyanformán, mint akik erdei sétáról érkeznek, és nem is erre jönnek. Korbácsukat lóbálva ballagtak, csizmájukról csurgott az estharmat, fejük felett elrepült az első denevér. A világért sem néztek volna felém, s látszatra én is csak új látogatómmal foglalkoztam, rendszerint cukorral kínálva paripáját. Ilyenkor változtattak hirtelen irányt, s miközben az állat érdes nyelvét öltötte, ők hol jobbról, hol balról hurkát vertek hízlalt tomporára. Már a pázsitos térség túlsó oldalán jártak, mikor ágaskodó hátsán a lovas egyensúlyát visszanyerve utánuk tudott rúgdatni. Valamennyien berontottak a sűrűbe, honnan ló került csupán elő, lovag sosem. Amit a lovagból utoljára láttam, az az arca volt, felvont rostélyú sisakjának a keretébe zárva: mereven nézett onnan, ahol a megállás nélkül lebegő levelek nem akadályozták, szája kiáltásra nyílt, egyre nagyobbra, de hang nem jött belőle, végül akkora lett, hogy a sisak teljesen kiürült, és csorgott belé lassan a szürkület. Idővel persze az idegenek elmaradtak, helyettük ő hajolt be az ablakon, a függöny fémes rojtjai közé az ő szőke tincsei keveredtek, az ő lovának adtam cukrot, neki sminkeltem magam naponta több órát töltve a tükör előtt. Mikor kéklő tekintetétől megsápadtak a kandalló lángjai, rögtön tudtam, hogy őrá várok. Ehhez kétség sem fért, legfeljebb az nem volt biztos, hogy melyikük bőrébe bújik, amikor jön. Mert ők szerették a szemfényvesztő játékokat, és ápolták hasonlóságukat. Ugyanolyan posztóból szabattak mentét ugyanolyan mintára, ugyanolyan gyilkot akasztottak övükre, egyforma kecskeszakállat növesztettek, és a hajukat mindig ugyanaznap ugyanavval a borbéllal nyíratták. Mint mondta, legtitkosabb méredzkedésük eredménye is egybeesett: hat centi vastag, tizennyolc hosszú, meredt állapotban. Ami őt illeti, erről már a nászéjszakánk óta meg voltam győződve. Tudod, a női tapasztalat megbízhatóbb minden esküdözésnél. Nemsokára aztán furcsa dolog történt. Azt üzente vele, nem jöhet, mert

gyengélkedik, legyen türelemmel. És mégis ő jött. Minél inkább erősködött, hogy ő nem ő, annál inkább kacagtam rajta, s még mondtam is neki, hogy akkor én is egy másik vagyok, de a tükör előtt mégis ugyanazt csináltuk, amire az előző estéken tanított. Nem hibáztott semmi, mégis megzavart a játék. Azok az egyező méretek nem hagytak nyugton. És ha mégsem ő jött? Nem, nem akármi-lyen másik idegen lovag (hiszen a méret csak Dániára jellemző), hanem a másik. Aki talán már előbb is jött. Mikortól is? Akár a nászéjszakámtól fogva. Vele vagy nem vele háltam akkor? Ez itt a kérdés. Végül is ki kérte meg kezemet? Melyikük kapta meg? Ez is kérdés. És akkor, gondolj csak bele, kit koronáztak királlyá? Ez itt a legfőbb kérdés, a rémgyanúról nem is szólva. Tegyük fel, hogy nem a másik jött a múltban, de egyszerűen, mert jöhetett volna, jöhet a jövőben. Ezért várok rá mindig rosszat sejtve. Valami nincs rendben Dániában.

- Valami búzlik, anyám, valami búzlik. Ó, ég minden lakói! Föld! S mi még? A poklot is mondjam? Csitt, csitt szívem. Hogy én ne tudjam többé, atyám ki volt! Magadat akarod azzal mentegetni, hogy az egyet, akit te látsz, kettőnek képzeled. Neked csak látó, tapintó, szívó szerved van, velem viszont az érzés azt mondatja, hogy a kettő nem egy. Már hogy is lenne, mikor az egyik holt, a másik él? S az élő ássa meg sírját a holtnak, fordítva nem szokás. Márpedig nem azért ássa a vermet, hogy maga essék bele. Egyik a trónon ült, másik a trónra vágyott, egyik veled hált, másik veled akart háltni. Milyen borzalmas lehetett a helycsere, minek folytán többé nem ő tartja a jogart, hanem a másik, nem ő, hanem a másik babirkál testeden, nevez mucijának. Ez viszont fordítva is történhetett. Látom a királyt a fogadás kellős közepén: hívei gyűrűjében poharazik; diadalmas hadjáratának emlékeit részletezik valamennyien. S látom képmását, amint elősompolyog a sűrűből, a szürkület leple alatt átiramlík a parkon, fel a ti hálótokig. Te serleggel várod, máris csurom sör a kecskeszakállra, s minden zajlik a maga bejáratott módján: a tömpe, de meg kell adni, selymes szőrű, izmosan tapintó ujjak dobolnak a seggeden, a melled ki a dekoltázsából, az ital be a fűződbe, ő neked a sminkelő tükör előtt főleg hat centi vastag, tizenhosszú, és amikor helyet foglalsz rajta, ő még harmattól izmosos csizmáját sem vette le. Mikor leszállsz róla, férjed tizedének még huszadrésze sincs, de az átkozott gazember mosolyog, nem is rád, az ő képére, mely koronásan a falon lóg. Te bólintasz, cinkos kacsintással. Nem tudom felfogni, mit eszel a valóságos képmáson, hiszen éppen olyan, mint a festett, melynek eredetije a tiéd nyilvánosan és törvényesen. Külsőre legalábbis ugyanazon Hypérjon fürtök, Jupiter homlok, merkúri testtartás. Kéken villámló égöv szemében, ágyékán izgalmas, mozgalmas állatöv. Ráadásul az övé éppen akkor teljes egész, és korona is az ő fején csillog. Hacsak kedved nem éppen erre a többletre szottyan, amihez a másik étvágyat csinált. Gyarlóság, asszony a neved. Te nem tudod, hogy az ő lelke fehér, a másiké fekete. Ilyesmit fel sem tételezhetek. Nem angyal kívánsz ördög helyébe csempészni, repetázni vágyol, trágyázni a füvet, hogy még bujábbra nőjön. Ezért csomózod megint szorosra a fűződet, melled ezért dugod vissza a dekoltázsba, s legyezőt is azért viszel magaddal, hogy csábosabb legyél, no meg hogy az arcodon ne lássa az iménti parázinaság nyomait. Mert egyébként a mi éghajlatunkon nincs a nőknek szükségük léghűtésre; a szürkületi nyirkosságban a kívágott estélyi

is valóságos istenkísértés, noha a vendégek kedvéért a vár valamennyi kandalójába befűtöttek. Búcsút intesz a másiknak, aki pajzánul rád nevet, s behúzódik a bíbor függönyök mögé. Kívülről a legyező minden egyes lemezére levelek közül előkéklő szempárt festett az ecset. Látom, hogy lebegtetés közben ezek körülszökellnek, egy pillanatra sem hagynak magadra. Mikor köszöntöd őt, ki híveivel pajzánul nevet, az ő tekintete is csatlakozik e körhöz. S övé az elsőség. Mert övé a dicsőség. Övé volt már esküvőtökön is. Egyenesen a csatából lépett melléd, sodronyingén mint bogáncsok lógtak a beletört nyílveesszők, pallosán alvadt vér és csontszilánkok. Egy foglyul ejtett szklávot hozott ajándékba, kitalálta legtitkosabb gondolatodat. De jogállamban országolt. Harsonazúgás, boldog alattvalók éljenzése kíséri őt, a legmegvesztegethetetlenebb Törvénytevőt, ki beléd karolva hág felfelé a csigalépcsőn. S látom, ahogy e győztes Hadúr, példás férjre, legjobb testvérré, szerető édesapára lesben áll a másik. Nem törrel, nem kötéllel, nem hálóval. Egy behemót hasábfával, mely a kandalóban lángol. Lehet, te nem tudod, mit akar, de amikor látod, akkor sem fogod le kezét, akkor sem hívod az öröket. Csak nézed őket, ajkadat harapdálva, kidülledő szemmel. Van mit nézni. Az első ütés ugyan legurítja fejről a koronát, ám ő sem rest. Kikap egy parázsló rönköt a tűzből, és visszasom a rókaelkúnék. Két bíbortógás, kék szemű góliát csépli egymást. A szikraesőben teljesen egyformák, már te sem tudsz különbséget tenni közöttük, csak én látom, hogy egyik lelke fehér, másiké fekete, és látom, ez jóra nem visz, nem vihet soha. Ó, irgalomnak minden angyalai s ti égi szolgák, most őrizzetek. Légy üdvözült lény – kárhozott manó, hozd ég fuvalmát vagy pokol lehét, gonosz legyen bár célod, vagy kegyes: de oly kérdéses alakban jelensz meg, hogy szólnom kell veled.

– Hősi látomásod káprázatos, szemfényvesztő látszat. Én mondom el azonban, hogy velem mi történt. Csak ne volna tilos életem titkát felfedni: legkisebb szavára lelked tántorogna fel, megfagyna ifjú véred, s két szemed köréből mint csillag szökellne ki, szétválna füstbe kondorult hajad, s élére állna minden szál külön, mint túske állat zörgő tollai. De ily megrázkódtatást nem szabad hűsvér fülednek okoznom. Ó, figyelj, én a holt ékesszóló szelleme vagyok. Mit szavalsz te nékem szürkületről, kandallóról, szikrát szóró hadfelekről? Ármányosabb cselnek estem könnyebb prédául. Aznap szundítani mentem a parkba. Gyűjteni akartam a fogadáshoz erőt, melyet jó anyád alaposan elvett. Nem állítom, hogy szándékosan tette, de ebédhez úgy megfűszerezte a húst, annyi cukros gyömbért szolgáltatott fel s hozzá olyan bódító sört, hogy elragadtattam magam. Rögtönzött volt ez a pásztoróra, illetve félóra a sminkelő tükör előtt. Négy centi vastag, tizenöt hosszú lehetett, mikor tömpe, de selymes szőrű és izmosan tapintó ujjaimmal seggén dobolni kezdtem, illetve ennek a növekvő méretnek ösztökélésére láttam neki a dobolásnak, s a mellét már hat és tizennyolc centis állásnál emeltem ki, ennyinél haraphattam el a fűző zsinórját, anyád viszont hat és fél széles, húsz centi hosszún foglalhatott helyet – erre felsikoltásából és heves lihegéséből következtettem –, mikor visszfényünk minket kétfejűnek és nyolc végtagúnak mutatott. Leszállva rólam koronáját gyengéden az enyémhez koccantotta, s e szívhez szóló, élénk kondulást eszembe sem jutott lélekarangéhoz hasonlítani. Elábrándozva léptem ki a várból, szóltam

az öröknek, ne az ajtót támasszák, nyalják ki magukat a délutáni fogadásra. Mintha felhőkön lépkedtem volna, úgy elnyelte lépteim zaját a pázsit, és a súlytalanság önbizalmával heveredtem a liget szélén kedvenc mohatakarómra. Szüntelen neszezésükkel ott a levelek elringattak, s első álmomban mosolyogva néztelek. Fától fáig surranva érkeztél, nem akartál felébreszteni. Cikáztál az avaron is, nehogy recsenjen. Mögém kerültél a sűrűből, s arcod a még erős nyári nappal szemben nem látszott, csak tincseid keveredtek fémes fénnel a sugarakba. Figyelmes ifjúként fületem akartad tisztogatni, de a fiolából egy csepp helyett ügyetlen mozdulatodtól az egész folyadék kifolyt, és átkos csalmatok levének bizonyult. Világosan állt a címkén: bürök...250 mg; nadragulya...415 mg; beléndek...370 mg; cukros oldat. Tömény, belpoklos sziruppal dolgoztál, te orgyilkos toportyán. Még szerencse, hogy nyomban megsüketültem, s nem hallottam éktelen nyögéseimet. Megduzzadt vérem felrepesztette az érfalakat s szerteáradt húsomban. Egyik heregolyómból óriási szappanbuborék lett és elszállt; másik gombostűfejnyire zsugorodott, alig lehetett rá számítani. Maradt a hat centi vastag, tizennyolc centi hosszú szexem, rajta a királynéval. Csiklándó csöppjeid hatását kihasználva a felséges asszony, ki a park neszfogó fűvén utánam lopózott, szétlebbentette tógám bíbor szárnyait és megerőszkolt. Mellem szőke szőreibe fogódzkodva lovagolt és mucijának nevezett, valahányszor bizonytságot szerzett telivéremről. Pedig minél többet akart, annál kevesebbet kapott. Tojáshab sem töpped látványosabban, mint ahogy az én méreteim zsugorodtak. Hat centi vastagnak és tizennyolc hosszúnak harmada, negyede, kisvártatva tizede maradt: hat milliméter vastag és tizennyolc milliméter hosszú. Ám ez is meredt állapotban, csömörletes párlatod hatására további kielégítést követelve és, fájdalom!, további kielégítés reményét keltve. Legalábbis a királyné kapott e szalmaszálon, míg a gyötrelemmé vált kéj mocsarába én fulladtam bele. Fűbe gurult koronámat te kaptad fel, te béka, te dög, te furkó, s a fogadásra belőlem csak hazajáró árnyék maradt, bűneinek virágjához hanyatló – iszonytató! iszonytató! iszonytató!

– E fülrepesztő jajszó ekhózza álmomat, melyben ő mondta, hogy mit lássak. Ezek szerint ő már nincsen, és mégsem üres melletted a hely. Magát a valót mondom én most neked, tanúim mindazok, akikkel az imént együtt ittam. Ez a pillanat itt felér a koronával, de ezért a pillanattért a koronát fel kellett tennem. Mámorító most az ébredés baldachin alatt és bőrközelben. A combod ma jobb, anyám, mint tegnap, és szeretem pucér kirajzolódásodat a takaró selymén át. Észbontó volt érkezésed a csigalépcsőn: melled mindent betöltő ringása, krinolinod alatt rengő tomporod s a felséges mosoly érzéki ajkadon. Csipőd, jaj, a csipőd, melynek én hajdan bentlakója voltam! S az ágyék, honnan kinőttem találynommal, látásommal, ötletmondó szavaimmal! Emlékszel-e a kezdetkor még tétován útkukat kereső mondataimra, dühösködéseimre, első ellentmondásaimra? Mily kevés marad meg belőle: néhány hetvenkedő állítás, az én kidomborítása, szempontjainak viszonylagossága, végleges visszavonása. Hébe-hóba magányos kísértet a parkban, kinéz a szüntelenül lebegő levelek közül, kilép, bolygó lélek tavasz és ős között, anyagtalan teremtes, senki sem figyel fel rá, az örök díszruhájukat takarítják. Látni nem is lehet, csak mondani, hogy a pázsiton lépteinek nyoma elsimul. Szép halála volt, de most az én életem a fontos, az én

váram, az én asszonyom, az én fogadásom. Az én koronám! Tökéletesen övezi méltóságos homlokomat és mágnesként vonz reám minden tekintetet. Fürkész arcomat, olvasni akarnak gondolataimban. Pedig gondolataim csak addig voltak érdekfeszítők, amíg különböztem a királytól, fekete válltömésemmel surranva a nyirkos folyosókon, amiként az ő árnyékához illik. Mióta bársony tógát viselek – hasonlíthatatlanul jobban áll, mint a miattad és érted öltött gyászgúnya –, gondolataim kristályosan világosak, egyeznek az övékével. Erősnek tudják magukat királyi alakom körül, s az ő bizakodó tömörülésüktől királyi alakom mind tagbaszakadtabb lesz. Dániát vállunkon viseljük, Dániát nagyra, mindennél nagyobbra tartjuk. Dánia talaján állunk, magasra nővünk, lombosodunk, szüntelenül lebegtetjük leveleinket. Kinézünk a sűrűből, ahol elszáradt vagy letört ágak kis rést nyitnak, s onnan is Dániát látjuk. Valósága álom, álma valóság, ebben a tükörben megmilliószodunk. Együtt reggelizünk, együtt vacsorázunk, akarjuk közös sorsunkat. Takarózunk Dániával, felmelegszünk lángjainál, sokat iszunk rá. Hektós hordók alá tartjuk serlegünket és fenéig ürítjük. Örömeivel, bánatával. Kezdetben volt Dánia, s amióta az eszemet tudom, a pohárköszöntő volt az ige. Nemzedékek mondták nemzedékre, más meg más formában, nagyjából mindig ugyanazt, egymástól alig különböző emberek, egymástól csak árnyalatra eltérő szöke tincsekkel, kéklő tekintettel, kecskeszakállal. Akik mindig a koronás fő köré gyűltek, amikor ő a legdánabbnak látszott, hogy arcát fürkészve olvassák ki gondolataiból, milyen is akkor éppen Dánia. Akkor is éppen olyan volt, mint ők, amikor a csigalépcső tetején legyezőt tárva megjelentél, és tekinteted kéklőn előfürkészt a csontlemezekre festett levelek mögül. Lebegtetted e leveleket, hogy csábosabb legyél, és komlóként erjedjen ereimben a dánok vére, az udvaré, az ősi országé. Egybekapaszkodva ittunk híveimmel egymás egészségére, de a serleget reád emeltük sokszáz kézzel, ezernyi cimpával szívtuk bódító illatodat. Egész Dánia téged kívánt és te is Dánia voltál: ígéretes, csöcsös jogállam. Koronabirtok. Csipkéd viharzott, mint a tengerár meztelen sziklák közül. Örvény volt a szoknyád, selymén csillogtak a kandalló lángjai, nyalták combodat. És minden hasonlatnál bujábban nyilatkoztak méreteid: ...centi, ...centi, ...centi, ...centi, melyeket minden jelenlevő honfitárs és honfitársnő a dán szépségeszményről alkotott szenvedélyes felfogása szerint töltött ki. Elöl egészen szétnyílt a tógám. Talán tudtad is, kibe-mibe ütközhetsz, mert félúton megálltál és mutattad, hogy melletted szabad a hely. Megszámlálhatatlan vágy lökött feléd. Alig tudtam a félig lerágott fácáncombót arany tányéromba visszarakni, a háznagyra bízni a pezsgő hangulatot, s máris derekadnál fogva vittelek fel a lépcső kerengőjén. Meghosszabbítása voltam ezer akaratnak, szántóvetők, kalmárok, nemesurak izmosan tapintó, selymes szőrű, tömpe ujjával doboltam seggeden, tengerföldi halászaink virtusával hoztam melledet felszínre, dekoltázson úgy dolgoztam, mint egy polderen, honszerелеmből rajnai bor helyett kecskeszakállam baksert csorgatott fűződbe, zsinórcsomóidat norman hajósok szakértelmével bontottam, és grönlandi rozmarok súlyával tehenkedtem szeméremdombodra, szuszogtam belé és nyaltam is. Szóval cseppnyi rossz sem oltotta bennem a nemesb valót. Ezt tanúsítottam tömegesen nyolc centi vastag, huszonkét centi hosszú rekordommal, mely királyi méretűre javította a hat centi vastag, tizenhét centi hosszú dán középszert, s amelyre te magától

értetődő hamarsággal rátelepedtél. Koronás királyi párt mutatott a sminkelő tükör, erünk, mint országé, egy ütenyre vert, s épp oly zenét mondott, mint az. Országalmával játszott a kezem, hosszú, finom ujjaid a múlttól ránk testált ráncokat simogatták, mucinak hívtuk egymást, lihegtünk, s a párásodó üvegen kéklő tekintetünk már látni vélte az eljövendő királyi dán alakját. Anyám, az emlékek nem hazudnak.

– Apád is mindig erről álmodott. Meg a testvérei is. Szintúgy a nagyapád, a dédapád, az ükapád. De én mondom el neked. Ne babirkálj a nyakamon, öltözöm kell. Legyűrted szoknyámat a márvány padlóra, segíts kiteregetnem. Nézd, omló selymébe alakokat szóttek. Csípőnél kezdődnek, lefelé kanyarodnak szélesedő spirálban. Legfelül egy koronás nő, néz egy legyezőt. A legyezőre egy koronás férfi van festve. A következő jelenetben a koronás nő legyezi magát, s a koronás férfi belékarol. Tovább egy koronátlan férfi bukkan fel. Háttal áll a koronás nőnek: a koronás férfit nézi. Ugyanaz a koronátlan férfi aztán a koronás nőt nézi, mögötte a koronás férfi áll. A két férfi egymásba karolva sétál. Mögöttük egy liget szüntelenül lebegő levelekkel. A koronás nő a liget leveleit nézi. Csak a koronás férfi lép ki a ligetből. Megszólalásig hasonlít a koronátlan férfir. A koronás nő melletti üres helyre áll be. Legyezőt bont most a koronás nő. A legyezőre egy koronátlan férfi van festve, ki a koronás férfire hasonlatos. Egy koronás nő koronát illeszt fejére. A koronás pár nézi a festett koronás párt. Változik a legyezőre festett kép. A koronás nőbe másik oldalról egy koronátlan férfi karol. A koronás férfi a koronás nő fülébe súg valamit. A koronás nő egy liget szüntelenül mozgó levelei mögé vonul. A koronátlan férfi párbajozik a koronással. Aztán az egyik férfi (melyik? a feje egy árokba lóg) szíven szúrva fekszik, a másik férfi sehol. Összecsukja legyezőjét a koronás nő és nézi a felbukkanó koronátlan férfit. A koronás férfi a koronás nőt elvezeti a liget szüntelenül mozgó levelei mögé. Kardpárbajt vív a koronátlan férfi a koronással. Aztán mindketten halálra sebezve fekszenek. A ligetből a koronás nő egy harmadik férfi karján távozik, ki a másik kettőhöz megszólalásig hasonlít. Az új férfi a maga fejére illeszti a koronát. A távozó pár két koronátlan tetemet hagy maga után. A koronás nő és a koronás férfi egymást nézi. Egy koronázatlan férfi közéjük áll és a koronás férfi fülébe súg valamit. A koronás nő kinyitja legyezőjét. A legyezőre saját maga van festve, amint egy koronázatlan férfinak mutatja legyezőjét. A legyező képe a koronázatlan férfit megkoronázva ábrázolja. E koronázott férfi egy megkoronázatlannak a fülébe súg valamit. A koronás nő becsukja legyezőjét. Őt nézi a koronázatlan férfi és a koronás férfi. A koronás nő elvonul a liget szüntelenül mozgó levelei mögé. Hosszú, éles pengével egymást szabdalva a két férfi utána csörtézik. A koronás nő nyitott legyezővel lép ki a ligetből. A legyező szüntelenül mozgó levelek mögül előfűrkésző szemeket ábrázol. A koronás nő mellett üres a hely. Leértünk bokáig. Ne babirkálj a nyakamon, inkább igazgasd el hátul a szoknyámat. Vissza kell mennem a fogadásra. Türtözzél addig. Mutass erényt, ha nincs is. Unalmat úzhatsz eme kapcsos könyvvel, melyben ő neked üzenetet hagyott. Mondta, hogy olvasd el, ha már ő nem leszen.

„Szürkületben írok neked, ki személyes létemre hamarosan pontot tesz. Hasábfák lángolnak a kandallóban, s olyan erősen fúj a szél, hogy a liget sűrűjéből előfűrkészni bajosan tudsz most. A magamnak ásott verem szélén bizton-

ságban érezhetem magam egy pillanatra. Mindent tudok rólad, beleértve a hat centi vastagot, tizennyolc hosszút, meredt állapotban. Csak annyi rejtély még, milyen módon fogsz velem végezni. Félek. Legalább ennyi izgalomban van részem a tengernyi unalom után. Máskülönben győztes a dán egyformaság. Ami elől benned kerestem hiába menedéket. Lehet, hogy mindenki más bírja, de én nem bírtam, nem bírom ma sem. Hánynom kell, valahányszor Dániából tükör lesz, és az én ábrázatomat veri vissza. Amikor a dán ég kéken fürkészik elő a háborgó felhők közül, amikor a dán rónán ringó kalász olyan szúrós, mint a kecskeszakáll, amikor a dán színházban hóhér és áldozat, szerelem és halál ugyanabban a bíbor tógában lép színre. A végtelen lapálytól falra mászom, falra, mert hegyre nem lehet. Nincsen hegy, honnan más tájakra nyílik szabad kilátás, vagy ahonnan idegen lovag rúgtat le hozzánk más méretekkel. Ilyen lovagokat a királyné említ ugyan, de ezek az ő képzetei: azok a portrék táplálják őket, melyek legyezőin engem ábrázolnak idegen lovagruhában. Hányszor kerülgette felséges asszonyomat is a téboly! Hol azt ígértem, megnyújtom, hol azt, megkurtítom, aztán mindig minden maradt a régiben. Végül már a szellemét sem átalította, de uramegek, mikor kiderült, hogy a szellem is én vagyok, elkezdett visítozni, hogy elég a dán középszerből, meg hogy zárdába megy. Úgy ahogyan volt, szétharapott pertlijű és bokája köré csavarodó fűzőjével bevette magát a függönyök közé, én meg engesztelő szándékkal utána, verdesve széjjel az egymásra csúszó bíbor szárnyakat, szemem elől félresodorva az ide-oda rezgő fémes rojtokat, melyeket később visszatérő álmaimban sem tudtam megkülönböztetni sem szőke tincseimtől, sem pókhálótól, fuldokolva a súlyos, királyi kelmek egyre szorítóbb útvesztőjében, s rettegve attól, hogy a kakas szavára királyi párommal egyetemben jómagamnak is nyoma veszik, mikor is a kavargó, sötét leplek paskolása közben mentő ötletem támadt. Kitalállak téged, ki minden dántól különbözni fogsz, gondolatban, erkölcsben, ízlésben. E bagzó, eszem-iszom, tahó síkságon magasan szálló gondolataid lesznek, és nemesen panaszos érzéseid. Iradatlan, fekete válltöméssel vegyülsz az én világomba, gyászolod azt, akit őnek nevezel, csalárdul elemésztett királyi atyádat, nem tudva, hogy egy napon született veled, és nem létezett soha önállóan. Emlékezetét őrző lelked bejáratos lesz egy más világba, s mennél kevésbé leszel Dániában valóságos, árnyékod annál tisztábbra szűrve hozza onnan túlról az üzenetet. Már-már légies dalnoknak, angyalhárítás muzsikusnak láttalak, csak aztán írásban illet hallatni bajos lett volna, ezért lettél végül szóbeli királyfi, de így is igen meg voltam elégedve találékonyságommal, önbizálmam visszatért, kitéptem magamat a függöny polip karjaiból, belévettem magamat koronás pároméba, ki minden teketória nélkül visszaült a dán középszerre, mikor tervemről tudomást szerzett. Ahogy ismét szemközt telepedtünk a sminkelő tükörrel, amennyire lihegés közben tellett, cifráztam köztünk való felbukkanásod előnyeit. Sehová se tartó történelmünkben, tavasz, nyár, ősz, tél taposómalmában a véletlent, a szeszély művészetét fogod te képviselni, az előre meg nem tervezhetőt, a soha meg nem ismerhetőt. A másikat, aki minden alanynak lehet tárgya, mert több személy egy név-másban, akiről a meglepő történetek születnek, mert olyan valakire hivatkozik, aki nincs, de akinek szava mégis velőig hat, mert szavakban bármikor életre kelthető, akit bármelyikünk életre kelthet, mert ő egy másilyen, egy lehetséges

ő, kinek leghőbb vágya, hogy egyes szám első személy legyen. Előnyeid hallatára királyi asszonyomnak mondhatatlanul kidülledt a szeme, s ebből arra következtettem, hogy jó, vagyis hogy jó a tervem is. Fájdalom, véleményem még légből kapottabb volt, mint te magad. Nem számoltam a harmadik személyből első személlyé való előlépés következményeivel. Szereped szerint neked az én dán királyi életembe kellett volna friss levegőt hoznod, te viszont az én dán királyi levegőmet akartad rögtön elszívni előlem. Nem ablakomat tártad egy más, igazabb világra, hanem a pofádat jó nagyra, mihelyt a színpadra feltuszkoltalak. S még ha a szavakkal beérted volna! De már első, csömörletes lihegésed tettvágyról árulkodott. Nekem pedig kár volt megszólaltatnom őt a te vélt atyád nevében, kár volt a te fiúi érzésedhez fellebbeznem. Azok az egyező méretek téged ugyancsak felizgattak. Leselkedtél a liget sűrűjéből, vélt anyádra, koronás asszonyomra szemet vetettél, kész voltál arra is, hogy szikrázó hasábfával agyamat kiloccsantsad: mindez arra vallott, hogy titokban megmérnedzkedtél, s e művelet eredménye a legszebb reményekre jogosított fel. Alig vártad, hogy tömpe, de selymes szőrű és izmosan tapintó ujjaiddal te dobolhassál, hogy te csurgathasd az italt, te harapjad a fűző zsinórját, s szeméremdombjáról az én emlékezetemet kiakolbólítva királyi párom nagyon, nagyon merő húsát te tedd, a te hat centi vastag, tizenhét hosszúddal dudva és üszög kövér tanyájává. Valahányszor a tükörbe néztem, köztem és közötted csökkent a különbség, s amikor szakasztott másomat ismertem fel benned, koronás asszonyom nyakán babirkálva, őt mucimnak nevezve, meg hasonlott bennem Dánia, ótvarként lepett el, s levegőjét is úgy szívtam, mint undok és dögletes párák összeverődését. Pézsmalabdacsokat emeltem dán orromhoz, dán gyomromba hánytatót vettem, dán bőrömet tíz dán körömmel vakartam, mit sem használt. Ekkor szántam el magamat a végsőre. Leírtam neked, hogy az enyém hat és fél centi széles, húsz centi hosszú országlásom delelőjén, mert tudtam, e pásztorórát életem árán is elirigyled tőlem. Azóta utolsó órám ütésre vár. Leírtam azt is, milyen ármánnyal fogsz elemészteni, de ez csak alanyi feltételezés, diszkrét javaslat volt. Az igazat megvallva, nem tudom, hogyan végzel velem. Ha nagyon megerőltetem szememet a szürkületben, látom a liget szüntelenül lebegő levelei közül előkéklő tekintetedet: surransz a pázsiton, túl akarsz licitálni, táguló cimpád mámorosan szívja Dánia rózsaillatát..."

– Te láttál, de én mondom. Jogom van hozzá. Félek. Ótőle, akihez a királyné lement a fogadásra. Akire a legyezőre festett szemek mögül kinéz. Aki mámorosan reá emeli serlegét. Én mondom, de van-e kinek mondanom?

A pannon poézis tengerszeme

In memoriam aeternam Alexandri Weöres

„Az ember elmegy muzsikusként,
aztán visszajön koldusnak.”

(Weöres Sándor, részlet az utolsó
vele készült rádióbeszélgetésből.)

Szentjóbby Tamásnak, Genfben

--- „A szó kergeti jelentését.” Írtad.
Csakhogy nem mi mondjuk ki a szavakat,
a szavak mondanak ki minket. ---
--- „Lábunkat vinni.” Közben úgy látszik,
hogy mégsem mi megyünk, az utak mennek
és – sajnos – el, mivelünk. ---
--- „Örült minden fűszál.” Írtad. Hát nem hitted,
hogy az az örült, aki vadon, dús réten: nézi a fűszálakat? ---
--- „Fény a lámpában, lámpa a fényben.” Írtad. Hát a látásnak
nem egyik formája a vakság? Hát nem a világtalanság egyik lehetősége
a látás? A világlátás, a „világnézet” az nem az önmagunkra-vakság?
--- „Csukott kulcs.” Írtad. Hát a zárok azok nem mind órák
is egyben, csak éppen időt nem mutatnak? De... mégis: vajon nem
csak az időnek jelzik az időt, miközben az idő a jeleknek jelzi csak
a jeleket, mintha magát a semmit jelezné magának a semminek? ---
--- „Szép távolságoddal itt vagy.” Írtad. Bizonyhogy mégis
távostál, tékozló öreg, mégpedig az egy-és-nincs-több-még-egy
örökké-tartó „minutára” és most ott járkálsz az „idylliumi”
napórák és klepszidrák alatt, melletted Catullus, Ovidius léptei,
de azok a léptek már nem hallatszanak... és sétányai, lugasai,
játsszótere, meghitt helyei, melyek mintha álmai, emlékei
lennének odabolyongott életednek – ha ugyan vannak meghitt ligetei,
vízpartjai a táguló túlvilágnak, akkor most te is ráérsz, mint a kő,
mint a vízköpő szörnyfejek a gótikus középkori katedrálisok
porladozó párkányzatain, kihúlt boltívein a meghalt magasban,
– magányos sárkányrepülő! –
csúcsba-szökő toronysisakon, fent, odafent, súlyos harangok
közeliében, megfagyott kőszáli sasok, öngyilkos albatroszok
széjjelszagotott tetemei mellett, fent, odafent,
ahol megijed múlni az idő!

Hamvas Szicíliában

Hogy oda fog utazni, egy idő után nem volt kétséges. De évtizedekre volt szüksége, hogy megbarátkozzék Itália gazdagságával. Antik szobrok közt csatangolni éppoly elviselhetetlen gondolat volt számára, mint az, hogy bármelyik torzóról is ne tudja, mit ábrázol. Olaszországba nem Trieszten és nem az Anjoukon és nem a toszkán tájon és Milánón és az örök városon át vezet az út, hanem kizárólag Szicílián. Éppen az kezdte vonzani, ami korábban taszította. Előbb érezni, majd mondogatni kezdte a szót, de még nem tudta, mit jelent a számára. Aztán egy berlini galériában rábukkant egy képeslapra. Órák óta lapozgatott már a megvehetetlenül drága művészeti könyvek között, fáradt volt a látottaktól és ingerült az elvihetatlenségük miatt. A dobozban több száz képeslap: reprodukciók és fotók. Ilyeneket szokott a barátainak küldeni. Az, amelyet egy márkáért megvett, egy szicíliai lányt ábrázolt. Abban a hiszemben, hogy megtalálta, kirohant a galériából, és csak akkor lassított, amikor kiszámolta, hogy a lány már több mint száz éves. A múlt század végi felvételtől egy nagy barna szemű, kicsit kócos, hátul összetűzött hajú lány nézett rá, fülében ezüstkarika, vállát fekete csipkefedő fedi, ajkai mintha biztatásra nyílnának. Lehet, hogy tizenkét éves múlt, lehet, hogy huszonnyolc. Királynő, akárhogyan. Lapos kosárban fekete szőlőfürtöket kínál.

Onnantól kezdve úgy emlegette Szicíliát, mint egy szerelmet. A helyzet meg volt oldva. Miért Szicíliába? Csak. Végre megtalálta a minden részletre kiterjedő magyarázatot: csak. Mindent értett, hiszen: csak. Ha szerelmes volt, vagyis ha valaki miatt nem tudott aludni sem, akkor volt ilyen egyszerű minden: csak.

Tehát beteg lett. Egyre betegebb, ahogy a vágyból elhatározás, az elhatározásból terv, abból pedig előkészületek lettek. Nem volt kétséges számára: az utazás betegség. A tünetek egyezők. Az utazó kiszakad mindennapos közegéből, mint a beteg. Egyszer csak másképpen bánnak vele, kedvesebben vagy éppen gorombábban. A legmegdöbbentőbb, hogy nem is titkolják: nélküle is minden megy tovább; az általa kitöltött űr megtelik valami mással. Elengedik. Integgetnek. Elengedték őt is. Leváltak róla zokszó nélkül, nők, barátok. Ennyire feltartóztathatatlan lett volna? Vagy nélkülözhető? Hiányozni nem fog? Mivel vagy kivel pótolják majd? Pótolható?

Az egyetlen lehetőség, hogy eljusson Szicíliába, ha útközben nem áll meg. Velence? Néhány irányjelző tábla és a távolban fények. Smafu. Padova? Az autópálya kijárata, egy Sheraton hotel kívülről és kávé a bárban. Firenzében csak a teli torokból éneklő kamionsofőr kérésére nézi meg a S. Giovanni betonkápolnát: nyilván az utazók átváltoztatott védőszentje volt. Rómának megkegyelmez: egy nap. Pihenésképp megnézi az örök várost. Kevésbé megnézni: erre nincs ideje.

Nápolyról tudjuk, hogy történelme szorosan kapcsolódik Szicíliához. Ez a város egyébként sem az északi városok vagy Róma jólszabott öltönyét hordja: közönséges utcai ruhában strichel, modortalan, harsány és ordenáré. A hordó alján összegyűlt nedű, óvatosan kell a fogak közé engedni: tömény és meglepetésekkel szolgál. Nincs takargatnivalója, minden az utcán zajlik, a lényeg azonban csak sejthető: a cink is cinkelve van. A zaj és túlkölés miatt az első pillanatban nehéz észrevenni, hogy a mozgás lényege az egy helyben toporgás. Heremozgás itt minden helyváltoztatás. Háromezer éve, a harmincas évek óta, reggel óta. Nem kell semmit csinálni, minden: van. Kiülnek reggel az ajtó elé, eladnak néhány doboz cigarettát vagy papírzsebkendőt, felépül néhány autótűt, irodaház emelkedik a magasba és a nápolyi öböl íve türelmes és a villák mélyén egy hervadó asszony szőlőt szemezget. A S. Chiara már reggel nyolckor hemzseg az iskolás és hivatalnok gyónóktól: állott bűnök kérnek feloldozást. Netán az éji gondolatok, az álmok? Vízkeresztények. A zápor elől beügetnek egy koporsóval, majd két perc múlva ki: végtisztesség. Ezalatt Cumae-ban két-kerekű harci lovasfogatok versengenek a tengerparton, a vén Sybillának meg-rebben a szeme.

Mámor és egykedvűség kísérte végig. Mi helyett utazik? A turistaéletet gyűlöli. Az egyetlen normális dolog otthon ülni egy életen át. Utazni az örület egy fajtája – akkor pedig örökké, otthontalanul, magányosan. Titkon hálás volt a diktatúrának az utazási tilalomért meg a háromévenkénti kegyért: úgyse vette igénybe. Most ülhetne otthon kétségbeesve és magányosan, saját világába zár-tan. Menekül. A politika szemlélése, a jól előkészített vereségek és megszágye-nülések elől. Ma a vereségek magukban hordják a győzelmeket. És viszont. So-ha ennyire. Néhány érdekes fejezet a demokrácia finom unalma előtt. Kivonulá-sa talán a legelső volt: már vannak, akik főhivatásban csinálják. Végre nem kell ellenzékieskedni, mehet. Azért október 23-ára hazajön; meghagyta, hogy legyen valami. Bizakodik, mint egy kifordított kabát. Látszólag nem Kierkegaard útja ez. El kellett mennie: távolról minden jobban látszik. Utazáskor visszanyeri in-tegритását, otthon széttörik az esetlegességeken. Még fárasztotta, hogy egyre ke-vésbé van diktatúra. Betegesen kerülté mindig az együttműködést, az egyet-értést, sőt az együttlevést is a fennállóval. A konfrontációt is egyúttal. Csendes társ volt, nem érdemesítették házkutatásra sem. Apróbb zaklatások. Most vajon nem a konfrontáció kerüli-e őt? Nem egy vereségre teszi-e föl a koronát? Hová megy? A barátai azt hiszik, hogy Szicíliába.

A valódi cél nem Szicília, hanem a sziget. (Berlin is az volt.) Egy szigetről mégis könnyebb elképzelni, hogy bejárható. Más a földmélyi barlangokat ked-veli, ő a szigetet. Otthon is legkedvesebb tartózkodási helye. Egész híján megte-szi a fél is. Védett, de minden oldalról érheti támadás: készenléti állapotot ígé-nyel. Ezt szereti, mert szüksége van rá. Űr és alávetett lehet, aki a szigetre teszi a lábát, egyszemélyben. Ha Magyarország Európa csomópontján, hadak útjá-ban állt, Szicíliába minden hajós beleütközött, nagyobb hatalmak meg egyene-sen kötelességüknek tartották, hogy meghódítsák. Csak úgy passzióból, mint a normannok.

Szicíliába leginkább Nápolyból érdemes érkezni hajóval. A hajó este kilenc-kor indul a Castel dell'Ovo melletti kikötőből és másnap kora reggel érkezik Pa-

lermóba, hogy a napfölkeltét még a nyílt tengeren lehessen megcsodálni. A hajólétra a harmadik szintnek van támasztva, beszállás, mint egy Fellini-filmen. Meglepetés, hogy hajnalban nem csípős szellő fogadja a fedélzeten, hanem meleg, pedig október van. Ezzel a levegővel mosdani lehet, sőt törölközni. Delfineket látott játszodozni erre hajózáván Johann Wolfgang Goethe, de még Márai is. Neki mi jut? Háromnegyed hatkor keleten forrni kezd a tenger, vörös kóc- és rongyfoszlányok az égen, arany sugarak lövellnek köztük szerte, mint a barokk képeken. Narancsvörös gömb bújik ki a vízből. Megőrült? Goethe azt írja a város mellett emelkedő Monte Pellegrinóról, hogy a legszebb hegy Szicíliában, anélkül nem érhető a sziget. A várakozás a hajón látott összes arcot kitörli az emlékezetéből, nem fogja őket megismerni, ha másnap összeakad velük az utcán. Más arcok még évek múlva sem halványulnak, akár azé a szép nőé a Moszkva felé tartó gépen. Viszontlátják egymást vajon?

A Változások könyve negyvenharmadik hexagramja áttörést ígér és határozottságot vár el a gonosz elleni harcban. A kompromisszum és a direkt erőszak kerülendő. A rossz elleni küzdelmet a jó által kell folytatni. A kincset nem szabad fölhalmozni, rögtön szét kell osztani. Egyelőre azonban a via Emerico Amari sarkán ül a hátizsákján és kuncog. A kis Bak. A Bak, aki eléri a kitűzött célt, akármilyen is. Kuncog, mert még mindez titok. A sziget el van foglalva, csak még nem kapta meg róla az értesítést. Az utazó leveszi maszkját és előtűnik a nem utazó utazó. Üldögél egy órát. Egy hétig állt az út mellett.

Olaszországban az autóstóp nehéz. Az autósok barátságosan továbbhajtanak. A nők rámosolyogtak, de ennek jelentésével nem volt tisztában. Még kevésbé a hasznával. Az autópályák kijáratánál azonban szót lehet velük érteni, és bebizonyosodik, hogy az olasz nép kedves, szolgálatkész és vendégszerető. Naplementéig. Ha ilyenkor nem ült kocsiban, már kereshetett is alkalmas hálólé helyet. Vagy hagyhatta, hogy hálólé hely, autós rátaláljon. A városszéli hoteleket látva rájött, hogy az útját nem tervezte meg. Még csak eszébe sem jutott, hogy hol fog aludni. Keres egy zugot, ahol nem zúgnak az autók, nem reflektoroznak. Vagy nagyon sok ember jár, vagy reggelig senki. A cipőjét a feje alá teszi, hogy legyen miben továbbmennie másnap. Reggel szemrevételezi, hogy milyen helyet választott a sötétben. Meglepődött, hogy egyszer sem lepték meg álmában. A hangyák sem.

A magával hozott sült hús egyre zöldebb lett. De nem ezért volt folyamatosan rossz. Inkább a szélben állástól, az állva evéstől, az ülve alvástól, a lehetőségekhez és nem a szükséglethez igazított üritkezéstől, a széltől felpuffadt gyomrától, miközben hátizsákjával kilométereket gyalogolt benzingózban. Itáliában kevés a pad, vagy rosszul vannak elosztva. Ugyanez elmondható a wc-kről is. Ilyenkor nehéz illúziók nélkül, csak a pillanatnak élni. A rosszullét ön- és célvizsgálatra kényszerítette. A célokról jól tudta, hogy elérhetők, maguk bizonyították. Épp ezért vigyázni kell velük. Célra törni csak úgy szabad, hogy közben a cél szabad maradjon. Jöhessen elibénk. Különben előfordulhat, hogy nem leljük benne örömről. Sőt, a cél sem leli bennünk örömről. A koncentrációt nem szabad összetéveszteni a lehengetéssel. A legnemesebb tevékenységek egyébként céltalanok, mint például a séta. A séta par excellence céltalan menés.

Ezért a legmagasabb rendű tevékenység. Valahová elsétálni, ez gondolkodásbeli zavarra utal.

Szicília szigetére tette a lábát, de még nem volt ott. Megkínálták szicíliai reggelivel, ami brioche con gelato, de még nem tudta, mit keres itt. A szicíliai lányt a fényképről, aki szőlővel kínálja? Empedoklész szandálját? Az óriási ficus bengaliensis alatt elfogyasztott főtt szépiát, húsokat és borokat? Egyelőre még azt sem tudta, kicsoda ő voltaképpen. Hogy magyar író, ezt eleve elvetette. Ilyen fiktív foglalkozásokkal előállni Palermo régi kikötője mellett a ficus árnyékában... Magánügy. Az otthoni hangszúllyal mindenképpen. Mosolyogni lehet itt rajta, de ahhoz túl meleg van. Egyébként is közép-európainak lenni nem nagyobb betegség, mint szicíliainak. Bőrrel érzékelni a színt példának okáért, ennek lehetne nagyobb rangja. Vagy a lány: mindenével adja, de csak a szőlőt kapod meg. Tanulta?

Az út mentén mindenütt virágok. Oleander, rózsák, Bougainvillea. A szőlőt már nagyobbbrészt leszedték, az olajfák többsége megkopaszta: mint egy nő fésületlen haja, kiszedve belőle az ékességek. Ládákban feltornyozva kínálják az autósoknak a fikit. Érnek az első narancsok. Reggel elsőként ért a segestai dór templomhoz, majd egyedül baktatott fel birkák, kecskék és kutyák mellett az amfiteátrumhoz. Éppen kibontakozott a furulyaárus öleléséből. Ül a fügekaktusz tövében és zsebkésével hámozza a gyümölcsét. A fügekaktusz hámozásának módja. Belehámozza magát valamibe. Ha az apró horgas tüskék beleakadnak a tenyérbőrbe, órákig nem lehet őket eltávolítani. Az öklömnyi kristályos, vöröses belseje a reggelije. Komótos.

Ha az amfiteátrum akusztikája olyan tökéletes, hogy az ott dolgozó keze nyomán hallatszik a kigyomlált fű hersegése, akkor le kell ülni. Talán felhallatszik a gondolata a nézőtérről ahhoz az emberhez. Csekély öröm, hogy nem egy busz öklendezte ki német turista formájában. Másrésztől viszont: negyven éves. És a tapasztalat alattomos sugárfertőzésként átjárta már. Régen öntudatlanul kockáztatott, ma csak szándékosan tud. Keres, de már észrevétlenül vigyáz is, mit ne találjon. Meghunyaszkodóvá teszi, leszűkíti magát, merő meggondolás. Védekezés minden fronton. És az eredmény a megformáltság hiánya, a folyton felboruló egyensúly. Egéridőt akar nyerni, s az már öreg baj. Aki ennyire az egyedüllétre kárhoztatja magát, annak sorsa a folytonos keresés. Barátot, barátnőt. Egy ideig megnyugtató horizontot; saját megformáltságát, ami mindannyiszor formátlanságnak bizonyul. Gyanakszik érzékszerveire is, ha azok nem ereje csökkenését jelzik; ha pedig azt, akkor megijed. Fiatal lányok leplezetlen érdeklődéssel bámulnak rá – ez az a kor – és vágyják, s ha meg is kapják, amit akarnak, mégis, miféle élet ez? Nem lehetne-e közelebb ahhoz, amit élni szeretne, amelyben elégedett, mert nem tett semmit maga ellen, a természete, a munkája, a vágya ellen, hogy az lehessen, aminek lennie kell ezen a világon. „Szása, Szása, igazad van, gondolta, nem szabad fényes kakasnak lennem, aki mindenki szemétdombján csörömpöl.” A nagy visszautasítóból nagy hajlandót puhít. De nem tud mit kezdeni a Nagy Hajlandóval.

Ha az ember messzire utazik, azt képzei, hogy sokáig volt távol. Kezdte megszokni a vándoréletet. Ha esteledett, világos volt, hogy nyughely után kell néznie. Egy fészter árnyékában, a Banco di Sicilia bejárata előtt, buszmegállóban,

ahogy adódott. Motia apró szigetén, Taorminában a dóm előtt, Siracusában a tenger fölé hajló mellvéden. Sciacca promenádján egyetlen pillantással kiválasztja a tömegből azt a csavargót, aki szintén arra vár, hogy az elcsendesedett téren lepihenhessen. Ennyire feltűnő? Ó is? Akkor azt is látni rajta, hogy neki otthon rendes lakása van? Itt miért nem bérel? Mert egyedül utazik? Egyik éjszaka villában, máskor meg padon. Mindegy? A milliomos nő előtt elhallgatja a csavargót s a csavargónak nem beszél a milliomosnál töltött éjszakáról. (Holott lehet, hogy az is...) Sunyít? Hazudik? Természetes ez? Képessége vagy jelleme ilyen? Alkalmazkodóképességnek nevezze? Igénytelenségnek? Aki a szokásaihoz nem ragaszkodik, az kialakulatlan vagy rugalmas vagy nincs neki? Ki csinálná utána, magyar írók? József Attila-díjasok! Elmondja-e majd nekik az Örley Kör ünnepi ülésén, vagy kimossa a három nap alatt terepszínűre piszkolódott nadrágját és hallgat?? Elhallgat, amikor éjszakai kalandjához ér a svéd fiúval? Tisztességes utazó az, aki mások éjszakai meghívását várja, miközben megkívánja az őt kávéval kiszolgáló fiút – csókolni? Más kérdés, hogy félmeztelen karcsú teste barna, haja görögösen göndör vagy arab, és a szája összehúzva kiskiúsan érzi. Életében az első fiú. Akarták őt is ragyogó szemű nők, tetszett nekik, öröm volt nekik – ahogy öröm az ő számára ennek a görög fiúnak a látványa. Ránéztek, sőt utána néztek, nem csináltak belőle titkot: gyöngédsége és kiskiússága erővé változott – hja, az esztétikus, ti tudjátok, görögök! az jó is! Most látja, hányszor szerették csak a fiatalságáért. Akkor ezt nem sejtette, és nem is tudott vele mit kezdeni.

Ha valaki a hamisítatlan szicíliai temperamentumot a konyhaművészettel párosítva akarja megízlelni, és a bohém légkört jobban kedveli a makulátlan tisztaságnál, akkor ebédelnie okvetlenül a palermói három máminál kell az Ucellerie-ban. Nem madarat árulnak, viszont hangosan és közvetlenül süvöltenek és veszekednek. Amit felkínálnak, az finom és jóhangulatú és természetesen mindig pasztával kezdődik. Magyar ember úgy felejtethi el leginkább a leveskényszerét, ha az első alkalommal előételnek megeszik egy tál spagettit kagylóval. A mámiknak ízlése, aurája és humora van, az asztalokért pedig sorbaállnak.

A baj a jó ebéd után törvényszerűen jött és ahhoz semmi köze nem volt. Monreale kolostorának szépsége hányingert okozott, mint a gazdag ebéd után ledugott toll. A ludas a piacon önfeledten és mosatlanul megevett kilónyi indiai füge volt (helyben khakinak mondják); kevés lehetett, mert a Megváltó Hányás nem jött el. A szemcsömör és a gyomorcsömör összeért, mikor ránézett egy szép részletre, de a megkönnyebbedés elmaradt.

A bajok torlódásán nem csodálkozott, még a kedvét sem szegte. Míg el nem ért Szicíliaába, állandóan fáj a gyomra. Talán megfázott az Alpokban, hideget ivott, kamionban görnyedve a hasa felfújódott és összerázódott, nem volt széklete és bevonta az izzadság vékony rétege. Adódott, hogy előbb autózott egyet kora reggel (bár az első kocsikat hajnalban elengedte, ahogy pálinkafőzéskor elengedik a rézelejét), megnézett egy oszlopcsarnokot vagy amfiteátrumot, s csak utána jutott a reggeli kávéjához vagy a tisztálkodáshoz. Nem minden kétely nélkül forgatta fel így a napját. Identitászavarát fokozta, ha egy nap többször ránevettek; nők azt is tudakolták, nem argentin-e. Esetleg spanyol vagy arab. Ő ragaszkodott eredeti (?) nacionáléjához, és nem tudta meg, mi lett volna, ha spa-

nyol. Csöppet sem csodálkozott, amidőn – először akarván megfürdeni a tengerben – a parton nagylábujja begyével egy üvegcsserépbe lépett. Végre csokolózókat látott, ezért nem nézett a lába alá. Nyomban eszébe jutott az álma, ami egyetlen szó volt: „hazagábor”. Az első fele világos volt: ezzel a hasítékkal a talpán szedheti a sátorfáját, mielőtt akár a tengerben megfürdött volna. De mit jelentsen a szó másik fele? Ki az? Ő lenne?, úgy kellene viselkednie?, őhózzá kellene hazamennie?, ő haza menne? Gábort egyetlen ismert az életében, szerelmi riválisát évekkel korábban. Döntetlen lett, rárakódott a közöny pora. Azért hozott valamit a tengerből: a sópárlók melletti sóhegyekből a hátizsákja zsebében. Hogy majd épp annyira jelentéktelenné és súlyossá váljon, mint az Etna lávatörmeléke: az iskolaudvarok salakkupacának emléke. Az utazás betegség.

Riválisáról a szerelme jutott az eszébe. Nem az, hanem az őt követő. Akire az autósok folyton emlékeztették, kérdezve, hogy miért egyedül utazgat. Napokig nem is gondolt rá. De aztán egyszer a tengerparton sétálva a szívébe villant, hogy nem hiányzik a szuszogó lélegzése, föléhajlása, időjárása, semmije. Ezen annyira megdöbbsent, hogy elfelejtett szomorkodni. Azért napokra hozzászegődött valaki, vele beszélt meg a teendőket reggelente vagy egy eldugult helyzetben. Aztán eltűnt és jött egy másik. Így járta be a szigetet. Egyszer szembe jött vele egy angol nő délidőben a kihalt ericei utcán, melle szabadon hullámzott és ő megkívánta. Ennek a vágynak úgy megörült, hogy elfelejtett utánaszólni. Tíz évvel korábban... Fél tizenkettő múlt.

Taorminában a megtestesült éhség ébresztette. A jövevény Márk evangélistára hivatkozva megette minden ennivalóját. Nyögött, dúdolt, morgott közben. Vajon a fogolytáborok elcsigázottjai ugyanígy szűkölték majszolás közben? Az volt az érzése, hogy nem. Az igaziak, a szelíd szegények elől már Nápolyban nem tudott kitérni, Palermo sikátoraiban az utcára néző szobák sötét mélye elrabolta a lélegzetét, mintha nyirkos rongyot dobtak volna az arcába. New Yorkban átlépett az utcán alvó testeken, érdeklődve nézte a párizsi vagy amszterdami csavargókat; itt kiszállt tagjaiból az erő. Megbabonázta az életritmusuk. A napi cél: eladni néhány öngyújtót, polipot, papírzsebkendőt. Tíz éves kortól. Szinte belezuhant egy vénasszony arcába. Mozdulatlan öregember ül az utcán. Úgy ül ott, mintha baj lenne, ha nem úgy ülne.

Más talán a tájat is szegényesnek mondta volna. Ő azonban, amikor Agrigentótól északra megpillantotta a kénportól sárgásbarna, fakó, csupasz hegyvonulatot, váratlanul felkiáltott: EZ az, amiért Szicíliába jött. Most érkezett meg igazán, innen nem kell elmennie sehová. Amit Szicília lényegének vélt, néhány színnel, vonallal és hanggal leírható: más nincs a képen.

Az Én se.

Ő

Úgy nézek Rád,
 Uram,
mint aki bénának fogant,
s mozdítani csak szemét,
a túlvilág e kettős periszkópját
képes.

Ki lát át rajtam onnan úgy,
mintha én lennék?

Eldőlt iskolás csecsemő
a borbélyszékben,
én,
az örök farsangi bábu,
kit ifjúvá hajnyírás avat.

A kezdetek forrásvizétől
görcsbe dermedt öklök satujában
egy fordítva beszorított ország.
Égbe peregnek belőle
a családi képek.

Egyetlen kincsemet,
a torokhangot,
amit kiöklendeni romlatlan tudok,
átmetszik,
mint térd fölött
elképzelt izmaim.

Most éppen tél van.
De nyáron is
hóember-mozdulatlan várlak.

Előttem a belehelhetetlenné
foncsorozott világ.

Eleget láttam,
 Uram,
ha ennyit.

A színekről és az éhségről két tételben

I

A nap lement,
benne égett a pirkadaton még didergő macska.
Platánok simogatják a cirmos eget.
Az eléggé el nem ítélné tő
persze már tejfehéren csillog.
Valaki öntudattalanul
macskazenét ad órabérben,
míg meggyőződésből belé nem lövetnek.
Valaki – ahogy a költő mondja –
vöröscsillagokat lát az éhségtől.
De a „vörös” színt aztán tagadja,
merthogy tiszteli.

Azért.

Erre a lágerben jött rá.

Különösen.

Most együtt üdülünk.

Valóságosan.

II

Romlott újévi malac a várrom.
Félig penészes-fehér,
félig eredetien barna
hegyszerű kuglófon hasal.
Akinek föltálaták,
bizonyára a kőevő óriás.
A fogadás ellenére
se a foga törött belé,
hanem János Vitéz az,
ki sípjával
falásnyi nyugtot se hagy neki.
A gyávák szolgálatkészsége
olykor gyönyörködtető,
ha ízetlen is.

A FIGURA TESTE ÉS LELKE

Ferdinandy Mihály: Kun László siratása

„Figura enim præterit, non natura.”
(Augustinus, *De civitate Dei*, XX., 14.)

1.

Ladomér, esztergomi érsek, a tragikus sorsú Árpád-házi uralkodó, IV. László egyik legfőbb politikai ellenfele, IV. Miklós pápához intézett levelében Próteusként állítja elének az ifjú királyt, aki – mint írja – „mutantem vultus vanas in figuras”¹ (orcáját oly sok mulékony ábrázatra változtatva), miközben a anyaszentegyházat újra és újra visszatérő „pogány tetteivel” rémiszti el, országát a végső romlásba taszítja. Amilyen rejtélyes előttünk László egész élete, éppolyan rejtélyesek halálának körülményei is, s az élet változó arculatai, amelyeket Ladomér levelének irodalmi sablonja szerint a mitológiai tengeri vén, Próteus uralt, csak a halálban válnak egyértelművé. A „vultus vanas in figuras” közül az egyik – talán éppen az utolsó –, egyedi és uralkodó emlékeket hagyományoz ránk, feledésbe taszítva a tengeri vén egész múltját, amelyen a szüntelenül keletkező hullámok féltékenyen őrködnek. A képek közül ez utolsó, stílusosabban szólva, a Ferdinandy elképzelte, ám sohasem létezett középkori krónika illuminációin föltűnő alak egy sokatmondó ábrázatban ötvöződik, egy olyan enigmatikus formában, amely nem a magyarázatban, hanem a rejtvény feladásának módjában ismerhető föl. Az az egyszerű tény, hogy a *rejtvény* önmagában is izgalmasabb lehet, mint a *magyarázat*, a történettudomány egyik éltető dűnámisza, legalábbis ha elhagyjuk a színtiszta pozitívista filológia tartományát. Ekkor válik igazán paradigmaticussá (követendő, ámde majd mindig efemer magyarázattá) Próteus valamelyik arca, jóllehet tudjuk: külön-külön egyik sem az igazi. Ha azonban ezek az arcok mind együtt tűnnének elő – akár a megismerés, akár a feledés felé –, ez a történetírás megszűntét eredményezné: egy abszolút telített mindenség mozdíthatatlan súlyossága, avagy egy teljesen üres tér dermesztő súlytalansága révén. Ám miként több mint másfélezer évvel ezelőtt (méltán) nyugtalan híveinek Szent Ágoston mondotta: csak e világnak képe múlhat el, nem pedig maga a világ.

2.

Ferdinandy Mihály, a Puerto Rico-ban élő kitűnő medievista „esszé-regényében”² pontosan ugyanez történik. A magyar történelem aranykoraként jelenik meg előttünk az árpád-házi királyok országlásának három évszázada, amely a képzeletbeli kódex illuminációinak számos figuráját hívja életre, de nem többet, csak figurákat: ezeknek az alakoknak ugyanis sohasem lehet igazi magyarázata – Ferdinandy hasonlatával élve „fényforrása” – maga a *rejtvény*; mind a fény forrása, mind pedig a rejtvény „feladója” egészen másutt keresendő. Az a szürkés derengés, hajnal és alkony közös félhomálya, amelyet a Kun László halálának rejtvényeként megalkotott apokrif krónika felénk áraszt, részben az Árpád-ház természetes fénye, részben viszont a figurák létteli, tehát minden esetben egyszeri és egyedi alakjának felidézéséből, egy talán sohasem volt Nap tündökléséből, majd aláhanyatlásából fakad.

Apokrif krónikát említettem az imént, s ez a meghatározás egy szemernyit sem önkényes, hiszen Ferdinandy már jó előre, könyve rövid bevezetőjében közli azokat a forrásokat, amelyek a betét-szöveg létrehozását segítették: a *Bécsi Képes Krónika* egyes részleteit, a *Nádor-kódex*ben található „Visio Philiberti”-t, a *Mongolok Titkos Történetét* stb. A lisszaboni Torre do Tombóból előkerült titokzatos, egérrágta irat, ott, a luzitán világban egy nem kevésbé titokzatos megfejtőre vár, de nem pusztán egy személyre, hanem mindjárt háromra is, akik egy António Saudade nevezetű portugál professzor, a szerző alteregójaként szereplő magyar középkorász könyvmoly, valamint egy másik magyar, egy hölgy, akit Ferdinandy kellő grandezzával, s egy medievistához illő lovagias gesztussal léptet föl.

A megfejtés tárgya pedig a Márkus nevű nagyváradi őrkanonoknak 1321-ben, Róbert Károly felkérésére írott beszámolója IV. László holttestének és a király maradék hívének a váradi egyházban tett „látogatásáról.” Különös krónika ez, hiszen tele van színpadias dialógusokkal, álmokkal, víziókkal. Az 1290 júliusának egyik éjszakáján történtek közül Márkus mindenesetre csak a püspöknek, a város bírójának, valamint Mízse nádornak és a király környezetében lévő néhány főúrnak az alkudozását örökíti meg valóságos eseményként; vajon eltemethetik-e a pogánysággal vádolt királyt szentté avatott ősenek, I. Lászlónak nyugalóhelyén? A történeti realitásoknak megfelelően a halottas menet végül is elhagyja Váradot, de mindaz, ami a távozás előtt történik, jórészt álom-látás, vízió. Gondos paleográfiai, a miniatűrakat érintő filológiai leírásokkal egyetemben kerül elénk az „átírt” szöveg, igen szép, költői, bár természetesen meglehetősen eklektikus nyelven.

„Ego Marcus, qui et Bulchu de genere Kaata” – kezdődik a kiböngészett írás, amely ka-landos úton hagyhatta el a magyar földet, s olyan optika alapján kerül beállításra, amely a középkori magyar történelmet valóban a maga egzotikus jellegében mutatja be, úgy, hogy az egy hungarofil portugál számára is érthetővé váljon. Ez a beállítás pedig valószínűleg már természetes látásmódja annak a kozmopolitának, aki jónéhány nemzet történetében és mindennapos életében otthonos, s akit egy másik magyar emigráns, Kabdebó Tamás, nemes egyszerűséggel egyszer „Odysseus Doctus”-nak nevezett.³ Mielőtt azonban lisszaboni kultúrattaséként Ferdinandy Mihály 1943-ban elhagyta volna Magyarországot, már jónéhány könyvével – elsősorban a *Mi magyarok*⁴ című tanulmánykötetével, valamint *Az istenkeresők*⁵ című Árpád-ház történetével – szerzett hírnevet magának, s kavart némi vihart is az akkori történész-berkekben. A „vihar” oka abban az eklektikus módszerben keresendő, amely a magyarság őstörténetét (benne az Árpád-kor évszázadait is) „mitológiaiaként” fogja fel, s olyan megközelítési módszert alkalmaz vele kapcsolatban, amely a hagyományos historiográfiát, a Kerényi Károly-féle „vallástudományt”, továbbá a jungi mélylélektant, a Szondi Lipót-féle sorsanalízist, a keyserlingi kultúrfilozófiát, a frobeniusi kultúrantropológiát stb. ötvözi, s e módszer szinte epikus ismétlődések formájában bukkan fel újra meg újra az életmű különféle darabjaiban. (Az e helyt részleteiben aligha ismertethető eljárás voltaképpen két tudománytörténeti pólus vonzáskörében helyezkedik el: az egyik ezek közül a klasszikus ókorra vonatkoztatott e századi vallástörténeti elméletek átvitele a lovasnomád népek „mitológiájának” értelmezésére, a másik pedig a „sorsanalízis” alkalmazása néhány nagy európai uralkodó család történetének vizsgálá-tára, mint például a Stauf, a Habsburg, vagy a már említett Árpád dinasztia esetében.⁶) Bármelyik kérdésről legyen is szó, a *Kun László siratását* felütve az egyik módszerbe bizonyosan belebotlik az olvasó.

Amikor a regény első lapjain úgyszólván teljesen biztossá válik, hogy a 93 éves aggasztyán visszaemlékezése arra a bizonyos rémisztő éjszakára, Kun László halálának és temetésének körülményeit illetően döntően új információval szolgál majd, s az olvasó lépésről-lépésre megismeri a különös „ómagyar” nyelven írott textust, akár egy drámai színpadon, megjelenik szinte mindenki, aki a történetnek őse vagy oldalhajtása. Ott van mindegyikük a váradi székesegyház rosszul világított belsejében azon az éjszakán. Ferdinandy hite szerint a történeti magyarázatok, argumentumok *helyén* ők beszélnek, egy „világ-talan” tér-

ben, amelyet a „fel-idézés” láthatóvá varázsol. E megjelenő alakok, azok is, akik hús-vér voltukban bukkannak fel, s azok is, akik „figuráikkal” vannak jelen, végül is annak a logikai káprázatnak a szüleményei, amelyet a szerző „középkori történet szemléletnek” nevez, s amelynek az egyik legfőbb jellemzője a nagymérvű figurativitás. Hiába tudósítanak (egy XV. századi példát nem számítva) a források egyöntetűen arról, hogy Kun Lászlót „mondják, Csanádon temették el” (sepultus esse dicitur Chanadini), Ferdinandy – természetesen a fantázia játékkára hagyatkozva – igyekszik elhítenni velünk, hogy a holttestnek – még mielőtt végleg a föld porába került volna – fontos és kikerülhetetlen útja vezetett a váradi székesegyházba, névrokonának, Szent Lászlónak a sírhelyéhez. E *szimbolikus út* nem egyszerűen egy, a Szent László-mondakörhöz hasonló legendás elem, a maga vonta kocsi motívumának megismétlése, hanem ősök és utódok világvonalaik metszéspontja; mitológiai hasonlaltal élve: utak összefutása, ahol a háromarcú Hekaté (szerepe a rejtvény megfejtésében döntő fontosságú!) világ-szemléletek találkozhelyét, pusztító együttlétét jelöli ki. Ferdinandy „középkorinak” titulált gondolkodásmódja értelmében azonban a Váradnál bebozsátatást kérő halott és kísérete (klasszikus görög formai megfelelője – a *hiketész*), valamint az egész, imitáció révén felidézett történet és annak valamennyi szereplője nem elsősorban *világsszemléletek*, hanem *idők együttlétét* testesíti meg; szinte senki sincs ugyanis egyedül, majd mindenkit elkísér – mint valami jótékony árnyék – a saját *figurája*, Ferdinandy megfogalmazásával: az ősök valamelyike, akihez az illetőt különösen szoros kötelék fűzi. Miután pedig a *Kun László siratásában* minden magyarázat a rejtvény létjogának igazolása is egyben, Ferdinandy az egész művében kimutatható komplex gondolkodásforma, az imitált „középkori szemlélet” értelmezésének kulcsát is megadja. A regény hihetetlenül gazdag és tarka szellemtörténeti háttérének egyik legfontosabb eleme az Erich Auerbachra való hivatkozás. „Auerbach ugyanis rájött arra – mondja Doutor Saudade –, hogy a középkori gondolkodás – egészen másként, mint a miénk – a történeti egymásutánt egy-egy jelképesnek felfogott figura – alak vagy történés – tükrözésében pillantotta meg, előremutató és követő, vagy utánzó ismétlődések környezetében.”⁷ Tekintettel arra, hogy a kitalált elbeszélő, Márkus, és annak apokrif krónikája kétszeresen is álomlátást, vagy a révület (Ferdinandy az archaikus „rütet” alakot használja) szülte képeket rögzít, a csak néhány gyeritya megvilágította templombelső a valódi létezőt és a pusztá árnyat egyenrangú szereplőként, sőt egyenrangú *realitások* képviselőiként vetíti elénk. Az „egyenrangúság” persze azt jelenti, hogy a létező alakok – bármelyik realitás képviselői legyenek is – csak rész szerinti kifejezői, *figurái* az „idők teljességének”, s egyúttal a „realitások teljességének” is.

Amikor ugyanis az António Saudade említette Erich Auerbach, a kitűnő romanista *Figura* című tanulmányában erről az alakzatról mint par excellence történeti képről beszél, saját, korábban írott *Dante, mint a földi világ költője* című könyvének⁸ logikai előfeltevését próbálja igazolni, a *Divina Commedia* egész költői univerzumát olyan történeti mindenségként értelmezve, amelyennek az Isten ítéletének, az utolsó ítéletnek alávetett világ „látszik”. Ez az elképzelés, amely valóban minden realitások együttesét fogja át az „idők teljességében”, voltaképpen Auerbach figurakoncepciója alapján válik formalizálhatóvá. Eszerint a végítélet felé hajló lineáris idő – a pusztán sejtetett jövő bizonytalanságának alávetve – az ágostoni „isteni egyidejűség” elgondolásnak megfelelően, bizonyos csomópontokat, szigeteket képez a nyomtalan múlandóság ellenében: ezeknek a szigeteknek a létjoga természetesen az örökkévalóra függesztett tekintetek együttesében rejlik, azzal a nem titkolt reménységgel, hogy a tekintetek vagy pillantások összessége maga is örökkévaló, az isteni „szünopszisz” egyfajta *lenyomata*. (Kihagyhatatlan szójátékkal: maga e „lenyomat” azonban poétikai értelemben nem „figura”, hanem az, amit a szó görög formája sugall – „tüposz”, azaz *típus*.) Nyilvánvaló azonban, hogy az idők teljességében megmutakozó világnak csak olyan eseményei, alakjai, szimbolikus formái kapcsolódhatnak össze és rendeződhetnek értelmezhető kép-társítássá, amelyek egy zárt, a

zsidó-keresztény hagyomány megszentelte történelmi univerzum részei. (A legegyszerűbb és legelterjedtebb ilyen társítások az Ó és az Újtestamentum alakjai, történései között jöttek létre.) Csak az ilyesfajta zárt mindenségben összegeződhet az az „utolsó pillantás”, amely a világot és annak történetét a teremtéstől kezdve *egységben* látja. Mindaz, ami e pillantást megelőzi – az örökkévalóra irányuló affinitása ellenére is –, csak időleges, vagy méginkább: ideiglenes. A képek összekapcsolódásának iránya egy még eljövendő *ősiség* felé mutat, az ígélet felé, amely azonban most, „éppen most” megy teljessébe. Anélkül, hogy világok és szemléletmódok (neo)platonikus megkettőzéséről lenne szó, a figurák két pólusa – a voltaképpeni paradigma, s az ahhoz hasonlított időbeli alak – nem bezárja a történet körét, hanem éppenséggel nyitva hagyja; mint valami *árnyék* (umbra), vagy *álom* (somnus) viszonyul az egyetlen, valódi történethez,⁹ amely a maga plérómatikus, telített voltában egyetlen. A mind Auerbach, mind pedig Ferdinandy használta fogalom, az „őskép” – e szemléletmód értelmében – nem múltbéli, hanem jövőbéli.

A Doutor Saudade felidézte Auerbach-teória végül is egy olyan szemléletmódot próbál rákényszeríteni a regény középkorinak nevezett gondolkodásmódjára, amely annak csak részben sajátja. Kun László ugyanis, aki valóban Próteusként változtatja a keresztény és a lovasnomád tradíció fényében tükröződő arcvonásait, lényének egy igen tekintélyes részével *kívül áll* az említettem zárt mindenségben. Kétfajta készítés és erő írja le egyéniségét; de csak e kettő együtt, külön-külön egyik sem. Apjának, V. Istvánnak választását követve kun szeretőt tart, s feleségét, nápolyi Izabellát eltaszítja magától, kun módra sátorban él, ugyanakkor viszont mégiscsak ő az, aki a kunság utolsó nagy birodalomalapítási törekvését a hódítási csatában egyszer s mindenkorra meggátolja, s vezeklő bűnősként tér vissza az egyház oltalma alá, feleségét királynői jogaiba visszahelyezve. Ami – a krónikás tanúsága szerint is – itt történik, az évtizedekkel ezelőtt, Ferdinandy első, kifejezetten az Árpád-ház történetével foglalkozó művében magyarázatra lel, sőt végérvényes metaforikába rendeződik. Eszerint az „istenkeresés”, s az eleve elrendelőként a mélyben munkáló erő, a „szentségi őstartalom”¹⁰ a „puszta sors” kihívásaival áll szemben (e kérdést egyébként Ferdinandy nagyszabású Vörösmarty-tanulmányában tárgyalja a legszebben¹¹, s ez a két erő – ha nem is a múltó idő síkján, hanem valamiféle mítikus precedensnek alávétve – ott bujkál az Árpád-ház történetének mélyáramában. Ennek alapján találkozhatunk a regényben olyan „féloldalas” figurákkal, amelyek Kun Lászlót elsősorban a bukott uralkodó, Salamon, másodsorban Kálmán fia, Borisz, II. István és Báthory Gábor személyéhez kötik, alkalmanként pedig a Stauf II. Frigyeséhez is, aki mediterrán alkatával szinte teljesen levált a német uralkodói hagyományról. László és felidézett lelki rokonai – szigorúan véve a figura auerbach-i értelmét – egyszerre örökösei az alapító szent király, I. István jelképezte tradíciónak, annak megtartói és megerősítői is egyben, ugyanakkor pedig mélyen kötődnek egy gyökeresen más irányú uralkodói szimbolikához, amelynek értelmében László például „impersonator Attilae regis”-nek nevezte magát.¹² E két irányulás viszont csak a szimbolikus szférák szintjén hasonlítható össze, valódi jelentőségét tekintve aligha. Ferdinandy Mihály – elsősorban kitűnő III. Ottó-monográfiájában¹³ – a német császároknak a *renovatio imperii Romanorum*-ra irányuló törekvését értelmezi az imént említett szimbolikus szférán túl, a kérdés politikai súlyát egy kissé felnagyítva, jöllehet, érdekes módon. 1944-es tanulmányában¹⁴ éppen az a Deér József hívta föl igen erőteljesen a figyelmet III. Ottó pecsétjeinek, bulláinak a római jogra utaló rhétorikus fogásaira, aki a *Pogány magyarság keresztény magyarság*¹⁵ című könyvében a Ferdinandyt akkor is, most is izgató kérdéseket illetően nagyon hasonló megoldásokkal élt.

Mindenesetre a paradigmák: László, Salamon, Borisz, II. István által közösen megélt sors nehezen öltethet testet egyfajta ismétlésekkel jellemezhető formában, illetőleg testben. A figurák két pólusa körszerűen, sőt pontszerűen bezárja a teret azzal, hogy szinte kizárólag

csak egy dimenziót ismer, a múltat. Az istenkeresőkben megfogalmazott élmény-központú módszer – „alászállás a mítoszokba”¹⁶ – a mélység irányához a minden felől feltárulkozó prehistória képzetét is odarendeli. Ha ugyanis valamit mindenünnen az ősi múlt övez, akkor ott a jelen jobbra csak védekezik; márpedig az Árpádok alapító és megerősítő törekvései nagyon is offenzív jegyeket mutatnak.

Képek, s velük a felidézett sorsok kavargása, akár valami sötét szellem lebegi be a középkori történet világát, mint a figurák „lelke”, amelynek egy meghatározott térre van szükségé ahhoz, hogy – a szó testet öltvén – egyedi alakban mutakozzék meg, s az így létrejövő figurákba – sorsukat a múlandóságnak és a romlásnak kiteve – „életet lehellen”. Az alak, a forma – bármily stilizált burookban jelenjék is meg – ilymódon *test*, *corpus*; egyszerre efemer anyag, s ugyanakkor a hagyomány képletes teste, amely a halál utáni életét csak az emlékezetben élheti. A figurák „teste” ekként *civitas* is, adott esetben körbekerített mindenség, város, máskor viszont „*civitas desertis*”, pusztaságban vándorló gyülekezet. A figurák e testek révén válnak a lélek, a gondolat idővel tovamúló művének szolgálivá; egyik a másikba kapaszkodva, testüket egymásra ruházva araszolnak egyre közelebb a „megígért történet” beteljesülése felé.

A Kun László *síratásában*, miként az életmű nagy részében, a középkori krónikák „világtörténetet” elbeszélő, genealógiai jellegű bevezetőinek mintájára „ősképek” szállnak föl ama látóhatár mögül, amely a történeti filológiát és a „magyar mitológiának” nevezett prehistóriát egymástól elválasztja; fölszállnak, hogy árnyékukkal elhomályosítsák a frissen alakult keresztény államot megvilágító Nap fényét.

3.

Szükséges elemeket egyesítő énjével IV. László otthontalan mind az élők és a holtak, mind pedig a város és a pusztaság világában; sokrétű lénye abban a valóságostól idegen, mitikus tájban van otthon, amelynek felidézéséhez Ferdinandy mesterien ért. Még 1938-ban megjelent tanulmányában, *A történeti tájban*¹⁷ – ígéretes tehetségű kortársához, az ősrégész Gallus Sándorhoz hasonlóan¹⁸ – megpróbálja a romantika örökségének tekintett természetből kiváló tájat a történeti vizsgálódás természetes tárgyává tenni, igaz, e téren Ruskinnak az Itália utáni vágyódás szülte, képzeletbeli „kék tájáig” jut el. Majd huszonöt év múltán – ennek az előjátéknak a szerves beteljesítéseképpen – (az) *El paisaje mítico*¹⁹ című tanulmány-füzérében kilenc miniatűr esszé olvasható – az *Iliádstól a Kalevaláig* – különféle mitológiai-irodalmi locusok mitikus tájképeiről. Ettől fogva pedig Vergiliustól Iordanesig, Frobeniustól Kerényiig, illetőleg III. Ottótól II. Fülöpig bármilyen szöveg hely vagy történeti probléma legyen is vizsgálódásának tárgya: álmok, víziók, egy szóval „belső tájak” felvázolása révén fog hozzá a történeti matéria, a színek és figurák elrendezéséhez. Van, amikor a módszer szinte tálcán kínálja magát – például III. Ottó Itáliája mint „Todesland”, vagy II. Fülöp Escorialja mint panoptikum, egy bornírt halottkultusz színtere –, máskor viszont szépírói műfogásokra van szükség, például a *Baklovagok* című regényben, ahol a Kerényi Károlyról megmintázott egyik szereplő újraálmodja nagyapja álmát: egy egész familia eredetét megmagyarázó nem evilági tájban.²⁰

Az ősképek „szülőföldjeként” felfogható mitikus tájban a széthulló figurák, a deformált testek időben különálló részei – egyazon megtestesült szellemnek engedelmességgel – a maguk teljességében mutakoznak meg. Mindaz, ami a regény olvasán „megidézve” Váradon, „sejtetve” pedig Kőrösszegen, Hódtaván, Budán, Morvamezőn stb. történt, egy-egyé illeszkedik az eredetmondák mesés helyszínével, Kézai krónikájának Hérodotost idéző szkíta tájaival, amelyek megfelelő tipológiai rendbe illesztve egységes formát öltenek. A baj csak az, hogy e módszer alkalmazásakor a hús-vér történeti lények is mitikus figurákká alakulnak át, s a figura „lelke” újfent testetlenül bolyong, száműzve a történeti időből, mint a hádeszi árnyak. Kétségtelenül ragyogó dramaturgiai fogások is következnek azonban az

imént kifogásolt megoldásból. A regény azon szereplői, akik hétköznapi lények, s nem részei semmiféle figurának, az égi, földi és túlvilági színpadon egyszerre zajló drámának csak egyik dimenzióját érzékelik, s ez a szemléleti distinkció kiválóan ötvöződik a *Nádor-kódex* „Visio Philiberti”²¹ című szövegéből átemelt látomás-hasonlatban, Márkus saját víziójában, amelyben a különmemű világok, s velük az idő különböző régióiból érkező figurák – egy pillantás, egy szendergő álom erejéig – együtt mutatkoznak meg. A Ferdinandy művében féloldalasnak nevezett figuratív világ középpontja a *visio*, ahol egy ősinék mondott tradíció válik a kép-társítás egyik pólusává. (E tekintetben viszont Kun László kétségtelenül szűkebb spektrumú figura, mint például Salamon, aki az ország királyaként először a német szövetségi politikára alapoz, majd bizánci zsoldban lévő kun rablóvezérré válik, legvégül pedig zarándokként és megtért remeteként vezeklő életet él, hogy azután holttestét egy pulai monostor magától értetődő természetességgel fogadja be.) A korai keresztény kor óta a megtért bűnös vagy az ide-oda hajladozó renegát, aki „orthodoxként” végül mégis visszatér az egyház kebelére, önmagában is sokféle formát megtestesítő típus, ahol a megtérő pogány vagy bűnös mindig a *legutolsó*, az idők végezetéhez mért arcával tekint reánk; a *hit* által áthidalt bizonytalan jövődönnek megfelelően – szinte tükörképszerűen – egy bizonytalan múltból. E figurák együttese sem alkalmas arra, hogy vele IV. László személye leírható legyen. A régmúltba megtérő alak arcát, s éppen az utolsót, semmi sem tükrözheti vissza; arc és lehetséges tükörképe megsemmisítik egymást.

Ennek ellenére a regénybéli vízió nagyon közel hozza egymáshoz Márkus révült látomását, s az árnyként elsuhanó történet végső magyarázatát; éppen annyira, amennyire a vízió látója – egy pillanat erejéig – az egész áttekinthető mindenség középpontjában áll. Ebben a pillanatban – kényszerítő erővel – az történik, amit ő lát. Természetesen – s ezt Ferdinandy is pontosan érzékelteti – a történendők nem az álomlátó szubjektív akaratától folytán történnek úgy, ahogy ő megtapasztalta. Éppen fordított a helyzet: az álomlátó egyszer a történendők valódi megtörténtét pillantja meg úgy, ahogy különben soha. Azzal a hasonlattal, amelyet Ferdinandy Kerényi Károlynak egy Krétáról származó gyűrű epifánia jelenetét interpretáló okfejtésével kapcsolatban ír: „Egy emberi szem néz be az ábrázolat háttéré felől az ünnepi idő magasabb színpadára...”²² Nem véletlen egyébként, hogy az imént említett *szem*, illetve látásmód Ferdinandy különféle frásaiban bukkan fel. Megtalálható már az 1941-ben írott kis Giotto-könyvben is, ahol a firenzei Santa Croce-ben lévő „Szent János Patmos szigetén” című képen az apostol maga álmodta világának közepén szendereg,²³ avagy harminc év múltán Hildegard von Bingen *Liber divinorum operum simplicis hominis*-ének a firenzei dómban lévő Domenico di Michelino Dantét ábrázoló freskójával való összevetése kapcsán,²⁴ valamennyi példa a mindenség középpontjában vizionáló ember pozícióját értelmezi. Kicsiben legalábbis ilyen a Márkussé is, bár megálmodó és megálmodott látománya nem találkozhat, hiszen a végső magyarázathoz egy nem létező kódex egyik illuminatio-ja szolgáltatja a kulcsot (amint a szerzőtől tudom: a regénybéli miniatúrákat a korai katalán argell-i kódex illuminatio-i ihlették); a krónikás álma az ébredés révén jutott teljességbe, míg László élete somnus erat dormituri in mortem, halálba szunnyadó álom volt.

A vízióban megmutatózó, s a mitikus táj színterén együtt látott történet az egész regényben valamiféle amor fati hangulatnak van alárendelve; úgy tűnik, hogy az Árpád-ház története egy, a múltból táplálkozó ígéretet teljesít be, vagyis kipusztulása „sorsszerű”. De mit is jelent itt valójában a *sorsszerűség* gyakorta alkalmazott fogalma? Az erre a kérdésre adott válasz megint csak jóval korábbi, mint e regény; 1943-ban, *Az istenkeresők* bevezetőjében Ferdinandy így ír: „Az élet és a világ akarásának teljessége helyébe a halál vágya, az elpusztulni-kívánság megdöbbentő erotikája lép. Az utolsó nemzedékek kiirtják egymást és önmagukat. A halál démona különös, ősi formákat ölt, s midőn hatalmába keríti az utolsó nemzedékeket, akkor a pusztulás gyűrűjéből nincs többé menekülés, és Árpád nemzetsége

visszatér meghalni oda, ahonnan egykor előtámadt, hogy éljen. A kör bezárult. A sors be-telt.”²⁵ A megoldás, vagyis hogy azonos az élet és a halál köre, s a kezdetekhez való szim-bolikus visszafordulás a lineárisan tovamúló történeti időről való leválást is jelenti egy-ben, ugyanolyan bőségben föllelhető a regény rejtvényfejtő magyarázatai közt, mint a (pusztai) halál-démon sűrű emlegetése, nem utolsósorban *halál és erotika* – egy Kerényi-tanítványhoz illő – szoros egymáshoz rendelése. Erősz kitüntetett szerepe pedig egyút-tal arra is utal, hogy az Árpádok utolsó nemzedékeinek idején a család történetében erő-sen túltengett a feminin elem. Tudjuk, hogy ez mindig rosszat jelez, de Ferdinandy-nál azért egy kicsit bonyolultabb a kérdés. Szó esik ugyanis a Lászlót jellemző ambivalenciá-ról a női ágon is: Szent Margit és Szent Erzsébet századában Kun Erzsébet és László nő-vére, Erzsébet viselt dolgairól csakúgy, mint az *Ahnfrau*-kérdésről, azaz Emese, Enéh, vagy Sarolt mesés, illetve valóságos ósanya-szerepéről. Márkus szövegében Édua azt vágja az anyakirálynő, Erzsébet fejéhez, hogy ő „nem Sarolt”, vagyis fiai elpusztulván, belőle dinasztia nem sarjadt. E körülmény önmagában a „halál-aspektust” különösebben nem erősíti, mégis, a Kun Erzsébetnek kölcsönzött „fekete asszony” szimbolika, vala-mint az a tény, hogy Kerényi egyik tanulmányának felhasználásával a görög mitológia megidézett Hekatéja, s Édua „papnő”-szerepe révén teljesen a nőnemű elem jut uralom-ra a regény végén, valóban azonossá teszi a keletkezés és a pusztulás körét. László pedig eszerint „három árnyék, három elégett sorsú asszony álma volt, semmi más” – olvasha-tó a regény utolsó mondatában.

Gyilkosságok, hatalmi harc, mind magukon viselik a vér, a test bűneit, s a „figurák teste” abban a közvetlen érzékiségben válik megtapaszthatóvá, amelyet Ferdinandy erősz romboló műveként, s egyúttal a végzet akarásának metaforájával ír le. Ernst Kan-torowicz – akinek 1928-ban megjelent *Kaiser Friedrich der Zweite* című ragyogó monográ-fiáját regényében Ferdinandy is említi – jóval később, (a) *The king's two bodies*²⁶ című könyvében elemzi a középkori királyeszmé némely szimbolikus vonásait, az evilági *cor-pus*, s azt, amely őt kharizmájával egy másik realitáshoz köti; a „figurák teste” ebben az értelemben egyfajta jövőnek hozott áldozat kell, vagy kellene hogy legyen. A figuratív világ – meghatározott korszakok elmúltával, illetve egy-egy átfogó gondolkodásmód lassú megszűntével – kizárólag *emlék-műként* tanúskodik a magasabb rendű opusról; képletesen szólva azonban az emlék-mű *szarkofág* (=testevő, testzabáló) is egyben: a figu-rák teste az enyészet művének része lesz. A testet öltött *lélek*, illetve *szó* viszont a mottó-ként idézett Augustinus mondat „naturá”-jaként, azaz egységes teremtményi létében, a maga egészében múlhat csak el, s ha ez megtörténik, akkor az egész figuratív mindenség „el-világlik”, nem lévén immár szó, hogy benne testet öltön.

4.

Amikor Ferdinandy Mihály a negyvenes évek elején nagyobb formátumú történeti műveivel jelentkezett, tudatosan vállalta azt a nem éppen népszerű feladatot, hogy egy, az „el-világítás” határáig érkezett kultúrhistoriai terület, a honfoglaláskori magyarság gondolkodásának, mentalitásának a nyomait kutassa az Árpád-korban és utána is. Ez az eljárás pedig – a már említett módszertani eklekticizmussal egyetemben – meglehetősen el-lenérzést váltott ki mind a szűkebb értelemben vett szakma, mind a szellemtörténeti ih-lelésű történészek körében. Ehhez járul még az a formai megoldás is, amely a tudo-mányos analízist és a széprőíró megnyilatkozásokat egymással keveri, abból a megfonto-lásból, hogy: „Múltunk kétségkívül hatalmas, de ködbeburkolt alakjai, ahogy megint életbe hívjuk őket, mitikus életet kezdenek élni. A középkori történész feladata ma az, ami ezer éve a nemzeti eposz írójának a feladata volt. Nem csoda tehát, ha a modern törté-nész megint alakító művésznek vallja magát.”²⁷ Az „alakító művészet” megjelölés ér-telmében a történész, s egy-személyben az író is elvegyül szeretett figurái között, és a mi-

tikusnak nevezett epikai anyag „bekerítése” maga is kaland, amely azonban a felidézett történésektől eltérően főleg a szétáradó szó nyugalmával tűnik ki.

Valóban, az elbeszélő és António Saudade kényelmes, ráérős, s (a nálunk nem kapható!) portugál borokkal fűszerezett dialógusa jól illusztrálja mindezt: semmi sietség, a múlt megvár; az elbeszélés lassú hömpölygése helyt ad arra is, hogy ne csak a magyarázók hallassák hangjukat, hanem a megidézett alakok, figurák is. Annál is inkább, mert Ferdinandy regényének apokrif forrása csak a halott útjával foglalkozik, életének rekonstruálható eseményeit a beszélgetők próbálják meg tisztázni. Egyes fogásokat alkalmazva, a kártyákat apránként kijátszva a történet végül is alternatív megoldásokkal szolgál. Márkus látomása a váradi székesegyházban kiegészül a látomást tartalmazó krónika illuminátorának két apró jelzésével, miszerint Kun Erzsébet alakja „maior”, „nagyobb” Éduaénál, ezzel érzékeltetvén, hogy az anyakirálynő egy másik realitásból, a halál birodalmából érkezett (a megszóltatható források töredékes tanúsága alapján egyébként Erzsébet valószínűleg életben volt még fia halálakor!), valamint a László holttestére ráboruló Édua mellett heverő törbizonyítja, hogy a király kun felesége rituális öngyilkosságot követett volna el. Ezek a nyomok pedig már elégségesnek bizonyulnak Ferdinandy számára egy átfogó magyarázat létrehozásához, beleértve a vaglyagos lehetőségeket is. Mik ezek? Az első megoldás kézenfekvő: a hatalomra törő oligarchák (Kőszegiek, Borsák) gyilkoltatták meg a királyt. A második megfejtés Szonjáé, az élte alkonyán is szépnék mondott festőné; eszerint a *Képes Krónika* egyik miniatúráján, ahol László kiterített holtteste látható, a másutt a király nyakában lévő napkorong, kazár-türk uralkodói jelvény, immáron az egyik gyilkost, Árbócot díszíti. Mi sem természetesebb tehát, mint hogy a türk hagyományba illeszkedő rituális királygyilkosság történt; az alkalmatlan uralkodót, minden baj forrását el kellett távolítani a közösség éléről. Ez a magyarázat a történeti filológia szellemében is hihetőnek tűnhet, de Ferdinandy nem elégszik meg ennyivel, s az egész elbeszélés súlypontját a holttestnek és kíséretének a váradi székesegyházban tett „látogatására” helyezi át. A Szent László és II. István szarkofágja mellé felravatalozott Kun Lászlóért éjszaka eljön az életében főszerepet játszó három asszony: anyja, Kun Erzsébet, felesége, Izabella és kun főfelesége, Édua, hogy magukkal vigyék, ki-ki a saját hagyományába, illetve az általa képviselt „realitásba”. A holttestet végül is Édua ragadja el abban a formában, ahogy Ferdinandy Kerényi Károly egyik tanulmányában, a *Sóphrón* címűben²⁸ interpretált mimos megfejtését átplántálja a középkori környezetbe. „Az ifjú Kerényi egy, a Márkus híradása legvégének törmelékességére emlékeztető töredékes formában ránk maradt görög *mimos* szövegének magyarázata kapcsán fölvarázsolt egy sokértelmű görög istenasszonyt – voce vocans Hecaten coeleque Ereboque potentem. Hekate – mint tudjuk ezt – első arca csupán egy istennői lényeknek. A *mimos diabolé*-ja, a »vádoló«: egy varázserős papnő elég hatalmas és vakmerő ahhoz, hogy ott, az »átkozott éjben« felrémlő hold kísérteti fényében felidézze... – a *nertérón prytanist*, a rejtező világrétegek istenasszonyát. Felidézi, hogy elűzhesse. Ez a *mimos* tárgya.”²⁹ Édua pedig, mint „varázserős papnő”, felidézi a halott (?) Kun Erzsébetet, hogy azután egy győzedelmes agón keretében elűzze, s magával vigye a „szentkirályok hagyományáról lemetélt holtat”³⁰ – valahová Keletre, az eredet forrásvidékére. Ennyi a mese, s ennyi a IV. Lászlóval való több évtizedes foglalatosság gyümölcse. Miután a múlt század élenjáró magyar történétírói – elsősorban Szabó Károly³¹ – a Kun Lászlóra vonatkozó hagyomány-anyagot aprólékosan összegyűjtötték már, a Ferdinandy-féle apokrif megoldás kétségtelenül jóval érdekesebb, mint bármely szellemtörténeti utánérzés.

Auerbach idézett megállapítása, hogy a figurák sorsa az isteni szemlélet egyidejűségének, s ennek megfelelően az „ígéretnek” megfelelő „jövőbeli öskép”-nek függvénye, a Ferdinandy alkalmazta megoldásnak ellene mond. Ferdinandynál a halál követsége az ősiségből érkezik, s minden esetben khtonikus formát ölt. Gyarló szillogisztikus következtetésem szerint tehát az „ősiség” maga is khtonikus. A figurák egyik végét ez a sötét, de legalábbis ködbe borult birodalom vonzza magához, s csak kivételes esetben az a másik, ame-

lyik az idők teljessége felé vezet. A „jövőbeli ősképp” hiánya is jelzi, hogy Ferdinandy történelmi és szépirói munkássága javarészt egy önmagába hanyatló ős- és halottkultusz kidolgozásával vette kezdetét, amelynek itt, a *Kun László siratásában* is nyomai vannak. Persze, nem kritikátlan az e megoldáshoz való hűséges kötöttsége sem, hiszen például az 1944-ben napvilágot látott *A menekülők* című regényben találkozhatunk az ős-kultusszal kapcsolatos kétségekkel is: „Egy ennyire őskőtől meghatározott, múlttal megvert ember számára... mondja, mit jelenthet még az élet?”³² – olvasható az egyik szereplő szájába adott kérdés. Valószínűleg a testetlen figurák bolyongása, a mitikusnak nevezett Árpád-házi alakok, magyarán a történelmi vizsgálódás egyik kitüntetett tárgya hordozza ezt a kihívást, amelyre az ember – ha nem is teljes lényével – megfelelni igyekszik. A véglegesnek és avittnak hitt múlt-felé-fordulás is sokarcúságot rejthet magában, miként a kiinduló hasonlatban Próteus, a tengeri vén.

A regény egyik lezáró argumentuma, hogy László életének utolsó két évében, reménytelen politikai helyzetében nem jelenik meg immáron „mutantem vultus vanas in figuras”, hanem úgy áll előttünk, mint egy lelkileg koravén ember, aki nem Próteus többé. Márpedig Próteus lényege ebben az értelemben éppen az, hogy nincs ősképe, s ő maga sem igazi ősképp. Benne a figura teste és lelke oly mértékben megsokszorozva van jelen, hogy bárkire hasonlíthat és voltaképpen senkire sem. Márpedig a *Kun László siratásának* olvastán is pontosan ez a helyzet: László hasonlít jónéhány ősére, oldalági rokonára, még II. Frigyesre is, de hogy ki is ő valójában – nem tudjuk meg. *Álom* – mondja Ferdinandy –, s ekként még egy figuránál is kevesebb. De amit a figura „koravénisége”, avagy előregedése jelképez, az vonatkozhat az értelmezésre, a megértésre is. Visszakanyarodva Lodomérnak bevezetesként idézett leveléhez; a sztereotip nyitóformula után az öreg főpap így kezdi mondandóját: „Egykoron még, mint fiúcska, a poétai hívságok tanulásával foglalatoskodva, valamiféle gyermekes kíváncsisággal töprengve kerestem, mit jelentene az, hogy ama mesebeli Proteust semmiféle bilincs le nem foghatta, és orcáját oly sok ábrázatra változtathatta. És íme, vén lettem immár, nagy kort értem, midőn egész Magyarország veszedelmes állapotából és saját magamnak is külön gyászos veszedelméből, égen és földön nyilvánvaló dolgoknak jeleiből tapasztalom, hogy a poétai kitalálásnak ráncos héja alatt az igazság magva volt, akár tetszik ez nekem, akár nem.”³³ Amit Lodomér élte virágán megértett, azt, hogy László személyében egy ifjonc tette lóvá őt többször is, áttételesen a múlt felé hanyatló, „előregedettnek” mondott figurák világára is kiterjeszthetjük Ferdinandy regényében. E hatalmas filológiai tudással és egészen különös eleganciával kimunkált *őskultusz* fenntartásáért a figurák „fizetnek meg”; miután megújulásuk a végérvényesen elmúlt irányában nem képzelhető el, efemer létük egyfajta engesztelő áldozat. Ezért a Próteus-hasonlat egy *elevennek* gondolt világ felidézhetőségére utal, amely a *Kun László siratásában* a „vénnek a vénnel” folytatott incselkedő játéka volt, semmi más.

JEGYZETEK

1. Lodomér idézett levelét közli: Karácsony János, in: Századok, 1910. 2.; magyar fordításban: *Árpád-kori és Anjou-kori levelek. XI-XIV. század.* (Sajtó alá rendezte Makkai László és Mezei László, Bp., 1960.) 200.

2. A *Kun László siratása* eredetileg a müncheni Ujváry-Griff Verlagnál jelent meg 1977-ben.

3. Kabdebó Tamás: *Széljegyzetek »Odysseus*

Doctus» kultúrutazásához. in: Ferdinandy Mihály *Füzetek* VII. 2. München, Danubia, 1980.

4. F. M.: *Mi magyarok. Tíz tanulmány a magyar történelemről.* Bp., 1941.

5. F. M.: *Az istenkeresők. Az Árpád-ház története.* Bp., 1943.

6. F. M.: *Ahnen und Schicksal. Geschichtsforschung und Genotropismus.* Karpathia-Verlag, München, 1955.

7. Kun László siratása. 94.
8. E. Auerbach: *Dante, als Dichter der irdischen Welt*. Walter de Gruyter, Berlin, 1929.
9. E. Auerbach: *Figura*. in: *Scenes from the Drama of European Literature. Six essays*. Meridian Books, New York, 1959., 72-73.
10. Az istenkeresők. 10-11.
11. F. M.: *Mythos und Schicksal in Vörösmartys Weltbild*. in: *Ungarn-Jahrbuch*, Mainz, 1970.
12. Kun László siratása. 37.
13. F. M.: *Der heilige Kaiser. Otto III. und seine Ahnen*. Rainer Wunderlich Verlag, Tübingen, 1969.
14. Deér József: *III. Ottó császár és Magyarország az újabb német történetírásban*. in: *Századok*, 1944/1-3.
15. Deér József: *Pogány magyarság keresztény magyarság*. Bp., 1939.
16. Az istenkeresők.
17. F. M.: *A történeti táj*. Bp., 1938.
18. Gallus Sándor: *Táj és ember*. (A Bartha Miklós Társaság évkönyve. Bp., 1942.) és *Az őstörténelem módszertani alapjai*. in: *Századok*, 1944/7-9.
19. F. M.: *El paisaje mítico*. in: *En torno al pensar mítico*. Colloquium Verlag, Berlin, 1961.
20. F. M.: *Baklovagok*. Sodalitas, Bécs, 1983.
21. *Visio Philiberti*. in: *Nádor kódex. Nyelvtém-léktár XV*. Közzéteszi Katona Lajos, Bp. 1908.
22. F. M.: *Az elpusztíthatatlan élet ösképe*. in: *Kerényi Károly és a humanizmus*. Európai Protestáns Magyar Szabadegyetem, Bern, 1978. 68.
23. F. M.: *Giotto*. Bp., 1941. 48-50.
24. F. M.: *Dante olvasása közben*. in: *Ferdinandy Mihály Füzetek*. I. 2. Danubia, München, 1972.
25. Az istenkeresők. 12.
26. E. Kantorowitz: *Kaiser Friedrich der Zweite*. és *The king's Two Bodies*. Princeton, 1957.
27. *Mi magyarok*. 119.
28. Kerényi idézett műve: *Sóphrón*. in: *Sziget*, 1935.
29. Kun László siratása. 247-248.
30. u.o. 257.
31. Szabó Károly: *Kun László*. Bp., 1866.
32. F. M.: *A menekülők*. II. Bp. 1944. 337.
33. Árpád-kori és Anjou-kori levelek. 200-201.

THINSZ GÉZA

Nyenyere

Amikor a rákkutatás világhíres, stockholmi tudományos intézetének magyar specialistája szombat este a város közepén, a földalattira várakozók tömegében nyenyerezik –, nyilván nem nyereségesedés céljából, csak azért, hogy megörvendeztesse a svédek, amúgy magyarosan – nem csodálkozom. Furább ez annál, amikor egy komplikált lelkű leány és egy megszállott férfiú baráti falak békessége mögé rejtőzve egymáson nyenyerezik? Egyik így, másik úgy játssza. Mért kell ilyen mániákusan koncentrálni az abszurdításra?

PÉCSI SZÍNHÁZI ESTÉK

(Václav Havel: *A leirat*; Friedrich Schiller: *Don Carlos*)

(*A ptidepétől a horukorig*) Amikor 1966 októberében először hangzott fel magyar színpadon Václav Havel darabja, *A leirat*, akkor a budapesti Fészek-klubban tartott Nemzeti Színházi felolvasóest lelkes kritikusa az Esti Hírlapban így méltatta a művet: az író „a szocializmus hétköznapijainak súlyos és aktuális problémáit tűzte szatirikus tolla hegyére; úgy, hogy *e keményen bíráló darabból árad a szenvedélyes javító szándék*... S azt is pregnánsan bizonyítja a remek komédia, hogy mindehhez nem egyébre, 'csak' korszerű, szocialista világnézetre van szükség.” Erről a Havelnek tulajdonított világnézetről a *Világirodalmi lexikon* már ezt írja: „Az 1968-as tragikus politikai válság világnézetileg elbizonytalanította, felszínre hozta szemléletének ellentmondásait.” Ezek az úgynevezett ellentmondások azonban 1969-től már nem juthattak a szocialista társadalom felszínére, mivel Havelt 1989 őszéig tiltott ellenzéki szerzőnek tekintette hazájában az államhatalom, s a hivatalos nyilvánosságban legfeljebb a letartóztatásairól szóló hírek jelentek meg. Havel magyarországi recepciójában is két évtizednyi úr tátong: 1989 tavasza előtt (a számozdat-publikációkat leszámítva) utoljára 1969 nyarán jelent meg hazánkban Havel-mű.

A leirat első változatát a szerző 1960-ban, 24 évesen írta, majd több átdolgozást követően alakult ki a ma ismert változat, aminek ősbemutatója 1965-ben volt a prágai Divadlo na Zábřadliban. Ennek a kisszínháznak Havel előbb színpadmunkása és színházi mindenese, utóbb dramaturgia és háziszírója volt. Ez a darab – első bemutatott műve, a *Kerti ünnepély* társaságában – hamar nemzetközi elismerést hozott Havelnek. Martin Esslin *The Theatre of the Absurd* című könyvének bővített, 1968-as kiadásában a három tárgyalat kelet-európai szerző között (Mrożek és Różewicz mellett) Havelt is említi. A cseh író először éppen Esslin sorolta az abszurdhoz, amivel azonnal túl is értékelte Havel művészetét. Nemcsak a Beckett, Ionesco, Genet nevével fémjelezhető vonulat árnyékában törpül el a haveli drámaírás, de az olyan kelet-európai pályatársak munkásságának fényében is, mint amilyen Mrożek, Soreescu, Őrkény, vagy – más műfajból hozva példát – Hrabal. *A leirat* is magán viseli azt a vonást, amit Havel a *Távkihallgatás* című interjúkötetében (többi drámájával kapcsolatban is) megfogalmaz, hogy „ezek a darabok jelentős mértékben jelszerűek, jelképszerűek, sematikusak.” Majd drámaíróként a következőképpen jellemzi önmagát: „a magam szűkre szabott poétikájának keretein belül talán eredeti módon tudok írni, de ha olyan feladattal kerülnék szembe, ami akárcsak egy kicsit is eltér ettől a poétikától, valószínűleg csúfos kudarcot vallanék.” E szűkre szabott poétikájú szövegek hitele és morális jelentősége elvitathatatlan, ám esztétikai jelentőségük nem számottevő. Úgy viszonyulnak az előbbi írói névsor alkotásaihoz, ahogyan a ptidepe (vagy ismertebb példát említve: az eszperantó) viszonyul a természetes nyelvekhez. *A leirat* sterilitása és redundanciája nem csak a darab témájából, hanem az írói módszerből is fakad.

A mű egy hivatalban játszódik, ahol Gross igazgató tudtán kívül a helyettese új ügyintézési nyelvet vezet be, a ptidepét. Ennek elsajátítására külön tanfolyamokat szerveznek, ám a műnyelv olyan bonyolult, szabályai és használati törvényszerűségei olyan élet- (és nyelv)idegenek, hogy a darabban jószerivel a ptidepét oktató tanárnő az egyetlen, aki birtokolja ezt a közlési eszközt. Gross és Balaš a hivatali beosztásban először helyet cserélnek, majd végül Gross visszakapja az igazgatói posztot, ám akkor kiderül, hogy a hivatalban

már megint valamilyen mesterséges nyelvet tanítanak, a horukort. A dráma mértani pontossággal megkonstruált szerkezete a műben megjelenő ptidepe-nyelvet idézi. Az irodalmi anyag sematizmusa nehéz feladat elé állítja a színrevivőt.

Balogh Gábor rendező a steril és redundáns drámaszöveg alapján – és részben annak ellenére – eleven és élvezetes előadást hozott létre. A darab a „szatirikus vígjáték” alcímet kapta, s a produkció hangvétele közelebb is áll ehhez a műfajhoz, mint az abszurdhoz. A pécsi szobaszínházi előadás nem a szokatlant, a rendkívülit, az egzotikusát láttatja, hanem egy ismerős világot mutat be, melynek történései velünk is megeshetnek és megeshetnek. Ez a bürokratikus közeg olyan, amivel kénytelen-kelletlen valamennyien érintkezünk. Az előadás a történetet a hatvanas évek időszakába helyezi, amit Rózsa István díszlete és jelmezei éppúgy jeleznek, mint Karel Gott egykori slágerei, a *Lady Karnevál* és a többi. A táncdalénekes viszolyogtató stílusa a félmúlt viszolyogtató attribútumaival társul: a három színpadi szoba falai koszosak, lepusztultak, a bútorok ütött-kopottak, szögletesek és kényelmetlenek. Balra az igazgatói szoba, középpütt a tanterem, jobbra a fordítóiroda látható. Mindhárom szoba falán ugyanaz a portré lóg, ez a Kelet-Európában korábban elmaradhatatlan mozgalmi ikon, mely ezúttal a darab talányos néma szerepét játszó színészt, Vincze Gábor Pétert ábrázolja. A színpadi szituációk pontosak, a szatirikus hangvétel határozott, s az egyes szereplők karakterét markánsan rajzolják meg a színészek.

Akik között a kisebb szerepek alakítói körében láthatjuk a legsikerültebb szerepfarmálásokat. Koszta Gabriella a ptidepe-tanárnő szerepében egyszerre adja karikatúráját és sorsanalízisét egy kiszikkadt nőszemélynek, akinek minden érzelmi töltése a ptidepe nyelv törvényszerűségeire fixálódott. Már-már lidérces az a pillanatkép, amit a színésznő erről az életének egy értelmetlen szenvedély által értelmet adó alakról megmutat. Mivel mindannyian itt jártunk iskolába, mindannyian ismerjük az elfuserált lelkeknek azt a panoptikumát, amelyben Perina tanárnőt díszhely illeti meg. Tanítványai közül a Szivler József játszotta Kalous a tanári minta leghívebb folytatója. A fal mögötti titkos fülkébe bújtatott megfigyelő szerepében Stenczer Béla néhány mondattal és gesztussal egy teljes magatartás- és életformát mutat fel. Babrálása az éthordóval, tompa pillantásai, nehézsége és szervilitása egyazon habitus moccanásai. A fordítóiroda munkatársai között ifj. Fillár István és Bartus Gyula egy-egy karikatúrisztikusan megrajzolt vonást jelenítenek meg, Horváth Valéria lírai, Sebők Klára pedig – alkatához nem illően – bájos és negédes. Az igazgató titkárnőjét játszó Unger Pálma a közhivatalokból jól ismert semmittevőt formálja meg, hitelesen. A két főszereplő közül Bánky Gábor merev, már-már gépies játékaival nem képes magyarázatot adni Balaš motivációjára. N. Szabó Sándor viszont Gross szerepében egy jószándékú kisembert alakít, aki a beosztottjaitól semmiben sem különbözik – csak a beosztásában. S ez az oka, hogy nem is tud jobban tájékozódni, mint azok. Ez okozza a vesztét, amit azonban ugyanolyan megértéssel fogad, mint titkárnője állandó elkéretőzéseit. A visszafogott, inkább realista, mint szatirikus játékmód Gross alakja iránt némi együttérzést ébreszt, s a figurát kissé elégikussá teszi.

*

(Az Escorial mint „dísztribün”) – ez a látvány fogadja a Kamaraszínház közönségét, akik a nézőtéren helyet foglalva a királyi palota fehér falai-oszlopai között találják magukat. Juhász Katalinnak az egész teret határoló kulisszája az egyre kisebbedő ajtónyílásokkal érzékelteti a tér perspektíváját, amit a színpad háttérében vörös márványtömb zár le. Ez a tömör építmény egyszerre emlékeztet a Lenin-mauzóleum mellvédjére, a Dózsa György úti felvonulási tribünre és az Escorial épülettömbjére. A mellvéden az előadás során három szereplő jelenik meg: Fülöp király, Alba herceg és végül a Főinkvizítor. A hatalom korlátlan birtokosai ők, akik csak akkor érzik szükségét annak, hogy uralmukat erről a magaslatról is nyilvánítsák, amikor az udvar, a társadalom, a birodalom egységét néhány ellenerő megbontani látszik. Húros Annamária korhű jelmezei a fekete és a fehér ellentétén alapulnak,

de ez az egyértelmű kontraszt összetett jellemeket takar. Az elegancia méltósága elsősorban a nőalakokat és az udvar tisztjeit jellemzi, míg a három férfihősnek, Fülöpnek, Carlosnak és Posának az öltözeke is a belső diszharmoniót, a hullámzó érzelmeket és az áradó gondolatokat érzékelteti. Károly Róbert himnikus, méltóságteljes zenéje azt az állapotot fejezi ki, amikor a királyi udvar még a harmónia és az örök rend képét mutatja. Ez a látzategység azonban hamar megbomlik: előbb Don Carlos magánéleti vágyának, majd pedig Posa márkai politikai törekvéseinek következtében.

Szegvári Menyhért rendező és a vendégdramaturg, Morcsányi Géza nem a Schiller által 1801-ben a színrevihetőség kedvéért mintegy ezer sorral megrövidített változatot vette elő, hanem az öt évig íródott és 1787-ben befejezett eredetit. Ez a hatezer soros, 250 oldalnyi monstrum – a mai nézői szokásokat és a színészi kondíciót figyelembe véve – teljes terjedelmében előadhatatlan. De alkalmas arra, hogy rendező és dramaturg kiemeljék belőle a számunkra itt és most fontos vonulatokat. A pécsi előadásban ez a réteg Posa márkai alakja és drámai mozgásiránya. A címszerep ebben az értelmezésben némiképp háttérbe szorul, ami éppúgy tulajdonítható a rendezői koncepciónak, mint a Don Carlost játszó Nádházy Péter lírai szerepformálásának. Posa márkai alakjának előtérbe állítása azonban nem csupán a rendezői darabértelmezés „önkényéből” következik: ezt a lehetőséget természetes módon kínálja fel a szöveg. Amikor Schiller 23-24 éves korában hozzáfogott a Don Carlos-téma tanulmányozásához, még a mostohaanyjába szerelmes címszereplő és apakomplexusa állt az előtérben. Ám az öt évig tartó munkálatok derekán ez az érdeklődés áttevődött az első felvonásokban csak mellékszerepet játszó Posa márkai alakjára és a politikai problematikára. S amikor Schiller 28 évesen elkészült a drámával, szembe kellett néznie ezzel a darabbéli változással. Erről a hangsúlyeltolódásról a *Levelek a Don Carlosról* című dramaturgiai munkájában így vall: „Lehetséges, hogy a színmű első felében másféle várakozásokat ébresztettem, mint aminőket a második részben megvalósítottam... Carlos is vesztett vonzerejéből, s helyét Posa márkai foglalta el. Így esett meg, hogy a negyedik és ötödik felvonásnak egészen más érzelmekkel fogtam neki. Csakhogy három felvonás már a közönség kezében volt.” Azokat ugyanis Schiller már publikálta.

A pécsi előadás már a dráma első felében is Posa márkira tereli a figyelmet. Ez a rendezői hangsúlyoknak és a dramaturgiai munkának éppúgy köszönhető, mint az ebben az évadban Pécsre szerződött Kőszegi Ákos alakításának. Posa megjelenésével ugyanis Fülöp királyi udvarának holttá merevedett, pangó világába egy olyan alak érkezik, aki a jövő reményét és ígérétét képviseli. Ez a különbség az udvar és a márkai között nemcsak Posa szellemiségében mutatkozik meg, hanem Kőszegi Ákosnak az udvar tagjait játszó színészekétől eltérő színpadji jelenlétében is. Kőszegi alakításában Posa márkai olyan kelet-közép-európai értelmiségi, aki eszméinek megvalósítása érdekében kettős játékot játszik. Úgy próbál beépülni a hatalomba, hogy közben kívülállását is megőrizze, úgy próbálja a monolit szerkezetet belülről átalakítani, hogy a néptömegekben keres magának szövetségest. Olyan magatartás az övé, amilyennel a besúgó és forradalmár Martinovicstól a félműlt reformszocialistáig találkozhatunk. Az a történelmi helyzet, amelyben ez a szerepvállalás tevőlegesen megjelenhet, a hatalomváltás szükségességét felszínre hozó korszak. A pécsi előadás a *Don Carlos*nak azt a vonatkozását állítja előtérbe, hogy noha Fülöp monolitikus önkényuralma még szilárdnak mutatkozik, birodalmának peremén már népfelkelés van kibontakozóban. Posa márkai ebben a szituációban azt a feladatot ismeri fel és vállalja magára, hogy a hatalom körein belül is meg kell jelenniük a szabadságtörekvéseknek és a rendszert belülről átalakító reformerőknek. Posa ezt azért tartja szükségesnek, mert úgy véli, a fennálló hatalmat pusztán kívülről nem, vagy csak néptragédia árán lehet megdönteni. Ezt a felismerést teszi a márkai politikai és életprogramjává. Don Carlos bizalmát és Fülöp királynak a trónörökös iránti bizalmatlanságát kihasználva beépül a hatalmi elitbe (a király bizalmasa lesz), azért, hogy az alkalmas pillanatban majd az új politikai erők képviselőjében léphessen a színre. Ez a posai törekvés azonban kudarcba fullad, a márkai elbukik. Mert bár ő ma-

ga tisztában van szándékaival és módszereivel, a környezet szemében ezek egybemosódnak a külső, illetve a belső erők törekvéseivel. A hatalmon kívüliek szemében ő is a hatalom képviselőjének látszik, a belső körök számára pedig előbb idegen, utóbb kém vagy áruló. Posa morálisan is motivált cselszövése történelmileg bukásra ítéltetett. Az előadás következetesen végigvitt gondolati vonala pontos színpadi megoldásokkal párosul. A néhány eszközre és kellékre redukált színpadi rekvizitumok között egyetlen tárgy szerepeltetése tűnik az előadás stílusától idegennak, Fülöp fedél nélküli koporsója, melyet a király többször körbevon szol a színen, s melyet fekhelyként és székként használ. Ez a tárgy túlságosan direkt jelzését adja a királyi udvar illetve Fülöp életképtelenségének, mulandóságának, s amellet, a Posa és Fülöp közötti kulcsjelenetbe oda nem illő, komikus felhangokat visz. Ezt leszámítva azonban az előadás – markáns koncepciójának és pontos színrevitelének köszönhetően – a színház jelentős eseménye. S éppígy fontos állomás Szegvári Menyhért rendezői pályáján, akinek közel tíz éve egy másik Schiller-darab, a *Haramiak* volt itt Pécsen a vizsgarendezése. A *Don Carlos*ban ezúttal a Posa márkít alakító Kőszegi Ákosé a főszerep. Dramaturgiai különállása mellett a színészi eszköztár mássága is kiemeli Kőszegi játékát a többiek közül. A színész egy mai értelmiségit játszik, aki lezser és oldott viselkedéssel palástolja a bensejében forrongó érzelmeket és gondolatokat. Alakítása annyira életszerű és természetes, hogy a színész szinte eltűnik a szerepben. A maivá intonált mondatok és az eleven gesztusok maradéktalanul hitelessé és időszerűvé teszik ezt a jellemet. A Fülöp királyt alakító Héjja Sándor szangvinikus hősként állítja elének az uralkodót, aki azonban győtrődő magábfordulásra is képes. Nádházy Péter a címszerepben a jóhiszeműség, az ártatlanság, a szenvedés és az önfelajánlás elemeiből gyúrja össze Carlos – talán túl líraivá tett – alakját. Töreky Zsuzsa mint Erzsébet királyné az érzelmi sokszínűségre, a kétely és bizonyosság kettősségére építi játékát. Oláh Zsuzsa, a szerelmében félrevezetett Eboli hercegnő szerepében az asszonyi sértettség és bosszúvágy érzékeltetése mellett a szánalomkeltés eszközeivel is él.

A Pécsi Nemzeti Színház 1989-90-es évada *A víg özvegy* című Lehár-operett premierjével ért véget. Az itt szemlézett előadásokon kívül az évad második felében még két további prózai bemutatóra került sor, mindkét műsorra tűzött mű a mai angol bulvárszínház sikerdarabja. Willy Russell *Shirley Valentine* című monodramájának 1988 januári londoni ősbemutatójakor a *The Times* ezt írta: „Ő Ayckbourn mellett az a szerző, akinek a legtöbb művét játsszák folyamatosan Britanniában. Russell, az egykori liverpooli fodrász a *Vértesszérek* című musical szerzője.” Monodramáját Pécsen Julian Ria fordításában *En, Shirley* címmel mutatták be, Vári Éva előadásában és Szegvári Menyhért rendezésében. A háztartási és házastársi robotból szabadságra vágyó középkorú háziasszony szentimentális és az érintettekre terápiás hatást gyakorló története kitűnő szereplehetőséget kínált Vári Évának, aki gazdag színészi eszköztárat felvonultatva formálta meg a mind messzebbre merészkedő asszony alakját és történetét. Alan Ayckbourn *Az ejnye-bejnye kórus* című, először 1985-ben Londonban színre vitt kanavaszában John Gay eredeti *Koldusoperájához* nyúl vissza. Ezt a darabot próbálja egy walesi rendező irányításával a brit kisváros amatőr együttese, amelybe váratlanul új tag érkezik, aki – akarata és szándéka ellenére – a társulatot behálózó intrikák és érdekek következtében az utolsó epizodistából főszereplővé válik. Végül azonban, részben színészi sikere, részben az ingatlanspekulációban való járatlansága miatt, mindenké elfordul tőle. A meglehetősen közhelyszerű, és Gay irodalmi anyagával megtámogatott librettó tartalmazza néhány jó szerep lehetőségét. Újváry Zoltán a rendező, Kőszegi Ákos a fővevő, valamint az ő kegyeiért vetekedő két asszony szerepében Oláh Zsuzsa és Töreky Zsuzsa élnek is ezzel a játékkalkulációval. Ám Lengyel György rendezése nem tudja kiaknázni a színpadi lehetőségeket, a kanavász kanavász marad, nem épülnek rá, illetve köré a rendező által megteremtendő sorsok és szituációk. Ez az előadás egyébként arról is árulkodik, hogy a színház komoly társulatépítési gondokkal küzd, s hogy egy ilyen, alig tucatnyi

szereplős darab műsorra tűzésekor már szereposztási problémákkal és kényszermegoldásokkal kell szembenézni.

A város színházi játszóhelyei közül a Művészetek Házában két önálló est bemutatójára került sor. A Sipos-színpad első premierjeként Székely János *Dózsa* című monodramáját Bartus Gyula adta elő, erősebb rendezői, mint színészi megoldásokkal. Ugyanitt lépett fel Moravetz Levente *Megáldva és leköptve* című Villon-estjével, mely a színészi manírokkal, a monoton gitározással és a kellékként használt tompa élű rugóskéssel közelebb állt egy építőtábori műsor, mint egy művészi produkció színvonalához. Az Arma-színpadon óvodás és iskolás gyerekek játszották el Fazekas Mihály veretes nyelvű *Lúdas Matyi*-ját N. Szabó Sándor és Unger Pálma irányításával, sok bájjal, humorral és színpadi leleménnyel. Az Egyetemi Színpadon ugyancsak iskolások mutatták be Pákolitz István *Szamárkút* című helytörténeti mesejátékát. Itt vendégszerepelt a *La Folle Avoine* főleg pedagógusokból álló színpada Örkény István *Tóték* című darabjának francia nyelvű előadásával. S végül Bagossy László rendezésében itt került színre Bertolt Brecht és Kurt Weill *Háromgarasos operája*. Ami a fizető nézőnek négygarasos opera. Az átváltási arány ugyanis: 1 garas = 10 forint (ahogy a színpadon álló büfékocsin olvasható.) Amikor nem az előadás folyik, akkor Lagzi Lajcsi lakodalmas rockja tölti be a színházépületet. Peachum kocsija büféként üzemel, ahonnan időnként a játék során is frissítőket szolgálnak fel a közönségnek. E vásári légkör sajátos elidegenítési hatáselemekkel társul, amikor a játékosok kilépnek szerepükből, és civil (de megrendezett) megnyilatkozásokat tesznek. Besenőczy Árpád (illetve Temesi Zsolt) Mackie, és Stenczer Béla a Kolduskirály szerepében az előadás legjobbjai. Sajnos, a néhány főbb szerepben megjelenő kezdő amatőr még a sikerültebb alakításokat is beárnyékolja.

FOGARASSY MIKLÓS

ÜNNEP ELŐTT? ÜNNEP UTÁN?

Kalász Márton: *Az utolsó érintés*

Engedtessek meg egy talán szabálytalanul személyes nyitás: e sorok írója legelső nyomtatásban megjelent kritikáját – Beney Zsuzsa bírálati elmélkedésének megtisztelő társaságában – épp ez a folyóirat jelentette meg Kalász Márton *Ünnep előtt* című, második verseskötetéről, közel harminc éve. A költő verseiről azóta nem írtam, de lassú ívelésű, a maga sajátos, mély tűző drámáját, feszített érzékenységet megjelenítő lírájának pályáját igyekeztem nyomon követni. Jó messzire kanyarodott az a „népi költészet” egykor sejtett útvonalától; a sors és a nemes költőlélek – mindig egyéni csapást követ. S most itt ez az apró formátumban kiadott, zsebkönyvszerű, szürke borítós könyvecske, Kalász legutóbbi költői kötete, *Az utolsó érintés*, s ennek lapjain 89 számozott nyolcsoros. Töprenkedek, „felérezek”, gondolkodom, aztán megint újra...

A talán alkatilag is szűkszavú, de a költői mesterség tömörítő igényét, csontozatra szikárító törekvését jelesen képviselő alkotó most – a kötet fizikai méreteit lényegében tagadva – nagyívű, koncepciózus versciklussal állt elő. Ennek jellegét – irodalmi összevetésekkel élve – talán úgy lehet feltérképezni, ha *Az utolsó érintés* csonkított szonettekkel álló ciklusát

(hiszen az oktettek után nem jönnek a fordulatot, változást, „feloldást” is hozó sextettek), Kalász egy-formára vett költemény-sorozatát Szabó Lőrinc *Huszonhatodik évéhez*, illetőleg *Tücsökzenéjéhez* hasonlítjuk, azzal a többszörös megszorítással persze, hogy ebben az esetben a „tények”, a „való élmények” soha, vagy csak igen ritkán tárulkoznak fel a költői színpadon, ellentétben a költői előd munkáival. Ez azonban csak az egyik irodalmi hasonlat, a másikat Pilinszky költészetének a *Harmadnapon* utáni, szikár, de megrendülő ívű költészetéből vehetjük: egy érett személyiség lelki, gondolati és érzelmi „fellazulással” teremtetett lírai műveinek sorozatára utalva. Ezek azonban csak betájoló jellegű hasonlítások, Kalász – az, aki, s már régóta nincs szüksége „mintákra”, vagy ha igen, akkor ez a „követés” szó igen általános értelmében érvényes. Az *utolsó érintés* lírai, epikus elemeket, nyomvonalakat is mutató poétai napló, mely a szorongattatás, a tébláboló remény, a szerelmi megejtettség, végül pedig a megrendült, bölcselileg is kiforrott, elégikus búcsúzás fázisain visz végig. A kötet cím – illetőleg az utolsó előtti, a címadó vers – sugallata tisztán mutatja az intenciót: Kalász Márton „őszikéknek” írta ezeket a költeményeket, de lehet őket az „őrizem a szemedet”, az „utolsó hajók” költői csillagképében is olvasni, értelmezni. (És ebben a tekintetben az utalásunkban szereplő költők életrajzi és évszámadatai – mellékesek!)

Hadd szóljak röviden arról a folyamatról, egy emberi léleknek arról a „történetéről”, melyről ez a kötet – világosan, szinte félreérthetetlenül – beszámol, amelyen végigvezet. Más „epika” ez persze, mint a *Téli bárányé*, tömör képek, villanásnyi érzelmi pillanatok vetületeinek háttéréből bontakozik ki. A szorongás, a világhiány, a halálos „készület” hosszú fázisából indulunk, szürkés-fekete színezésű látomásokból, sejtésekből, ahol még a csillagok fénye is a rettenet, a végzet szavát szólatatja meg a szívben: „az örömben nincs esély” – kezdi a 16., (*Éjszaka*) című darabot, és aztán így zár: „az üres éjszaka közel s rángó-kutyán ugat /gondolj a lét nyakán a dróthurokra /a hörgés bennünk pang örökre”. Bizonyos megszorítással és kénytelen nagyolással azt is lehet mondani, hogy az az életanyag és lelkiállapot, mely itt megjelenik, maga az „itteni létezés” – elmúló századunk döntőbb többségében. Ezért utal természetesen vissza e líra lényege, tragikus tónusa József Attilára és Pilinszkyre. S bár sötét angyal-árnyak fel-fel tűnedeznek Kalásznál, ők csak távoli rokonai a rilkei, az orfikus szellemalakoknak. Kalász világában a metafizikai fények is lefojtottak, kikhagy a szív. Itt kórházak vannak, melyek talán börtönök, a színen halálos pangásra ítélt személyek árnyékai jelennek meg; a szó klasszikus értelmében „semmi szépség” őbennük. Macskák, kutyák éjszakája ez. Ezt a halálos fojtottságot, valahol a 30-as számozású versek környékén omlasztja szét a szerelem, és Kalász Márton kezdi megszólítani a maga szófukar módján az „énekek énekét” (34.). – Ez a kötet középső fázisa, és a szerkezeti súlyelosztás és arányrendszer miatt is, ezen személyes hevülettel adott hangsúly van. Az effajta kritikai levetítésben persze nem tudja az ember azt, hogy mennyi a kommentár leegyszerűsítése, ám a kötet kimenetele, kifutása a „vallási” majd egy azon is (talán) túl járó bölcselati, bölcs-léti pályára vezet az olvasót. A (*bomlás, Hamlet*), az utolsó gyöngyszem, egy spirális pályán a halállal való szembenézéshez, az élet-és-pusztulás nemesen, meghajolva és kiegyenesedve vállalt szemléletéhez érkezik. Hadd idézzem ebből az utolsó kötetívből teljes egészében a számomra legszebbet, a 84. számút:

*vethessék helyedbe a sőt
vetették a hamut épp lábfejemre
mire a meghatározhatóból kimenne
sejti, e stigmái se jók*

*a tető majd kintről köszön
mint őszi nyirkosság, körülragyogja
dongó szánk még reggel oly létöröm
„ki a kedvese, ki a foglya*

(Révkocsma)

Eddig a „történet”, mely összefüggéseit és poétikai kompozícióját tekintve töredékek íveiből ugyan, de végül mégis *poémát* formál ki.

Ehelyütt kívánok gondolatmenetembe szőni pár mondatot Kalász Mártonról, melyeket nem túlon túl gyakori kritikáinak egyik lapjáról (Hajnal Annáról, *Új Írás*, 1977. 6. sz.) emelek ide. A költőtárs műveiről alkotott gondolatai bevezetésében azt mondja – s ezt figyelemre méltó önvallomásként lehet értelmezni! –, hogy: „Nosztalgiaját e valamikori, tiszta versírás elveszett édene iránt jónéhány verséből kiolvasni vélem, ám e vágyakozást rejtve, kiárulva viseli más is magában. Elemei viszont ennek a megindító sugárzással, vigasztalással, felülvaló érzéssel átszövött borongásnak... kétségtelenül rég jelen vannak ... költészetében. Elemei, a »minden Egész eltörött« elve szerint csak elemei, s netán sejtetően a drámai küzdelem, mondjuk, inkább remény, hátha a részekből egyszer ismét egész válhatnak. E küzdelmet terheli, jó kimenetelét szinte lehetetlen teszt, ami a világban közben (ti. századunkban) történt, s ennek párhuzamosa, a lélek-, érzelm- s idegkikezdő idő.” Nemcsak az esszé tárgyul választott költőre érvényesek ezek a szavak, hanem a szerző, költőnk töprengő, mélyen kiérlelt lucidus önértelmezésének is vehető (bár megírásuk idejét és a szóban forgó verseket sok-sok év választja el). Kalász újabb vállalkozásában „az eltöröttekből valami Egész, mégis” elve és reménye valósul meg, nagy poétikai komolysággal és következetességgel.

Amihez a szakmai csiszolás és csiszoltság magas mesterségbeli készsége is kellek. Sokszor és sokféle oldalról elemezték már Kalász Márton sajátos, meglepő, talán a neologizmusokban, egyéni grammatikai figurákban leginkább megnyilatkozó költői nyelvét, ezt a *brúszk* és mégis finom anyagkezelést és -vezetést. Különleges szóalkotásokkal – igaz, mértéktartóan – ebben a könyvében is él, sőt akadnak közöttük olyan merészek is, amelyekről én magam nem is tudom megmondani, mit is jelentenek, de azt, hogy mit sugalmaznak, sugalmazva jeleznek, azt érzem és értem. Egy rövid, inkább csak példaszzerű lista: „oros részem”, „elszépít”, „talap”, „tetemedett”, „lerészült”, illetőleg másutt: „részsülve”, valakinek a „gurcogása”, „lábujjaid szájamra veszem // huhuholhatom...” „tűz-selyp”, „törecs köd-hátát jól mardalom” (!), „tövises csínzott vér-szemereik”, illetőleg ennek az (*elégedetlenség*) című 70. versnek az utolsó két sora (mely már-már Kálnoky fantasztikus halandzsá verseit is felidézi): „belucskol a csíra-, csapda-keltű világ / a többi: fűjt földhércen árnyék” – hogy pontosan mi a „földhérc”, azt meg nem tudnám mondani...

És azt sem, hogy ennek a mély érzésű, remek mesterségbeli készségről tanúskodó költőnek a kötetében miért olyan nagyok a kilengések – a költői erő, érték és ízlés tekintetében. Feltehető, hogy ez korprobléma, s hogy ez az ingás a „semmiben hajózó” költő tutájának a hánykolódásából következik. Mert miközben a 89 vers között akad legalább két tucat remeklés, sok-sok üresjárat is van közöttük, mívesen megcsinált, de igaz mélységet, erőt nélkülöző költemény.

E bírálati szakaszban nem kellene túl hosszasan időzni, de megkíváncsit az is, hogy a probléma közepébe vágjunk. Az *utolsó érintés* legkevésbé erőteljes, sőt egészében megoldatlannak nevezhető szakasza épp a kötet derekán, a „szerelmes ciklusrész” táján mutatkozik. Itt is vannak sorok, fordulatok, sőt ívek is, ám a „világ világa”, az „énekek éneke” környékén, a 30-50. költemény vidékén szép számmal akadnak kicsinyítő jelzőkkel, túl puha, túl lágy, érzelmi kifejezéssel fellazított, s Kalász költői szintjétől messze elmaradó nyolcsorosok. Az ezt követő, mondhatni „imádkozó”, istenes, az „Úrhoz” forduló – a kötet legszpirituálisabb hangjait hozó – sorozat jobb ennél, de a biblikus allúziók, a képanyag nemegyszer nélkülözi az eredetiséget – Toldalagi vagy Pilinszky hangján ismerős, dramatizált gyónó-valló megszólalásokra akadhat itt az olvasó. Teljes verscítátumokkal, s azok elemzésével is alá lehetne támasztani, de a jelenség nemcsak Kalászra érvényes, így nem lenne helyénvaló rajta demonstrálni a „nem-vallásos vallásos-vallomásos” költészet mai problematikáját...

Behatóbb elemzés és méltatás tárgyul kínálkozna viszont a könyv poétikai eszköz-

rendszere, a nyolcsoros versforma (mondjuk: csonka-szonett) ritmikai, rímszerkezeti vonalvezetésének megfigyelése. A „tízesek” és a „tizenkettesek” környékén lengő, kötötten és mégis szabad természetességgel adódó sortagolások eleinte csak itt-ott csendítenek rímet, asszonáncot, ám Kalász ezt a versbeszédet, mely a harmóniát és disszonanciát egyszerre élteti, a ciklus utolsó ívében egyre több csendes zengéssel telíti, végül is odatesz jópár költeményt, amelyekben zeneivé lesz a forma, a szó klasszikus értelmében is. A már idézett (*révkozsma*) formai példája mellé kívánczik a „bölcsség”, rezignáltság, elégikusság hangjait megszólaltató utolsó sorozatból a 85., az (*frják*):

*frják: a névsor aljára nevem
az élet nem fog semmit kitalálni
a halálra rábólint emlékezetem
aki most nem moccan, az névvel áll ki*

*„szerettél törekedni mindenért
köszönettel tartozni annak, aki védve
szabad ujjal már névtelenhez ért
szívedhez: annyit sugott, hogy megérte –*

Azt, hogy ez a tudatosan végigvitt fragmentaritás a tagolt költői beszéd teljes tudatosságával jelentkezik e kötet lapjain, az előbbi vers példáján is demonstrálni lehet. Kalász sokszor megnyit idézőjeleket, leginkább a második szakaszban, de az idézeteknek nincs végük. Nyitva maradnak. Gondoljunk így erre a kötetre is. (*Magvető*, 1989)

FEJTŐ FERENC

FERENC JÓZSEF

avagy egy lehetséges elképzelés a Monarchiáról

A számos monográfia közül, amelyeket a történészek világszerte Ferenc Józsefnek szenteltek, Jean-Paul Bled, a fiatal strassbourgi germanista műve komoly tárgyilagossággal, adatgazdagságával tűnik ki. Ez a mű tiszteletteljes kritikával kezeli a császárt, aki – Theodor Roosevelttel szavaival – „bizonyos méltósággal testesített meg egy elképzelést a monarchiáról”.^{*} Igaz, anakronisztikus volt ez az elképzelés már a 19. század végén, a nacionalizmust és a demokráciát vezéreszméül választó 20. század kezdete előtt. Európa legrégebbi dinasztiájának örököseként, a Szent Római Birodalom császárainak utódaként Ferenc Józsefnek – Bled szerint – az a feladat jutott, hogy energikus, ám egyszersmind rugalmas módszerek alkalmazásával a lehető legtovább és a lehető legtöbbet megőrizze ebből az örökségből, amely trónra lépése pillanatától kezdve a „korszellem” támadásainak kereszttüzeiben állt.

^{*} Jean-Paul Bled: *François Joseph*, Fayard, 1988.

A történészek többségével ellentétben Bled úgy véli, hogy ennek az örökségnek a zöme nem volt védhetetlen, és Ferenc József kudarca nem volt elkerülhetetlen: túlságosan lebecsültük azokat az integrációs és kohéziós erőket, amelyek egyben tartották a többnemzetiségű birodalmat.

„Az utólagosan rekonstruált történelmi képpel ellentétben a dunai monarchia nem egy minden pillanatban összeomlással fenyegető óriási kártyavár volt.” Ferenc József művének közvetlenül a halála után bekövetkezett összeomlását tévedései, hibás számításai, késedelmes alkalmazkodása helyett nem volna-e helyesebb inkább annak a balszerencsének tulajdonítani, amely mind magánéletét, mind nemzetközi politikáját végigkísérte? Bled egy olyan ember portréját festi, aki nem rendelkezett rendkívüli képességekkel, nem nyomta rá bélyegét századára, mint Napóleon vagy Bismarck, nem hevítette az alkotás láza, mint mélységesen tisztelt elődjét, II. Józsefet. Úgy vélem, mégis joggal emeli ki Bled, hogy Ferenc József egyeduralkodói mesterségét minden képességét latba vetve, aggályos tudatossággal gyakorolta. Mintaszerű hivatalnok-császár volt, egy császár, aki állama szolgálatában áll.

Érzékenyen, de felesleges érzélgősség nélkül írja le Bled Ferenc József jószerivel boldogtalan szerelmét szeszélyes bajor hitvese, Erzsébet iránt, továbbá mély és hosszú baráti kapcsolatát Catherine Schramm színesnővel, akit, magányosságát enyhítendő, Erzsébet lőkötött a karjaiba, és aki felajánlotta, hogy a szeretője lesz. Erzsébet iránti szerelmétől vezéreltetve Ferenc József nem fogadta el ezt az ajánlatot. „Kapcsolatunk maradjon olyannak, amilyen mostanáig volt – írta neki –, már ha folytatni akarjuk, és kell, hogy folytassuk, hiszen annyi öröömöm lelem benne. Ön azt mondja, képes ellenőrizni érzelmeit, és én is igyekszem ugyanezt tenni, ami nem lesz mindig könnyű számomra. Szeretem a feleségemet, és nem akarom, hogy irántam érzett bizalmában és barátságában csalatkozzék.” Pedig Erzsébet, akinek évek óta nem volt intim kapcsolata a férjével, valószínűleg megkönnyebbüléssel vette volna tudomásul, hogy férje Catherine-től megkapja azt, amit tőle nem.

Bled beszámolója a mayerlingi tragédiáról ugyancsak érezhetően különbözik a megannyi regény és film által kialakított romantikus képtől. A szóbanforgó tragédia nem annyira a szerelmi szenvedély műve volt, mint inkább egy kiegyensúlyozatlan, mániás-depressziós férfié, aki magával rántotta a halálba a 17 éves, hiszékeny Vecsera Máriát. A lány alig ismerte, ám szenvedélyesen szerette Rudolfot, akit számos szeretője – udvarhölgyek és prostituáltak – ehhez nem szoktatott hozzá. A tragédia egész más megvilágításba kerül, amikor Bled jóvoltából megtudjuk, hogy Rudolf az előző éjszakát még egyik szeretőjével, Gáspár Micivel töltötte, akit hónapokkal korábban ugyancsak felszólított, hogy haljanak meg együtt. „Érezvén, hogy valószínűleg nem lesz ereje egyedül véget vetni életének, Rudolfnak találnia kellett valakit, aki hajlandó osztozni sorsában. Mici azonban – mint feltehetően a trónörökös többi alkalmi szeretője is – kapcsolatban állt a rendőrséggel, értesítette a rendőrfőnököt, aki a beszélgetés tartalmáról beszámolt Taaffénak, a kabinet elnökének. Az utóbbi köztudottan igen rossz viszonyban volt a trónörökössel, aki nem rejtette véka alá, hogy ellenzi ultrakonzervatív politikáját. Rudolf ugyanis liberális volt, újságírókkal vette körül magát, köztük több zsidóval is, Németországot utálta, és világos pillanataiban arról ábrándozott, hogy a monarchia politikájának francia orientációt ad. Elgondolkodtató tény, hogy Taaffe elmulasztotta értesíteni a császárt Rudolf beteges ajánlatáról, amelyet pedig a császárnő unokahúga, Larisch grófnő komolynak minősített; Bled azonban tartózkodik attól, hogy Taaffe és a rendőrfőnök tétlenségének okait firtassa. Diszkréten ránk bízza a következőket: az ellenséges udvari klikk intézte úgy, hogy a lázadó trónörökös eltűnjön a színről. Rudolf halálvágyát hol frusztrált fiúi szeretetével magyarázták – anyja nagyon szerette, de nem sokat foglalkozott vele –, hol Stéphanie belga hercegnővel kötött házassága kudarcával, vagy éppen azzal, hogy megalázó módon távol tartották a politikától. Mindez igaz, mégis elégtelen magyarázat. Lehetséges, hogy a tetemét boncoló öt orvos bukkant rá az igazságra – a pápa ugyanis ettől tette függővé az egyházi temetés engedélyezését –, a trónörökös agyában „olyan kóros elváltozásokat találtak, amelyek a lelki zavarokat általá-

ban kísérni szokták, és amelyek alapján feltehető, hogy tettét elborult elmével követte el". Azt is tudjuk egyébként, hogy Rudolf éjszakai kicsapongásai közben nemibetegséget szenvedett össze, és hogy környezetének feltűnt korai öregedése, ingatag lelkiállapota, amelyben a tettvágy és a levertség időszakai váltakoztak, valamint fizikai leromlása.

Rudolf öngyilkossága, kevéssel ezután Erzsébet meggyilkolása, végül a szarajevói merénylet: Bled egy olyan Ferenc Józsefet állít eléünk, aki a nagyságot sem nélkülöző sztoicizmussal fogadja a sors csapásait.

Amennyiben volt felelős a külpolitikáért és a háborúért? Bonyolult história ez, elemzése meghaladná e cikk kereteit. Röviden, Bled megerősíti, hogy vezérkari főnöke ellenkezése dacára, aki szerint „az olaszok mindig az ellenségeink voltak, és azok is maradnak”, Ferenc József még az orosz-olasz szerződést követően is, amely leleplezte az olaszok hátsó szándékait, Aerenthal miniszter tanácsára hallgatott, aki kerülendőnek vélt minden olyan lépést, amely az olaszokat az Entente karjába lökné. Ez a politika minden bizonnyal logikátlan volt, hiszen anélkül akarta Olaszországot mint szövetségest megtartani, hogy megfizette volna az árát... Ferenc József azonban még őszintén beszélt, amikor azt mondta: „az én politikám békepolitika”. Csakhogy a balkáni fejlemények kicsúsztak a monarchia ellenőrzése alól, nem volt képes többé a *status quo* fenntartására, és nem tudott gátat vetni független albán állam megteremtése ürügyén terjeszkedő cári birodalomnak. Nem volt már idő megvalósítani Ferenc Ferdinánd álmát az Oroszországgal való megbékélésről. Különben is, Szerbia egy ilyen közeledés biztos veszteseként kész volt bármit megtenni ennek megakadályozására. És tudvalevően voltak támogatói Szentpétervárott. Tény, hogy Ferenc József és tanácsadói hajlamosak voltak túlértékelni a szerb törekvéseket, és alábecsülni az orosz expanzionizmus szerepét a szarajevói provokációban és mindabban, ami utána következett. Bled emlékeztet arra, hogy július huszonnyolcadikán, öt nappal a hadüzenet után, az osztrák-magyar vezetők még abban az illúzióban ringatták magukat, hogy képesek elejét venni a konfliktus kiszélesedésének. Még volt némi esélye a sikerre a brit javaslatnak, amely szerint az osztrák-szerb nézeteltérést az európai nagyhatalmak döntőbírósa elé kell utalni. Abban a pillanatban veszítette értelmét, amikor Oroszország július harmincadikán az általános mozgósítás mellett döntött, még mielőtt a minisztertanács Bécsben kialakíthatta volna álláspontját a brit tervvel kapcsolatban.

„Ennek az orosz lépésnek a hatására (amelynek körülményeiről még mindig nem tudunk mindent) az egész konfliktus más dimenzióba helyeződött. *Balkánból kifejezetten európaivá vált*". A sors, mely különben nem volt kegyes hozzá, megkímélte Ferenc Józsefet attól, hogy saját szemével lássa, miként szabják át elképesztő módon Európa térképét – egy ezredév művét – teljességgel a kettős monarchia és az általa képviselt föderációs lehetőségek rovására. Karl Kraus nem tévedett, amikor megjósolta, hogy „Ferenc József Ausztriája lesz Európa hanyatlásának kísérleti laboratóriuma”. Megáll-e ez a hanyatlás a 20. század végén?

CSORDÁS GÁBOR fordítása

IHLET ÉS JUDÍCIUM

Károlyi Amy: *Bezárt ház*

Éppen kétszáz éve, hogy kitört a Nagy Francia Forradalom – és most, éppen kétszáz évvel a kitörése után megértük ezt is, a Nagy Francia Forradalom palinódiáját. A visszaének-lését. Megünneplése hazájában, Franciaországban, nehezen volt elkendőzhető, hogy volta-képpen kudarcba fulladt, sokan sajnálták a királyt, és ha se ingük, se gatyájuk, akkor is, akárki lett légyen az a Lajos, méltánytalannak találták, hogy egyetlen szótöbbséggel halál-ba küldhették a szerencsétlent. A kétszázadik évfordulón annak a régi forradalomnak a pa-linódiája igazában Európa szívében csendült fel, akkor, amikor Európa szíve fölött ország-ról-országra – kisütött, felsütött és hétágra tűzött a Nap; felszakadtak a fellegek, eltakarod-tak a Honeckerek, a Huszákok, a Csauseszkuk, fellélegeztünk, mint még soha. De nem min-denki és nem egyformán lélegzett fel, nem úgy az, akinek halottja van. Halottja van Temes-várrott, Aradon, Bukarestben, akit ott ért a golyó a város utcáin; vagy halottja van – másmi-lyen halottja: a költő, akinek özvegye ma azt sirathatja, hogy Weöres Sándor ezt a német-lengyel-csehszlovák-magyar-román felszabadulást nem érthette meg. Hiszen látta bi-zonnyal, de nem a naptári dátum szerint és nem úgy, hogy tulajdon szemtanú-szemével lássa: csillag esik, föld reng, jött éve csodáknak.

Károlyi Amy olyan kvalitású poéta, aki eredetiségét, másságát Weöres Sándor szeráfi szárnyának árnyékában is megőrizte; ugyanakkor élettársa és költőtársa is tudott lenni, és az együtt töltött negyvenegynéhány esztendő után az élettárs, a költőtárs elvesztése olyan gyász, amely a felhasadó fellegek beözönlő fényében is, az örömujjongás zsivajában is ugyanaz a *Talan-telen*, a földresújtó trauma, amit csak fosztóképzős jelzőkkel lehet megkö-zelíteni. A kiénekelhetetlen. A kidalolhatatlan. Az átléphetetlen. A kibeszélhetetlen. Vala-mi akkora veszteség, hogy azon napirendre térni nem lehet – s attól fogva az lesz a napi-rend. Hogy nem lehet. Erről ad számot hűségesen Károlyi Amy új verskötete, a *Bezárt ház*, amelyet a pécsi Pannónia Könyvek jelentetett meg alig két hónapja, tán abból az alkalom-ból, hogy a költőnő odalátogatott s a könyv *Posiludium*ában érzékletes szavakkal idézi fel azt a kis szitakötő-repülőgépet, amellyel réges-régen Pécsre látogatott férjével annak ide-jén, a Rákosi-középkor sötét napjaiban: „Kis tizenennyolc személyes, kétfedeles szúnyog-gé-pen elrepültünk Pécsre. Egyik ablaktól szaladgáltunk a másikhoz, s az ablak mellé térde-pelve néztük az út térképét. Autócskákat, emberkéket, mert ez a kis kétfedeles nem röpült nagyon magasan. Körülbelül másfél óráig tartott kirándulásunk a levegőbe, s máris látszo-tak a pécsi katedrális tornyai. A gép pár kört írt le a város felett... s így jól megfigyelhettem, milyen felülről egy templom (zöldes sisakjait ma is látom), s milyen felülnézetből egy vá-sár... A pirosak, sárgák, zöldek virító szöttezésének hatott a kép” – írja Károlyi Amy a *Bezárt ház* *Postludium*ában, tegyük hozzá: a közösen megélt élmény felének fájdalmával, hiszen annak megélője, az élmény egyik felével – odalett. A verseskönyv ciklusai rendre: „Az El-mondatlan” – „Valaki és senki közti játék” – „Üres pohár” – „Hitvita”. Ne higgyünk neki, ne a címeknek: mind a kiheverhetetlenről szól, a visszahozhatatlanról, a veszteségről s an-nak maradó, perszeveráló létmódjáról a lélekben – az utolsó pillanatig kidalolhatatlan. A kötetet olyan poéma indítja útjára, a *Tiszteletadás*, amely nemcsak hogy magyarázatos és fél-reérthetetlen, hanem számomra mindennél megrendítőbb, mert én is így látom, ha egyszer elvégzik azt a századvégi nagy összegezést, kiderül majd, hogy Ezra Poundnak, T.S. Eliot-

nak, József Attilának, Saint-John Perse-nek, mindenkinek elébe ugrott, s nemcsak hogy a 20. század költőfejedelme volt, hanem a Cantók és A puszta ország fölé emelkedve a *Mahruh veszése* a század legnagyobb költeménye: a század költeménye. Ezért írja a *Tiszteletadásban* a költőnő: „...Tisztelet a süllyedő földrészeknek, az eltörölt országoknak, / a meg nem írt verseknek. / Tisztelet, tisztelet Mahruh veszésének”.

A hite – mindenkinek a magánügye. De még a hívő is eljut odáig, hogy a megpróbáltatás idején nincs az az Elifáz, aki Jóbot megvigasztalja: perlőnek jelentkezik és berzenkedik istene ellen; ha pedig szavai meghallgatásra nem talál – inognak-nyöszörögnek hitének eresztékei. „Nincs pokol és félek, nincs menyország, / nincs megtorlás, nincs jutalom sem, / az a világ, ahova indulsz, istentelen.” – olvassuk a kötet *Hitvita* című nagyversében; de talán még ennél is nagyobb versépítkezése a *Requiem az élőkért* című hét részes darab, s ha most kegyetlen és gonosz akarnék lenni, azt mondanám: kíséret arra, hogy szavakra váltsa a verbalizálhatatlant; a gyásznak nevezett lélekvihart: „Sírj vagy ne sírj, / itt mit se számít”. A gyász elszórákodik azzal, hogy bújósckát játszik önmagával; azt játssza, hogy sikerült másra terelnie figyelmét. Még nem tudja, a gyász kizárólagossága milyen hatalmas. És újra ugyanarról kényszerül beszélni, arról a negyedóráról a hullakamrában, amelyet meg nem történtté tenni többé nem lehet. Amit ott, akkor látott-hallott, azt idegrendszeréről eltörölni többé nem lehet. Amint azt olvashatjuk a *Requiem...* ötödik versében: „Kit nem tartóztat a földi pokol, / és nem tartóztat a földi éden, / engedjük el Isten nevében. // Nem gyógyszert akar, kórház-termet, / steril ápolást, vendég-szervet, / csak földet akar, semmi mást, / füvek közötti elmulást”. A gyász az az életállapot, amelyben mindenről, a legdolgibb, a legobjektívebb semmiségről, egy lábnymról, egy fa árnyékáról, egy óraszerkezetről, egy kutya-arcról, egy falat kenyérről, akármiről, ugyanaz jut eszébe: önmaga. Hiába játssza azt, hogy önmagáról a figyelmet elterelje, kurta kerülő után a lélek visszajut a csapóvasba, amely elkapta lábát. Hallgassuk meg az *Öltöztetés* című threnódiumot: „Rá húzzák a végső maszkot az arcra, / öltöztetik halotti arcba. // A pofacsonton gyertyafények / világítják a fessésséget. / Ez már a végső öltözet. / Szűk és szoros és szemérmetlen, / át-tetszik rajt, mi lakhatott benn. / De nem sokáig. / Az arc is szemfedővé válik”. Az *Óda az öregseghhez*, a *Mosolygó árny*, a *Templomtető* megannyi remeklés, megannyi oldalt lépő próbálkozás („évmilliókat átbolyongva / ezért, ezért kellett születnem, / egy cseppnyi esőkoppanásért, / mitől a fűszál meg se rezzen” – írja *Az érdeemes* kezdőstrófájában); de ezek az „elvonatkoztatások”, e „filozofikus távlatok” sem tudnak változtatni a gyász robosztus megbonthatatlanságán: Bezárt Házban járunk. Vagy ahogyan a címadó versben olvashatjuk: „A bezárt házban / valaki kopog, / a bezárt házban / kopog a lélek, / maradék erő ráz ajtót, ablakot, / a hánykolódó lélek / kéri: engedjétek. // Még annyi minden mondanivalója / szorult ablaktáblák közé / és lakatba, / és hánykolódik, nem tud megnyugodni, / mert zárt a ház, / és nem nyílik szavakra”. A végsőig lekopaszított versek, etruszk szobrokra emlékeztető ökonómia az eszközöknek. Önfeledtség. A vers természetes lekerekedése a kimondással, az ihlet gombolyagjáról. Valósággal fukarkodás a szavakkal (fukarkodás a szavakkal csak az igazán-ihlet-diktálta üdvöz szó lejegyzése, rögzítése a papíron – mi lehet ennél üdítőbb, a mai sóderverselés, versszövegelés fejfájdító szájmenésében?!). Lámpással kell keresni még olyan poétát, aki az ihlettel egyidejűleg, éber judíciumának ilyen szigorú zsilipén engedné át szavanként a verset. Természetes lejtés, ihlet-szemelte szó-találatok és kérlelhetetlen szigor: ez Károlyi Amy költészetének a kulcsa. (*Pannónia Könyvek*, 1989)

Elhangzott a Szabad Európa Rádió magyar adásában.